

Forskning och självreflektion i Pingströrelsen 1973–2008

Magnus Wahlström

Skrifter utgivna av
Insamlingsstiftelsen för pingstforskning
Nr 14

Magnus Wahlström

Forskning och självreflektion i
Pingströrelsen 1973–2008

En sammanställning av reaktioner i tidningar och
tidskrifter på flera av de större forskningsarbeten
som gjorts inom Pingströrelsen

Anmälningar, recensioner och debattinlägg som ingår i denna skrift har valts ut och sammanställts av Magnus Wahlström. Avsnittet om Bertil Carlssons uppsats från år 1973 har utarbetats av Roland Gäreskog.

Denna skrift har även publicerats som e-publication på www.pingst.se.

INSAMLINGSSTIFTELSEN FÖR PINGSTFORSKNING instiftades år 2004 av pingstpastor Bertil Carlsson och hans fru Anna-Britta Carlsson. Stiftelsen har till ändamål att främja akademisk forskning om den svenska Pingströrelsen och förvaltas av Pingstförsamlingarnas skol- och kursverksamhet (PSK). Stöd till fonden kan ges genom dess bankgiro nr: 5851-6899.

Copyright: Respektive författare 2012

Utgivare: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning

Redaktör: Magnus Wahlström

Omslag: Eric Ekman

Omslagsbild: Ett collage av de akademiska arbetena i föreliggande skrift med en recension i *Dagen* den 3 augusti 2001 som bakgrund

Foto: Pingst – arkiv & forskning

ISBN 978-91-979159-3-9

ISSN 2000-0006

Tryck: Stema Print AB, Forserum 2012

E-publication: www.pingst.se

Förord

Den svenska Pingströrelsen har en snart hundraårig historia. Under den tiden har fakta, analyser och åsikter presenterats i olika sammanhang av personer både inom och utom rörelsen. Under flera årtionden efter starten fick Pingströrelsens företrädare försvara rörelsen mot uppgifter som presenterades i akademiska sammanhang och i tidningar. Säkert påverkade det förhållningssättet till forskning men även till hur kritisk självreflektion och obekväma fakta hanterades i de egna leden. Från tiden kring år 1970 kom flera pingstvännen vid akademiska institutioner att genomföra forskning där olika aspekter av den egna församlingsrörelsen studerades. En av dem var pingstpastorn Bertil Carlsson (1925–2011) som tillsammans med sin hustru Anna-Britta år 2004 startade Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. Postumt tilldelades Bertil Carlsson i maj 2011 stiftelsens årliga stipendium där stipendiesumman skulle användas i hans anda. Det resulterade i ett seminarium om forskning och självreflektion i Pingströrelsen den 28 oktober 2011 i Flemingsberg.

Ett utkast till föreliggande text presenterades inför seminariet som ett underlag för samtal. I denna bok har materialet utökats. Sammanställningens texter belyser på olika sätt hur flera av de större forskningsarbeten som gjorts inom Pingströrelsen tagits emot. Det sker framför allt genom recensioner och debattinlägg från tidningar och tidskrifter. Kapitlen har delvis olika karaktär vilket bland annat beror på olikheter i hur arbetena har uppmärksammats. Kapitlet om Bertil Carlssons arbete avviker, dels genom att formen skiljer sig från de övriga, dels eftersom det är den enda uppsats som tagits med. Det motiveras dock av att uppsatsen var det första större forskningsarbete som presenterades inom Pingströrelsen och av den uppmärksamhet som den fick. Materialet har avgränsats så att avhandlingar om Pingströrelsen som gjorts av personer utanför Pingströrelsen inte tagits med. Det hade visserligen varit intressant men det har varit nödvändigt att begränsa arbetsinsatsen. Förhoppningen är att dokumentet ska ge några historiska referenser och stimulera till tankar kring forskning och självreflektion i Pingströrelsen.

Uppenbara skrivfel i citaten, exempelvis stavfel, har korrigerats.

Januari 2012

Magnus Wahlström

Innehåll

Bertil Carlssons tvåbetygsuppsats	7
Rhode Strubles doktorsavhandling	38
Carl-Gustav Carlssons doktorsavhandling	45
Alf Lindbergs doktorsavhandling	67
Nils-Olov Nilssons doktorsavhandling	96
Ulrik Josefssons doktorsavhandling	115
Nils-Eije Stävares doktorsavhandling	129

Bertil Carlssons tvåbetygsuppsats

Organisationer och beslutsprocesser inom den svenska Pingströrelsen (1973).

Bertil Carlsson (1925–2011) fick vårterminen 1973 sin tvåbetygsuppsats *Organisationer och beslutsprocesser inom den svenska Pingströrelsen* godkänd. Uppsatsen var »framlagd vid docent Göran Lindahls proseminarium i Statskunskap vid Stockholms universitet«.

Bertil Carlsson hade varit KDS:s partisekreterare och kanslichef från bildandet år 1964 fram till årsskiftet 1971/72. Det var Lewi Pethrus som hade rekryterat honom till KDS och de två träffades sedan relativt ofta. Efter tiden i KDS studerade Bertil Carlsson vid Stockholms universitet samtidigt som han på ideell basis uppehöll tjänsten som föreståndare i pingstförsamlingen i Järna.

Den 7 maj 1972 gjorde Lewi Pethrus och Bertil Carlsson en bilresa till Lövestaberg för att hälsa på Birger Ekstedt som då var svårt sjuk. Under bilfärden berättade Carlsson för Pethrus om de tankar han hade om den då planerade uppsatsen. »Jag ville att han skulle höra detta genom mig och inte skvallervägen.« Pethrus ska enligt Carlsson ha varit »mycket positiv« och sagt att han skulle se till att denne fick ta del av olika arkiv. Under arbetet med uppsatsen samtalade de vid «olika tillfällen» om innehållet. Så exempelvis var Bertil Carlsson hemma hos Lewi Pethrus den 27 oktober 1972 och då gällde samtalet pingstmissionen, bl.a. Svenska Fria Missionen, en av de organisationer som han behandlar i sin uppsats.

Bertil Carlsson färdigställde sin uppsats efter att den godkänts och kopierade den i ett mindre antal exemplar. Flertalet av dessa gav han till personer som han trodde skulle vara intresserade av ämnet eller som han ville väcka ett intresse hos. Den förste som fick ett exemplar var Lewi Pethrus. I ett brev daterat den 22 augusti 1973 tackar Carlsson Pethrus »för det stora intresse Du visade för uppsatsen i våra samtal i ämnet och för Din välvilliga medverkan till att jag fick ta del av dokument av betydelse för arbetet«. Sannolikt fick även *Dagens* redaktion ett exemplar av uppsatsen.

1 Citat från hösten 1973

1.1 Tryggve Mettinger i brev den 27 augusti 1973 till Bertil Carlsson

En som också fick uppsatsen var universitetslektor Tryggve Mettinger – från 1978 professor i Gamla testamentets exegetik i Lund. Mettinger, som vid den aktuella tiden var pingstvän, skriver i ett brev daterat den 27 augusti 1973:

Broder!

Ett varmt tack för att jag blev ihågkommen med ett ex. av din mycket intressanta uppsats »Organisations- och beslutsprocesser inom den svenska Pingströrelsen«. Jag sträckläste den samma dag som jag fick den med posten.

Först måste jag säga – utifrån den bild jag har av materialsituationen – att jag är verkligt imponerad av din omfattande sammanställning av data. Man måste nog vara pingstvän för att riktigt förstå vilken insats själva materialsamlandet krävt i det här fallet. Jag gissar, att ingen har en bättre överblick nu än vad Du har, åtminstone om man håller sig utanför den allra innersta cirkeln av initierade.

Rent innehållsmässigt sett var det för mig åtskilliga nyheter av stort intresse. Vad som jag bedömer ha mycket stor principiell betydelse är vigselnämnden. En annan är frågan om Nyhemsveckans implicita karaktär av gemensamt beslutsforum och inte minst då vad du skriver på sid. 27 nederst. En punkt av teologiskt intresse utöver det vanliga är också avsnittet om »apostoliska förbindelselänkar«, 23 f., som klart visar upp PR:s direktkoppling mellan Pingströrelse och urkristendom med därtill sammanhängande historielöshet. Det var också mycket tankeväckande att ta del av uppgifterna om ålders- och könsfördelningen i de olika organen. Jag tror att Du i din trebetygsuppsats kan vidareutveckla just analysen av detta och andra punkter utöver vad som sker i den föreliggande uppsatsen. Enligt min mening vore det mycket synd om Du inte fortsatte med det här högintressanta området, som Du uppenbart är synnerligen bevandrad på. Jag gratulerar dig till det kraftprov som tvåbetygsuppsatsen är ett klart bevis på.

För att fränhända din opponent nöjet att föredra tryckfel skall jag tipsa dig på några jag såg: 2.2 slutet läs »agitera«, 6.2.2 före not 8 läs »själv« [och] sid. 73: not 32 saknas.

Det du möjligen kan göra ännu bättre i 3-bet. uppsatsen är själva analysmomentet, som ju inte har blivit så utförligt behandlat i den föreliggande studien. Här tror jag att Du kan ha nytta av att läsa Max Weber himself. Om karisma skriver han, om jag inte minns fel, i Grundriss der Sozialökonomie vol III: andra halvbandet 1947 i slutet av volymen, och jag miss-

tänker, att Weber också har intressanta synpunkter till en del andra aspekter av ditt ämne. Kolla också upp om du hittar andra sociologer som talat om auktoritetsstrukturer av skilda slag.

Jag tror, att ditt material har stort intresse för alla pingstvännen som vill veta något om det som sker. Materialet är ju av den arten att det säger en hel del för sig självt, utan kommentarer! Vore inte en tänkbar möjlighet att göra en serie artiklar i Ordet och Tron? Tidskriften har ju en hel del nyckelpersoner inom våra led.

Jag tror inte, att den profana kretsen är något att satsa på i det här sammanhanget, eftersom fortfarande alltför många PV identifierar all utifrån kommande presskritik med förtal och oandlighet. Tyvärr.

En journalist inom våra led, som visat sig kunna framföra kritik utan att bli tagen för Quisling, är Sune Olofsson. Vore jag som Du, skulle jag kontakta honom och be honom om synpunkter på hur man på lämpligt sätt och med avsedd effekt skall få ut de iakttagelser Du gjort.

Många hälsningar

Tryggve Mettinger

Av brevet framgår att Bertil Carlsson i ett följebrev kan ha framfört tankar på fortsatta undersökningar i ämnet.

En uppsats som troligen redan under hösten 1973 fanns i hans planering var en om pingstmissionen med inriktning på den centrala styrning som fanns inom Pingströrelsen liksom den roll som Svenska Fria Missionen spelade – ett missionsorgan som Pethrus inte ville att pingstvännen i gemen skulle veta att det existerade.

Bertil Carlsson ville givetvis att uppsatsen skulle bli läst inom rörelsen. Ett omnämnande i *Dagen* var då nödvändigt, men något sådant kom inte vilket måste ha varit en besvikelse för honom. (*Evangelii Härold* var inte rätt forum för en anmälan.) Troligen bestämde han sig då för att skriva en artikel med ett innehåll som knöt an till uppsatsen och nämnde dess existens för att skapa ett intresse. Han valde att göra en bearbetning av uppsatsens avsnitt 2.1 (»Pingstväckelse – Pingströrelse?«). Han lämnade in manuskriptet till *Dagens* redaktion och fick artikeln publicerad den 15 december.

1.2 Bertil Carlsson i Dagen den 15 december 1973

Pingstväckelsen eller Pingströrelsen?

Mellan de enskilda pingstförsamlingarna finns inte, vare sig på distrikts- eller riksplanet, någon organisation med stadgar, styrelse och beslutande konferens. Samarbetet mellan de svenska Pingstförsamlingarna har, till skillnad från pingströrelserna i de flesta andra länder, utvecklat sig i andra organisationsformer. T. ex. bolag, ekonomisk förening, stiftelser etc.

- En naturlig följd av att församlingarna inte är organiserade i ett samfund är, att de inte har något officiellt antaget gemensamt namn. Kollektiva beteckningar som Pingstväckelsen, Pingströrelsen, Pingstkyrkan och Pingst-samfundet växlar. De två sista begreppen, som kollektiva beteckningar förekommer så sällan, att man kan bortse från dem. Däremot är det befogat att stanna inför de två första.

I källmaterialet till min uppsats »Organisations- och beslutsprocessen i den svenska Pingströrelsen« förekommer begreppen Pingstväckelsen och Pingströrelsen som synonymer. Men det finns exempel på försök till en närmare distinktion av dessa begrepp. Inte minst den allt mer frambrytande karismatiska väckelsen motiverar att denna frågeställning analyseras.

En väckelse flera rörelser

- Teol. lic. Henning Thulin citerar i en artikel i Den Kristne ett bibelstudium av pastor Lewi Pethrus, där denne skiljer mellan organisation och innehåll och framhåller: »Lokalförsamlingen är som en skål, i vilken denna härliga pingstväckelse har bevarats. Men bröder, vi skall se till, så att vi har någonting i skålen«.

John Magnusson, tidigare missionssekreterare inom Örebromissionen, tog upp frågan i en artikel i Svenska Morgonbladet. Han vänder sig emot att pingstförsamlingarna monopoliserar ordet Pingstväckelse. Han menar, att man »inte kan räkna pingstväckelsen såsom identisk med en viss församlings- eller missionsrörelse«. Även andra församlingar än pingstförsamlingar är förvaltare av pingstväckelsen, framhåller han. Även historiskt är detta riktigt. Så är t.ex. Örebromissionen en frukt av den pingstväckelse som bröt fram i vårt land liksom i andra delar av världen vid sekelskiftet.

- Liknande tankegångar är adjunkt Hasse Svensson inne på. Med begreppet pingstväckelse förstår han det religiösa innehållet (jmf L. Pethrus ovan!), med pingströrelse en organisatorisk form i vilken pingstväckelsen mer eller mindre framgångsrikt kan förvaltas. I polemik med Hasse Svensson säger bl.a. pastor Samuel Edestav i ett senare nr av Den Kristne, »att skilja på betydelsen av orden, pingströrelse och pingstväckelse det är svårt, därför att de ofta använts som liktydiga begrepp«.

- Själva användningen av orden som synonymer kan dock inte vara ett hållbart argument mot en precisering av deras innebörd. Av den ovan citerade debatten framgår nämligen, synes det mig, att det finns anledning att skilja mellan orden »pingstväckelsen« (= religiösa innehållet) och »pingströrelsen« (= organisationsformen).

- Som samlande beteckning tycks Pingströrelsen vara det språkligt mest riktiga. Och det faktum, att allt fler kyrkor och samfund nu öppnar sig allt mera för pingstens Helige Ande och Hans uppenbarelse i de olika nådegåvorna, talar för att pingstväckelsen är lämplig som beteckning på den väckelse som nu blir gemensam för kyrkor och samfund. Pingströrelsen får då stå som namn på en av de rörelser som växt fram i pingstväckelsens spår.

Förmodligen var det några som hörde av sig till Bertil Carlsson för att de ville läsa uppsatsen. Någon reaktion från *Dagens* redaktion på artikeln hade han nog inte förväntat sig, men drygt två veckor efter publiceringen tog Lewi Pethrus till orda i en ledare.

1.3 Lewi Pethrus i Dagen den 28 december 1973

Pingstväckelsen eller Pingströrelsen?

I en artikel av Bertil Carlsson i Dagen för den 12 december säger denne en del saker om den pågående Pingstväckelsen och om den svenska Pingströrelsen i synnerhet, som inte bör få stå oemotsagda. Han sammanställer beteckningarna Pingstväckelsen och Pingströrelsen som liktydiga begrepp och tilldelar till sist den Svenska Pingstväckelsen benämningen Pingströrelsen »som namn på en av de rörelser som växt fram i Pingstväckelsens spår».

Inför hela artikeln ifråga skall först och främst sägas att så väl dess utgångspunkter som dess slutledning är fullständigt felaktiga. Han fastslår utan vidare att två benämningar av denna andliga rörelse är antagna, Pingstväckelsen och Pingströrelsen. Vem har fastställt dessa benämningar? Är det vetenskap att antaga en sak utan något påtagligt underlag?

Det enda som vi i detta sammanhang har bevis för är Pingströrelsen. I det verkliga pingstkapitlet i Bibeln, Apostlagärningarnas andra kapitel står det, att då Anden föll uppstod det »en stor rörelse». Det blev rörelse bland folket, en folkrörelse omedelbart när Anden föll, en folkrörelse i den Helige Andes tecken. Om någon benämning i detta sammanhang är bibliskt, så är det Pingst-»rörelsen«.

Då jag läst Bertil Carlssons artikel kom jag att tänka på en biblisk händelse som jag sysslat ingående med den sista tiden och som blev en bild för mig. Det har i gamla tiden funnits en stad på stranden av Gennesaret som hette Tariched. Den finns inte omtalad i evangelierna och arkeologerna har

i århundraden letat efter den bland de många ruiner som finns kring Gennesaret, men aldrig kunnat finna den. I den staden, fanns stora industrier där man lade in de stora fiskfångster man fick i Gennesaret. Det var enda sättet att kunna tillgodogöra sig dem i det varma klimatet.

Gennesaret var en fjällsjö, dess fisk var fjällfisk, en läckerhet som blev känd och såldes över hela den då kända världen. George Adam Smith har i sitt stora verk *The Historical Geography of the Holy Land* (sid. 453) löst gåtan med att Tariched var samma stad som Magdala. Tariched betyder »inläggningsplats«. Industrierna för inläggningen av fisk blev så stora och så världsberömda att staden Magdalas namn försvann och staden kallades endast »inläggningsplatsen«. Aktiviteten i staden tog överhanden och blev stadens namn. Plinius säger att på hans tid kallades t. o. m. sjön Gennesaret Tariched.

Jag tror att det är samma förhållande med benämningarna Pingströrelsen och Pingstväckelsen. Namnet Pingstväckelsen finns inte i Bibeln, men Pingströrelsen finns där.

Pingstväckelsen betecknar aktiviteten i den andliga företeelse det här är fråga om. Därför kan man där andlig rörelse förekommer kalla den Pingstväckelse.

Man vaknar över synden, över frälsningen, Andens dop, nådegåvorna och de andliga rikedomar Gud har att skänka. På så sätt är det en väckelse. Men Bertil Carlsson får lika förgäves leta i Bibeln efter ordet Pingstväckelse som arkeologerna letar förgäves efter Tariched bland ruinerna kring Gennesarets stränder.

Pingstväckelsen finns där, men det är samma sak som Apostlagärningarnas Pingströrelse.

Det förhållandet att pingstförsamlingarna i Sverige inte är organiserade, till ett samfund har resulterat uti att den Svenska Pingströrelsen inte har något officiellt antaget gemensamt namn, säger Bertil Carlsson. Detta är dock en sak som enligt Bertil Carlssons mening nu bör ordnas, i synnerhet med anledning av den framflyttande karismatiska väckelsen. Han föreslår också att den Svenska Pingströrelsen skall kallas Pingströrelse och att »Pingstväckelsen är lämplig som beteckning på den väckelse som nu blir gemensam för kyrkor och samfund«. Vilket nonsens! En sådan idé saknar inte bara varje vetenskaplig grund men även varje vettig anledning. Det är ju en och samma sak. Varför skulle de betecknas med olika namn?

Den som var med vid den etablerade Pingströrelsens början vet att det gick till då precis på samma sätt som det går till nu där den karismatiska väckelsen bryter fram. Pastorer, präster och enskilda blev gripna av andlig längtan, började bedja och blev andedöpta och det uppstod en rörelse kring dem. Motståndet var större då och förstäelsen mindre än nu. Många av de andedöpta blev uteslutna och andra gick på eget initiativ ut ur kyrkorna och pingströrelsen blev en fristående rörelse.

Det var precis samma rörelse som den karismatiska fastän den nu i stort sett tages emot och omtalas på ett annat sätt. De nya rörelserna, den

karismatiska väckelsen och Jesus-rörelsen har inte endast samma yttringar. Vid närmare efterforskning är de direkta utlöpare från den gamla Pingströrelsen. Man kan spåra deras upprinnelse såväl i Amerika som annorstädes från enskilda personer eller grupper av pingstvännen från de gamla pingstförsamlingarna. Och Anden som åstadkommer de nya rörelserna är densamme som i den gamla Pingströrelsen. Varför skall det då givas två olika namn åt de båda rörelserna endast därför att det ligger något årtionde emellan dem?

Bertil Carlsson söker ge intryck av att dessa hans fullkomligt grundlösa hugskott är ett resultat av forskning. Det är just motsatsen. De är ett resultat av brist på forskning.

Om han frågat någon som känt till den sak han talar om skulle han fått reda just på motsatsen till vad han säger.

Snart kommer måhända en doktorsavhandling med dessa grundlösa dumheter och kommer att citeras som vetenskap om Pingströrelsen som så ofta skett i det gångna.

Vem har gett Bertil Carlsson i uppdrag att bygga ett staket mellan den gamla Pingströrelsen och den nya andliga livsströmmen som bryter fram? Vi har genom Dagen och på allt annat sätt sökt bryta ner murarna, som skulle kunna skilja de nya vårflödena från den gamla Pingströrelsen och mycket tyder på att vi inte alldeles misslyckats. Men varför nu dessa ansatser i diametralt motsatt riktning? Nog har vi nog med gårdsgårdar mellan de kristna rörelserna utan att vi ska bygga nya med material från Pingstväckelsen och det under den falska beteckningen vetenskap.

Den Svenska Pingströrelsen har klarat sig och blivit landets största andliga rörelse utan den inhägnad som ett officiellt antaget namn innebär. Vad har de andra vunnit på att de haft ett officiellt antaget namn? Men så långt tänker man måhända inte när man skriver «vetenskapliga» handlingar.

Mina läsare anser måhända att jag gått obarmhärtigt hårt fram mot Bertil Carlsson i denna min artikel.¹ Men det är inte honom jag vill träffa med detta mitt resonemang. Det är hans åsikter. Och det gäller en livsfråga, friheten inom en frambrytande andlig väckelse. Och då det gäller att skydda livet slår man hårt. Jag är ledsen att jag träffar Bertil Carlsson, ty han är en av mina goda vänner. Men den gudomliga sanningen och friheten i en andlig livsrörelse står i värde högre än ens bästa vänner.

I början av Pingströrelsen i Sverige sysslade vännerna mycket med något de kallade »mannakorn«. Det var små lappar med bibelcitat på. Det var något slags nytestamentligt Urim och Tummim, medel genom vilka man sökte utröna Guds vilja. Det var enfaldigt men betydde mycket för många.

---

¹ [Petrus tycks inte ha tänkt sig att hans alster skulle vara en ledare.]

I samband med Filadelfiaförsamlingens i Stockholm verksamhetsform diskuterades frågan om samfundsgemenskap mycket, och man talade mycket om ett bibelord, ett mannakorn, som flera hade fått. Det var Sak. 2:4-5: »Skynda åstad och tala till den unge mannen och säg: Jerusalem skall ligga såsom en obefäst plats, så stor myckenhet av människor och djur skall finnas därinne. Men jag själv, säger Herren, skall vara en eldsmur däromkring, och jag skall bevisa mig härlig därinne«.

Detta tillämpade de enfaldiga troende vännerna på den frambrutande väckelsen. De som fått leva och haft ögon att se med har belägg för att de som trodde och följde anvisningen inte kommit på skam.

I Bertil Carlssons odaterade anteckningar finns följande fyra noteringar med anknytning till ovanstående artikel:

(1) Tidigt på morgonen 28/12 1973 innan vi hade hunnit få Dagen, ringde redaktören Arne Eklund och var inte bara ledsn utan bedrövad, ja, upprörd över att LP:s artikel tagits in – och därtill som ledare. Arne var en erfaren redaktör när han i ett tidigt skede kom till Dagen. Tydligt kände han till de pressetiska reglerna samt bibelns undervisning om etik och moral.

(2) [Pethrus] bygger sin uppfattning om begreppet Pingströrelsen på Apg 2:6 »en stor rörelsen uppstod« (1917). I 1981 års översättning står det i Apg 2:6 »förvirringen blev stor«. Grundtextens ord för »rörelse« – synekyte, synkeo – betyder inte fysisk rörelse, folkrörelse, organisation i någon mening, utan avser något som sker inombords, i känslolivet. Ordet betyder närmast »förvirring«, »förvåning«. I Apg 21:31 är samma ord översatt med »uppror«. Men Pethrus hade i Dagen redan 2 juni 1963 givit uttryck för sin obibliska tolkning av Apg 2:6.

(3) Några dagar efter nyår var jag i Stockholm ett ärende. Plötsligt kommer LP-mågen, missionär Arne Pettersson mot mig och hälsar och säger, att man inom familjen med förvåning läst LP:s artikel. Man sade sig inte kunna förstå hur något sådant kunde skrivas och publiceras. Efter att ha dryftat frågan inom familjen hade de kommit fram till [att] förmodligen var det så, att någon ville skada mig och när då LP var arg, skrev han artikeln. Det brukade gå till så, sade man.

(4) 1999 vid predikantmötet i Filadelfia i Stockholm [...] kom [...] Miriam Pettersson mot mig, och sa, att ju mer man i familjen tänkt på LP-artikeln [...] ju mer övertygade hade man blivit att det förhöll sig som man trodde från början. Och så tillade hon: »Tack för att du fortsatt att skriva i Dagen och fortsatt att skriva i Dagen.«

Lewi Pethrus kände Bertil Carlsson relativt väl efter deras samarbete inom KDS och han visste givetvis att denne på intet sätt ville skada

rörelsen; ändå skriver han som han gör. Man kan tolka hans text som att det är hela uppsatsen han angriper.

Bertil Carlsson var givetvis både upprörd och ledsen efter att ha läst det Lewi Pethrus skrev om honom i *Dagen*. Fem dagar senare postade han ett brev till tidningens ansvarige utgivare och ställde en rad frågor om publiceringen. Något svar tycks han inte ha fått.

Två samfundstidningar, *Svensk Veckotidning* (Svenska Missionsförbundet) och *Missionsbaneret* (Örebromissionen) uppmärksammade Bertil Carlssons uppsats. Notiserna skrevs innan det aktuella Dagen-numret kom ut. Pethrus kan möjligen ha läst notisen i *Svensk Veckotidning* innan han skrev sin artikel.

1.4 Svensk Veckotidning 51–52/1973

»**Pingströrelsen**« **riktigaste:** »Pingstväckelsen« som beteckning på totaliteten av pingstförsamlingarna i vårt land innebär enligt ÖM-ledaren John Magnusson på sin tid en monopolisering av den väckelse, som även andra församlingar i vårt land förvaltar. Han nämner Örebromissionen som »en frukt av den pingstväckelse som bröt fram vid sekelskiftet«. Bertil Carlsson har i *Dagen* en klagande artikel i ämnet, där han betecknar Pingströrelsen som det språkligt mest riktiga samlingsordet för pingstförsamlingarna i vårt land.

1.5 Missionsbaneret den 3 januari 1974

Pingstväckelsen eller Pingströrelsen?

Pingstförsamlingarna i Sverige är inte, till skillnad mot vad fallet är i en del andra länder, organiserade i något samfund. Därför har de egentligen inte heller något gemensamt namn. De två mest vanliga benämningarna är pingstväckelsen och pingströrelsen. Vilket är mest riktigt?

Bertil Carlsson – pingstpastor och under en tid partisekreterare i KDS – har skrivit en uppsats om organisations- och beslutsprocessen i den svenska pingströrelsen, och i en kortare artikel i *Dagen* tar han upp själva namnfrågan. Han menar, att det finns anledning att skilja mellan orden »pingstväckelsen« och »pingströrelsen«. Det första står för det religiösa innehållet och det andra för organisationsformen. Bertil Carlsson sammanfattar, sitt resonemang så här:

»Som samlande beteckning för pingstförsamlingarna tycks Pingströrelsen vara det språkligt mest riktiga. Och det faktum, att allt fler kyrkor och samfund nu öppnar sig allt mera för pingstens Helige Ande och Hans uppenbarelse i de olika nådegåvorna talar för att pingstväckelsen är lämplig som beteckning på den väckelse som nu blir gemensam för kyrkor

och samfund. Pingströrelsen får då stå som namn på en av de rörelser som växt fram i pingstväckelsens spår.«

Bland dem som tidigare har hävdat samma uppfattning är hemgångne missionssekreteraren John Magnusson. Han skrev bl.a. om det i Svenska Morgonbladet och citeras av Bertil Carlsson. Magnusson vände sig på sin tid emot att pingstförsamlingarna monopoliserade ordet »pingstväckelse« och menade, att man inte kan räkna pingstväckelsen såsom identisk med en viss församlings- eller missionsrörelse. Även andra församlingar än pingstförsamlingar är förvaltare av pingstväckelsen.

2 Bertil Carlsson låter trycka sin uppsats

Bertil Carlsson fick flera uppmaningar under hösten 1973 att låta trycka sin uppsats och han beslöt att göra det. I januari 1974 hade han gjort några smärre korrigeringar i texten och tillfogat ett förord. I slutet av januari levererade Järna Tryckeri AB 1 080 exemplar till honom. Av dessa såldes under den närmaste tiden 636 och inbringade totalt 5 683 kr. Utgifterna uppgick till 5 000 kr. Sju annonser, varav fyra i *Dagen*, kostade sammanlagt 1 083 kr. Han gav bort 34 exemplar.²

En av dem som fick en uppsats var t.f. rektorn vid Örebro Missions-skola, teol.dr Sigfrid Deminger. Att Carlsson i ett följebrev ställt en fråga framgår av ett brev från Deminger den 26 februari 1974 där denne bl.a. skriver:

Vid en hastig genombläddring förefaller det mig minst sagt rimligt att Du skulle få betydligt mer än två betyg på den uppsatsen. Inte minst med hänsyn till att en sådan analys och sammanställning av material som Du gjort inte gjorts tidigare.

År 2008 gavs en ny upplaga av uppsatsen ut av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning och publicerades samtidigt digitalt i pdf-format.

3 TV-programmet »Inte bara Halleluja«

Den 2 maj 1975 sände Sveriges Television ett program, »Inte bara Halleluja. Pingströrelsen i Sverige – toppstyrd organisation utan demokrati«.

---

² Uppgifterna bygger på odaterade anteckningar gjorda av Bertil Carlsson. Efter denna avstämning fortsatte försäljningen och troligen gav han bort ytterligare böcker, och så småningom var upplagan slut.

Röster i Radio TV skriver i sin programintroduktion:

AB Pingströrelsen

Kvällens program om pingströrelsen i Sverige kommer knappast att i första hand ta upp kyrkan som religiös företeelse. I stället tänker producenterna belysa pingströrelsen som organisation – en organisation med 94 000 medlemmar, alltså en folkrörelse med en icke föraktlig medlemskader.

Pingströrelsen är inte bara en rent religiös rörelse. De är också ett företag, med tillgångar på 340 miljoner kronor och årliga inkomster, genom räntor och kollekt, på 115 miljoner kronor. Rörelsen äger tidningen *Dagen*, och man driver IBRA radio samt producerar egna TV-program för internt bruk bland medlemmarna.

Hur administrerar och driver man då ett företag i den här storleksklassen? Lewi Pethrus, under decennierna pingströrelsens ledare, hyllade ledarprincipen – det måste finnas en stark man i toppen av organisationen, menade han. Lewi Petrus gick bort förra sommaren, men hans idéer lever kvar, centralstyrningen är stark och påtaglig inom rörelsen. Opposition saknas dock inte – det har höjts röster för att man ska genomföra någon form av demokrati. Bl.a. kommer detta att framgå av de intervjuer med församlingsmedlemmar som vi får se och höra i kvällens program.

Bertil Carlsson skriver i sina privata anteckningar:

När min bok kom ut intervjuade TV mig och jag sade då, att det var viktigt att man i programmet framhöll att intervjun gällde min bok. Om det programmet sändes vet jag inte. Men när programmet »Inte bara halleluja« sändes tog man med ett citat av mig [från den tidigare intervjun] insatt i deras sammanhang och sade inte, att mina ord innehållsmässigt hörde ihop med vad som står i min bok. Tittarna visste inte, att detta var en förfalskning av TV utan vände sig mot mig. Jag protesterade och skrev om saken i *Dagen* (om nu någon såg det)³. – TV från Umeå tog upp det här programmet till debatt. Minns jag rätt var Karl-Erik Heinerborg, Sverre Larsson och Jan Sparring med. Om Åke Boberg var med minns jag inte. Där fick man inte tid att säga många ord. Men jag minns att mina pingstbröder var negativa mot mig.

---

³ [Det kan ha varit så att intervjun med Bertil Carlsson hade gjorts i ett tidigt skede av någon i det team som stod bakom nämnda program. Vi kan nämna att i programmet finns en intervju med Lewi Pethrus. Inspelningen gjordes en kort tid före hans död i september 1974.]

4 Torsten Bergsten recenserar uppsatsen

I *Tro & Liv* 2/1974 skriver teol. dr Torsten Bergsten om fyra böcker med anknytning till Pingströrelsen: Ivar Lundgrens *Lewi Pethrus i närbild* (1973), Arthur Sundstedts verk om Pingstväckelsen, del 4 (1972) och del 5 (1973) samt Bertil Carlssons uppsats. Innan han kommer in på denna uppsats skriver han:

Sundstedts stora uppbyggelseverk är så gott som något ett vackert vittnesbörd om den trohet, uthållighet och kärlek till Guds verk som besjälat PR genom åren. Men samtidigt gör bristen på analys och genomarbetning hans stora arbete ytligt och tyvärr ganska ointressant. Lundgrens intervju-bok ställer på ett helt annat sätt frågor, tar upp brännbara problem, kastar ljus över ömtåliga punkter. Hos Sundstedt är allt problematiskt insvept i ett fromt och överslätande skimmer. Man längtar efter en ärlig redovisning av olika aspekter.

Därefter följer hans recension av uppsatsen:⁴

Pingströrelsen är ett trossamfund

En sådan redovisning möter man i en högtintressant liten bok av pingstpastorn *Bertil Carlsson* i skriften *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen*. Detta lilla arbete har framlagts som tvåbetygsuppsats i statskunskap vid Stockholms universitet. Det har väckt en viss uppståndelse inom PR och har mottagits både med tacksamhet och med häftig indignation. I sitt förord frågar Carlsson: »Hur har en sådan centralisering varit möjlig inom PR, som officiellt ivrigt slår vakt om de lokala församlingarnas oberoende?» Han svarar själv kort och klart i en kapitelrubrik: »Nej till samfund – ja till funktionerna!«. LP har enligt Carlsson en gång beskrivit ett kyrkosamfund som en organisation som intager och utesluter församlingar. I 1952 års religionsfrihetslag infördes frikyrklig vigsel med rättslig verkan. Samfundet föreslår vigselförrättare genom ett särskilt organ, och Kungl. Maj:t konfirmerar. I en kunglig resolution av den 12 september 1952 beslöts att LP själv fick bestämma hur en central vigselnämnd inom PR skulle vara sammansatt. Efter samråd i en trängre krets föreslog LP regeringen att nämnden skulle ha tre ledamöter från Filadelfia i Stockholm plus ett antal föreståndare från större församlingar i landet. Den så tillsatta vigselnämnden har att godkänna de ansökande pingstförsamlingarna och deras vigselförrättare. 1958 uppstod en viss splittring kring Filadelfiaförsamlingen i Trollhättan. Den fick till följd att den centrala vigselnämnden drog in församlingens vigselbehörighet.

---

⁴ Recensionen finns också publicerad i Bergsten, Torsten, *Pingströrelsen förr och nu* (2010) Insamlingsstiftelsen för pingstforskning, s. 203–205.

Detta är ett bland många exempel i Carlssons bok på hur PR styrs centralt genom olika samarbetsorgan. Andra sådana är den alltjämt fungerande Svenska Fria Missionen, Nyhemsveckan, predikantveckor, Förlaget Filadelfia, *Dagen*, AB Samspar, Centrala hjälpkassan för predikanter, Pingstförsamlingarnas ungdomsarbete m.fl., och utöver Carlsson kan man tillägga de representanter från PR som är med och fördelar de statliga bidragen till trossamfundet. Med alla dessa organisationer och organ och dessutom fallet Trollhättan för ögonen kan man bara undra varför PR så envist förnekar att den är ett trossamfund bland andra i vårt land. Genom de nämnda och andra organ fungerar ju PR på nästan exakt samma sätt som andra samfund i förhållande till myndigheter och i förhållandet mellan de olika lokalförsamlingarna.

Historiskt låter denna vägran sig givetvis förklaras genom den motsatsställning i vilken PR under sitt första skede befann sig gentemot de övriga frikyrkosamfundet med deras samfunds-, distrikts- och ungdomsorganisationer. Det är egendomligt och beklagligt att PR därigenom låst sig i en omöjlig antisamfundsattityd. Den har framtvingat många konflikter, framförallt Franklinstriden, och ännu flera kringgående rörelser, vilket Carlssons nyttiga undersökning med all önskvärd klarhet visar.

Sanningen skall göra er fria

Hur omöjlig och verklighetsfrämmande och därmed också obiblisk PR:s antisamfundsillusion har varit, åskådliggörs genom följande citat från Sundstedt, del 5, s. 68: »Under de första åren [av den finska pingstväckelsens utveckling] undvek man varje slag av organisation, därför att man ville bevara lokalförsamlingarnas självständighet, men med tiden då arbetet utvidgades blev handhavandet av de praktiska frågorna en övermäktig börda. Sålunda valdes år 1945 den första, gemensamma missionssekreteraren för pingstförsamlingarna.« Bär varandras bördor, så uppfyller ni Kristi lag! (Gal. 6: 2.)

Bertil Carlsson efterlyser på punkt efter punkt mera forskning i PR:s struktur- och funktionsproblem. Hans eget bidrag är en förträfflig början, och Lundgrens och Sundstedts böcker utgör en god materialsamling för fortsatta undersökningar. PR har genom åren övat hård och dömande kritik mot andra frikyrkosamfund och inte minst mot deras förment »obibliska« organisationsformer. Det är befriande att se, hur den historiska och aktuella sanningen nu börjar utforskas inom PR själv. Resultatet kommer kanske att överraska dess egna medlemmar, men knappast dem som på nära håll iakttagit PR:s utveckling genom några årtionden. Sanningen skall göra oss fria. Fria från dömande, fria till kärlek och samförstånd.

5 Uppsatsen i engelsk översättning

År 1980 gavs uppsatsen ut i engelsk översättning.⁵ En andra upplaga publicerades år 2008 av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. Ur den citeras här ett avsnitt av den redaktionella texten:

After a Pentecostal research conference in The Hague in 1978 Bertil Carlsson had a summary of the paper translated into English as a reaction to what he thought was the incorrect portrayal there of the Swedish Pentecostal Movement's organization. The English summary was sought after by foreign researchers and a translation of the whole survey was given out [...] with the title »Organizations and Decision Procedures within the Swedish Pentecostal Movements«.

Den 10 mars 1979 skriver docent Ingemar Lindén i ett introduktionsbrev »to whom it may concern«:

In 1974 Pastor Bertil Carlsson published his thesis, Organisationer och Beslutsprocesser inom Pingströrelsen, in Swedish. This study was an essay presented to the statsvetenskapliga avdelningen at the Stockholm University (the dept. for Political Science). The same study has now been translated into English under the supervision of Dr. Ingemar Lindén and Margaret Nyberg of Uppsala University.

In this connection I as a church historian would like to recommend this thesis for a broader public. Bertil Carlsson is very knowledgeable in this field; besides very meticulous in his dealing with the documents and an insatiable searcher for truth as to the factual organization in the large Swedish Pentecostal Movement.

Since his thesis is a first in the field, it carries a special weight; it is of value not only for the Swedish students in all the related subjects but for the Pentecostal students in all the world.

It is to be hoped that Mr. Carlsson's study shall mark only the beginning of many similar studies in other countries. No serious student of the Pentecostal churches can neglect this initial study.

Den 16 maj 1979 skriver Dr W.J. Hollenweger – vid den tiden Professor of Mission vid The University of Birmingham – efter att ha fått manuskriptet av uppsatsen i engelsk översättning; Bertil Carlssons tanke var att få sin uppsats publicerad i Storbritannien:

I have read your dissertation »Organisations and Decision procedures Within the Swedish Pentecostal Movement«. I think it fills a real lacuna and I agree with your supervisors that it is carefully and well-researched. The English would need some pruning.

---

⁵ Den engelska översättningen saknar tryckår.

However, I don't see any English publisher who would take such a specialised booklet on board. They all go for the popular success story of the Pentecostal Movement. The only thing which I can offer you is for your little book to be taken into the series Studies in the Intercultural History of Christianity in which Dr Ingemar Lindén has published his dissertation. I think it is the best thing if you contact him and ask him about the financial requirements, because publishing in this series would demand some funds from you or from a third party.

If you decide to publish in this series, please contact me again, and then I will inform the publishers in Germany that as one of the editors I have accepted your manuscript as suitable for this series.

Carlsson gick inte vidare med det förslag som Hollenweger föreslog, förmodligen av ekonomiska skäl. I juli skriver han ett brev som möjligen kan ha varit ett led i en marknadsundersökning. Det är ställt till »Most valued friends«, varför brevet torde ha skickats ut till flera personer.

The international contacts of individuals have increased and will increase more and more.

Also Pentecostals travel. They want very much to know about their Pentecostal friends in various countries. The Pentecostal movement in different parts of the world have both similarities and dissimilarities.

In English you get information of Pentecostal movements in various parts of the world. But there is strikingly little information of the Swedish Pentecostal movement in English. The Swedish Pentecostal movement – as the Scandinavian one as a whole – has a unique structure.

Considering that also Swedish Pentecostals partake in the international Pentecostal fellowship, it is to be desired that more information about the facts of the Swedish Pentecostal movement reaches out to other countries. I hope to supply this need to some extent in my book, now translated into English.

As I am very much interested in knowing what information you want about the Swedish Pentecostal movement and your thoughts about this book, I would be grateful to hear from you.

How great interest in the Swedish Pentecostal movement is there in your congregations and at your seminaries for pastors?

At which libraries would you consider it valuable to have this information?

What publishing business would be interested in publishing information of Pentecostal movement in Sweden?

Det förefaller som att detta brev skickades till personer som redan hade kännedom om hans bok. Kanske var det till sådana som hade fått ta del av det sammandrag på engelska som togs fram efter Haag-konferensen 1978 enligt ovan.

Bertil Carlsson kom att uppfatta intresset som relativt stort för en engelskspråkig upplaga av hans uppsats, men inget förlag var berett att ge ut den. Han valde att själv bekosta en tryckning av kanske några hundra exemplar på Linderoths Tryckeri i Vingåker. Efterfrågan blev dock inte stor, men när den svenska upplagan så småningom tog slut erbjöds hugade spekulanter att köpa exemplar ur den engelska, vilket flera gjorde.

6 Debatt i Dagen hösten 1974 om Pingströrelsens organisationsformer

Den 27 juni 1974 publicerade *Dagen* en artikel av pastor Holger Sjögreen om Pingströrelsens organisationsformer, ett ämne som ju intresserade Bertil Carlsson i hög grad. Sjögreen hade tidigare bett att få ett exemplar av dennes uppsats. Han nämner emellertid inget om uppsatsen i sin artikel.

6.1 Holger Sjögreen i Dagen den 27 juni 1974

Pingströrelsens organisationsformer

- Vore det inte att föredra att en ledning för alla pingströrelsens gemensamma organ utsågs på vanlig demokratisk väg, frågar pastor Holger Sjögreen.
- Det är en teologisk överdrift att påstå att ett samarbete i olika organisationsformer mellan församlingar skulle strida mot Nya Testamentet skriver han.

Både i Dagen och andra forum har ett intressant meningsutbyte nu och då tagits upp om missionens organisationsformer inom pingströrelsen. Det förekommer ju så många former av mission.

Begreppet måste väl med nödvändighet få täcka insatser både inom och utom vårt eget land.

Rent evangeliska satsningar, samt filantropisk och social verksamhet ingår ju som element i en brett upplagd offensiv för att utbreda Guds rikes domäner.

Om man studerar pingströrelsens uppkomst och utveckling i vårt land skall man redan från början finna en klar målsättning att på olika vägar nå fram med budskapet och bringa både andlig och materiell hjälp till medmänniskor.

Sociala insatser

Pastor Lewi Pethrus satsar som ung pastor i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm på att i stora möten i neutrala lokaler få en bredare publik. Men han är också vaken över behovet av rent sociala insatser och ordnar natthärbärgen för hemlösa och bespisningar av hungrande i de dystra arbetslöshets- och kristiderna.

Tidigt insåg pingstvännerna vikten av att förverkliga missionsbefallningen och sände ut missionärer världen över. Förlags- och tidningsverksamhet upptogs på ett tidigt stadium.

Men det gällde att förena all denna mångsidiga verksamhet i samverkan med den fria församlingssynen.

Praktiskt löstes detta så att Filadelfiaförsamlingen genom årtionden kom att stå som förmedlare i missionsarbetet för hela landet. Denna församling hade en missionsexpedition som var ett centrum för hela pingströrelsens yttre mission.

Samma församling ägde Förlaget Filadelfia och Evangelii Häreld. Denna ordning fungerade tillfredsställande i stort sett fram till tillkomsten av tidningen Dagen.

Problem

Jag bortser då ifrån att starka meningsbrytningar förekom om missionens organisation i samband med den s.k. Franklinstriden.

Tillkomsten av en dagstidning innebar utan tvekan något helt nytt i pingströrelsens historia och just ägandeförhållandet och hänsynen till pingströrelsens teologiska syn på församlingen som missionens organ medförde tveklöst vissa problem.

Den minnesgode erinrar sig Sven Lidmans opposition mot startandet av en dagstidning, därför att det skulle föra ut en väckelserörelse i samhällsdebatten på ett sätt som han såg som en fara.

Självklart opponerade Lidman också av det skälet att en dagstidning inte kunde ägas eller drivas av en enskild församling. En ny organisationsform var nödvändig. Lidmans invändningar avvisades och samma ståndpunkt intar tveklöst pingstvännerna fortfarande.

Men det måste medgivas att tillkomsten av Dagen och sedan en mångfald av s.k. gemensamma företag gör det svårt att fasthålla i praktiken vid principen om den lokala församlingen som det enda organet för mission. Oftast har ju dessa organ tillkommit efter uttalande och beslut på Nyhemsveckan. Denna konferens har i praktiken kommit att motsvara de olika samfundens årskongresser. Skillnaden är dock den att deltagarna i Nyhem inte har någon fullmakt att uttala sig eller fatta beslut å församlingarnas vägnar.

Men i efterhand hänvisas till dessa beslut.

Teologisk överdrift

Personligen har jag inte den ståndpunkten att man bibliskt kan motivera, att det är fel med gemensamma organ för att samverka som kristna i missionsuppgifter av vad slag det vara månne. För mig framstår det som en teologisk överdrift när man betecknar det som stridande mot. N.T. att församlingar och enskilda samarbetar i olika organisationsformer för gemensamma syften. Men just av hänsyn till den traditionella uppfattningen i pingströrelsen beslutade vi när Österlenmissionen bildades att detta organ skulle vara helt församlingsförankrat. Till skillnad från t.ex. Bohusmissionen avstod vi från att bilda ett fristående organ. I den praktiska verksamheten visar det sig att vår modell är att föredra. Men någon teologisk motivering kan svårigen anföras.

Nu är pingströrelsen i den situationen att ett flertal organ med sina styrelser och huvudmän fungerar. Det som nu uppenbarligen oroar är att det kan uppstå en inbördes konkurrens om missionsmedlen mellan dessa organ. Likaså kan det utvecklas därhän, att det blir en sådan mångfald av olika organ, att det inte går att kontrollera dem. Man måste ju också fråga sig vem eller vad som skall legitimeras dessa företag. Har en eller flera rätt att ta initiativ till nya organ kan ju vem som helst för sin del göra anspråk på samma frihet.

Någon form av auktorisation blir naturligtvis nödvändig.

Debatt om församlingssyn

Kunde vi inte i denna situation ta upp en seriös debatt om vår församlingssyn verkligen är motiverad? D.v.s. om uppfattningen att ett gemensamt organ för församlingarnas samarbete verkligen är obibliskt och felaktigt. Kan det vara ur någon synpunkt mera motiverat med ett flertal s.k. gemensamma företag utan inbördes samordning än med ett övergripande organ? Vore det inte att föredraga, att en ledning för alla pingströrelsens gemensamma organ utsågs på vanlig demokratisk väg? En sådan styrelse skulle självklart inte ha någon som helst myndighet över de lokala församlingarna. Det har inte missionsstyrelsen i exempelvis Helgelseförbundet eller Örebromissionen heller. Men just det aktuella meningsutbytet om det enskilda initiativet i relation till församlingen visar att problemet måste angripas och klagöras.

Det finns sådana enskilda initiativ som konkurrerar med lokalförsamlingen på ett ödesdigert sätt utan att man på grund av vår fria praxis, kan göra något åt det. En viss känsla av osäkerhet och tveksamhet inför administration och förvaltning gör sig också gällande hos många, därför att insyn och inflytande över de gemensamma företagen lämnar en del övrigt att önska. När man alltså nu tar upp frågan om den lokala församlingens roll i förverkligandet av vårt gemensamma uppdrag vore det nog värdefullt att realistiskt låta alla sidor av frågan belysas.

Carlsson skrev ett inlägg den 28 juni 1974 med anledning av Sjögreens artikel och skickade det till *Dagen* den 29 juni 1974, men det publicerades inte förrän den 15 oktober 1974.

Redaktionen beslöt att Bertil Carlssons artikel skulle bemötas i samma nummer som den publicerades, och det blev märkligt nog Sverre Larsson, VD för Tidnings AB Dagen, som skrev inlägget. De båda artiklarna var placerade på samma sida och inleddes med följande text:

Två debattinlägg om pingströrelsens organisationsformer

■ De som håller i de stora pengarna och i de opinionsbildande organen inom pingströrelsen styr utvecklingen inte bara i de gemensamma organen utan i viss utsträckning också i de lokala församlingarna, hävdar pastor Bertil Carlsson. Han menar också att församlingar har »i det närmaste ingen insyn« i insamlingsverksamheten.

■ Dagens redaktion har bett tidningens verkställande direktör Sverre Larsson kommentera Bertil Carlssons debattinlägg. Församlingarna skulle inte finna sig i någon styrning från vår sida. Vi berättar också ständigt och öppet om den ekonomiska situationen, skriver han, Alla våra bokslut är offentliga.

Artiklarna återges i de två avsnitt som nu följer.

6.2 Bertil Carlsson i Dagen den 15 oktober 1974

Församlingarna saknar insyn⁶

Den svenska Pingströrelsen är ca 65 år. Det är väl motiverat med en förutsättningslös utredning om rörelsens organisatoriska utveckling och dess mål och medel. Pastor Holger Sjögreen argumenterar för detta i Dagen 27.6.74. Han konstaterar att »tillkomsten av Dagen och sedan en mångfald av s. k. gemensamma företag gör det svårt att fasthålla i praktiken vid principen om den lokala församlingen som det enda organet för mission«. Han fruktar att det kan »utvecklas därhän, att det blir en sådan mångfald av olika organ, att det inte går att kontrollera dem«.

Objektiv kartläggning

Det finns anledning förutsätta att Sjögreen känner till, att undertecknad år 1973 gjorde en objektiv kartläggning av den svenska Pingströrelsens olika

---

⁶ [Rubriken är skriven av redaktionen.]

samarbetsorgan. Denna finns redovisad i boken *Organisationer och beslutsprocesser inom pingströrelsen*. Där har tolv samarbetsorgan kartlagts så långt det funnits dokument tillgängliga. De berörda organen är i förhållande till de lokala församlingarna av övergripande karaktär. Undersökningen visar att den enda lokala församling, som i någon nämnvärd omfattning haft och/eller har inflytande över eller i ett antal av dessa organisationer, är Filadelfiaförsamlingen i Stockholm genom sin föreståndare och styrelse. Men detta inflytande tenderar att avta.

Vid undersökningstillfället (våren 1973) innehade 91 personer 353 förtroendeuppdrag som huvudmän och/eller styrelseledamöter – som ordinarie eller suppleanter. Hade även befintliga dotterbolag medtagits, hade förtroendeuppdragen blivit flera men inte antalet innehavare. Det senaste året har det genom Dagens övertagande av Förlaget Filadelfia AB med dotterbolag och omorganisationen av Pingstförsamlingarnas U-landshjälp en ytterligare koncentration av beslutsfattare skett. Av de i min undersökning medtagna förtroendeuppdragen hade Lewi Pethrus de flesta, nämligen 9,⁷ följd av Willis Säwe och Bo Hörnberg som hade vardera 6. Sex ledamöter hade 5 uppdrag och fem 4 osv.

Den verkliga ledningen

Den verkliga ledningen ligger i händerna på ett mycket begränsat antal pastorer och direktorer. Och de tycks bli ännu färre. De som håller i de stora pengarna och i de opinionsbildande organen inom rörelsen visar sig också styra utvecklingen inte bara hos de gemensamma organen, utan även i viss utsträckning ute i de lokala församlingarna.

I det här sammanhanget bör observeras, att de här aktuella personerna som regel också sitter med i en rad andra styrelser och kommittéer, vilka inte ingått i min undersökning. Likaså sitter några av dem som representanter för Pingströrelsen i vissa samkristna sammanhang, men det är föga känt hur och av vilka man fått sina mandat.

Centralisering

Hur har en sådan centralisering varit möjlig inom Pingströrelsen, som officiellt ivrigt slår vakt om de lokala församlingarnas oberoende? Den som tar del av den gjorda undersökningen kan själv bilda sig en uppfattning i frågan. Av det undersökta och redovisade källmaterialet kan nämligen flera orsaker till detta förhållande utläsas. En av orsakerna är just organisationsformerna. Stiftelse- och bolagsformen, med ett för gemene man svåråtkomligt nät av dotterbolag, bidrar till att försvåra och begränsa insyn och överblick. Och i den landsomfattande insamlingsverksamheten, som in-

---

⁷ [I uppsatsen anges att Pethrus är »ledamot av styrelsen i sju« av de tolv samarbetsorganen.]

bringar mycket betydande belopp har församlingarna i det närmaste ingen insyn.

Stiftelseledningarna förnyar sig mer eller mindre själva. Frånvaron av information kring samarbetsorganen och/eller ofullständig och tillrättalagd information är en annan orsak, som har bidragit till att okunnigheten om de olika organens historia och om den verkliga innebörden i deras funktioner är stor. Okunnigheten försvårar, för att inte säga omöjliggör, förutläggningarna till insyn och medinflytande. Endast genom att lära känna samarbetsorganens historia och funktioner kan man förstå Pingströrelsens situation i dag och dess förutsättningar att möta morgondagens behov i samhället.

Ett reellt medinflytande

Sedan Pingströrelsens genombrott har flera nya generationer växt fram inom rörelsen. Dessa får inte lämnas historielösa. De får inte heller ges en tillrättalagd historieskrivning. Dagens ungdom är fostrad till ett i positiv mening kristligt tänkande. De vill ha intellektuell hederlighet. De vill ha fakta. De vill ha insyn. De vill ha medinflytande. I samma utsträckning en rörelse tillmötesgår dessa legitima behov hos sina medlemmar, visar den också sin mognad, sin verkliga moraliska och andliga styrka.

I ljuset av gångna års erfarenheter är det angeläget att studera Bibelns undervisning om den kristna församlingen. Har pingstförsamlingarna, t ex. i sitt samarbete, avlägsnat sig från den av dem ofta återopade mönsterbilden? Organisationsfrågorna behöver, som också Sjögren framhåller, tas upp för att »realistiskt låta alla sidor av frågan belysas«. Samtalen kan lämpligen ske i församlingarna, i studiegrupper och i konferenser av olika slag. En öppen, saklig debatt, präglad av ett förutsättningslöst och ärligt sanningssökande, är alltid av stort värde för berörda parter och den sak man arbetar för.

6.3 Sverre Larsson i Dagen den 15 oktober 1974

Alla våra siffror redovisas öppet

Stora delar av Bertil Carlssons artikel har – om jag minns rätt – varit införd i Dagen tidigare. Om det är så innebär ju detta närmast en upprepning som inte kan tjäna något annat syfte än att försöka skada förtroendet för vår verksamhet. Att ledningen för våra företag består av relativt få personer är riktigt, men det är också den enda möjligheten, om verksamheten skall skötas någorlunda tillfredsställande.

Vid en smula eftertanke kan alla förstå, att det skulle vara omöjligt med alltför många personer i ledningen. Däremot står det bolagsstämman = ägarna = församlingarna (86 procent av pingstförsamlingarna äger Dagen) fritt att välja in andra personer än de som nu sitter i styrelsen. Nuvarande

styrelse består av Sven Ahdrian, Sigurd Andersson, Jack-Tommy Ardenfors, Gideon Edström, Assar Gyllroth, Karl-Erik Heinerborg, Torsten Henriksson, Bo Hörnberg, Åke Jonzon, Bror Kvarnström, Sverre Larsson, Lennart Magnusson och Carl Persson. Den som under många år har sett deras uppoffrande och fullständigt osjälviska insats frågar sig naturligtvis om de inte förtjänar en annorlunda behandling än den de får i Carlssons artikel. Mig veterligen har heller ingen av dessa bröder blivit invald på eget initiativ. Så långt jag förstår har det hitintills uteslutande varit en fråga om förtroende och en representation från olika delar av landet.

Förtroende

Att t. ex. Lewi Pethrus, Willis Säwe och Bo Hörnberg hade och har många uppdrag är såsom jag ser det tämligen normalt. Det vittnar närmast om och bekräftar dessa personers förtroende. Bertil Carlsson säger: »Sedan pingströrelsens genombrott har flera nya generationer växt fram inom rörelsen. Dessa får inte lämnas historielösa. De får inte heller ges en tillrättalagd historieskrivning. Dagens ungdom är fostrad till ett i positiv mening kritiskt tänkande. De vill ha intellektuell hederlighet. De vill ha fakta. De vill ha insyn. De vill ha medinflytande.«

Allt detta håller jag fullständigt med om, och här tycker jag för min del att pingströrelsen ligger väl framme. Bl. a. genom Lewi Pethrus memoarer, hans samlade skrifter och genom de olika videoinspelningar som är producerade på senare år kan ungdomen och andra också lätt ta del av pingströrelsens historia. Här är också G E Söderholms och Arthur Sundstedts historieskrivning värdefull.

Det positivt kristna tänkandet hos ungdomen är något som vi också lätt kan konstatera, bl. a. genom ungdomens allt starkare engagemang i missionsarbetet. Under senare år har massor av ungdomar anslutit sig till IBRA Radio Federation och deltar kontinuerligt i uppgiften att föra ut evangeliet via etern.

Deras hederlighet betvivlas inte ett ögonblick och de fakta som ges genom vår öppna redovisning har troligen bidragit till det stora intresset för de olika missionsgrenarna i pingstväckelsen. Inflytandet från ungdomens sida är ett legitimt krav, och vi håller oss ständigt underrättade om vad ungdomen tänker och vill när vi planerar olika aktiviteter.

Offentliga bokslut

Om Bertil Carlsson hade ett seriöst intresse för t. ex. Dagen och IBRA skulle han säkerligen vara aktieägare i tidningsbolaget (en aktie 50:-) eller medlem i IBRA Radio Federation (30:- per år). Troligen skulle han då ha deltagit i våra bolagsstämmor och årsmöten. Där skulle han erhållit allt material, siffror och kommentarer som ges rikligen varje år.

Bertil Carlsson vet också att alla våra bokslut är offentliga. Vem som vill kan rekvirera dem från Patent- och Registreringsverket, om man inte vill

vända sig till Dagen och få dem direkt. Det är nästan komiskt att just Bertil Carlsson klagar på bristande insyn. Han har personligen som den ende här i landet suttit dag efter dag och läst varje Dagens och IBRAs styrelseprotokoll ända från starten. Men i kamper för tidningens existens har han så långt jag vet aldrig deltagit.

Styrning?

Att våra styrelsebröder skulle försöka styra utvecklingen i församlingarna finner jag närmast orimligt. Vilken församling skulle finna sig i något sådant? Med den kännedom jag har om de svenska pingstförsamlingarnas predikant- och äldstekår kommer jag fram till att en styrning från Dagens ledning är helt utesluten. På Dagen och IBRA tror jag också att varje medarbetare är medveten om att vi tjänar församlingarna och inte tvärtom.

Att församlingarna skulle stå utanför insyn beträffande insamlade medel, t. ex. till IBRA, är också obegripligt. Vi berättar ständigt och öppet om den ekonomiska situationen. Likaså insamlingarnas omfattning och vad pengarna går till.

Man lägger märke till att de personer som kritiserade vårt arbete för tio-femton år sedan, när vi hade det mycket bekymmersamt, i stort sett är desamma som nu. Det är min personliga uppfattning att oavsett hur pingstväckelsens gemensamma arbetsgrenar organiseras kommer de missnöjda att finnas. Likaså de positiva som konstruktivt vill arbeta för ett gemensamt intresse. Organisationsformerna betyder nog mindre än hjärtats inställning till själva saken.

Granskning

Våra företags räkenskaper står under kända revisorers (icke pingstväänner) granskning – Bertil Jansson, auktoriserad revisor, och Dan Lindskog, godkänd granskningsman. Deras senaste revision beträffande IBRA lyder som följer:

»Undertecknade, som utsetts att granska IBRA RADIO AB:s räkenskaper och förvaltning för år 1973 får efter fullgjort uppdrag avgiva följande Revisionsberättelse:

För fullgörandet av vårt uppdrag har vi tagit del av bolagets räkenskaper, styrelsens och verkställande direktörens årsredovisning, protokoll och andra handlingar, som lämna upplysning om bolagets ekonomi och förvaltning samt i övrigt vidtagit de granskningsåtgärder vi ansett erforderliga. Räkenskaperna har detaljgranskats genom under-tecknad Janssons försorg.

Aktiebolagslagens föreskrifter angående förteckning över lån och ansvarsförbindelser avseende sådana personer för vilka inskränkning i rätten till lån föreligger har fullgjorts. Då ingen anledning till anmärkning föreligger beträffande de till oss överlämnade redovisningshandlingarna, bolagets bokföring eller inventeringen av dess tillgångar

eller eljest beträffande förvaltningen av dess angelägenheter, får vi tillstyrka

att den av styrelsen och verkställande direktören framlagda och av oss påtecknade balansräkningen per 31/12 1973 fastställs,

att styrelseledamöterna och verkställande direktören beviljas ansvarsfrihet för den tid revisionen avser.

Stockholm i maj 1974

Dan Lindskog

Bertil Jansson

Aukt revisor«

Om Bertil Carlsson genom sin negativa propaganda lyckas skapa mistroende och därmed drar ner omfattningen av insamlingarna betyder detta en försvagning av IBRAs missionsinsatser. Vi får hoppas att detta inte ska lyckas.

Bertil Carlsson blev djupt bedrövad när han läste de allvarliga beskyllningar som Sverre Larsson utsatte honom för. Denne använder sannolikt de relativt små beloppen för att förvärva en aktie och bli medlem i IBRA Radio Federation för att insinuera att Bertil Carlsson inte hade ett seriöst intresse för *Dagen* och IBRA. I själva verket var denne glad och tacksam över vad *Dagen* och IBRA uträttade, kritiken var begränsad till sättet att samla in pengar.

På en liten papperslapp har Bertil Carlsson den 5 november 1974 skrivit följande:

Gode Gud,

Jag beder Dig i Jesu namn att

– du hjälper mig så jag kan fullborda min uppsats⁸

– att jag kan vara stilla så att Du får leda mig in i det rätta arbetet

– på ett rätt sätt möta det som står i vägen ang. mig.

Bertil Carlsson valde att gå i svaromål och den 8 november 1974 publicerades hans inlägg tillsammans med ett svar från Sverre Larsson:

Pingströrelsens gemensamma företag

Pastor Bertil Carlsson och direktör Sverre Larsson fortsätter här meningsutbytet om organisationen av pingströrelsens gemensamma företag.

Artiklarna återges i följande två avsnitt.

---

⁸ [Syftar på uppsatsen om missionen.]

6.4 Bertil Carlsson i Dagen den 8 november 1974

Traditionella argument

Tidningen DAGEN har ännu en gång (den 15/10 74) angripit mig personligen. Orsaken är min undersökning angående organisationer och beslutsprocesser inom den svenska Pingströrelsen. Även denna gång har man tagit som utgångspunkt en artikel skriven av mig, »Församlingarna saknar insyn«. (Obs! rubriken har redaktionen satt!). Artikeln blev publicerad den 15/10 74. Direktören för Pingströrelsens samtliga bokförlag och opinionsbildande organ, Sverre Larsson, för ordet. Argumenten är de, i det här sammanhanget traditionella. Endast föremålen skiftar. Larsson ifrågasätter mina motiv och tillskriver mig syften, som är mig helt främmande. Detta anser jag vara mycket allvarligt. På angreppet mot min person går jag dock inte i svaromål. En debatt på den nivån tjänar inget kristet syfte. Några fakta i sakfrågan bör dock påpekas:

1) Larsson vill göra gällande att den här artikeln varit införd helt eller delvis tidigare. Detta är fel. Visserligen skrev jag artikeln den 28/6 74 och sände den till Dagen den 29/6 74. Den blev dock inte publicerad förrän den 15/10 74. Men andra artiklar i anslutning till min undersökning har varit publicerade.

2) Larsson argumenterar som om jag endast undersökt Dagens och IBRA:s organisationsformer och deras styrelsetillsättning, men min undersökning omfattar tolv (12) samarbetsorgan (bolag, stiftelser och en ekonomisk förening). Den visar att under dessa finns ett svåröverskådligt nät av dotterbolag. Den visar också av vilka dessa olika styrelser tillsatts vid tiden för undersökningen.

3) Larsson gör gällande, att jag behandlat styrelsen för Dagen och IBRA illa (samma styrelse är också styrelse för en rad dotterbolag). Den som objektivt och ärligt läser min undersökning och min artikel skall dock finna, att jag endast registrerat och redovisat det faktiska förhållandet angående mandat och antalet mandat. Några värderande omdömen om dessa män har jag inte gjort. Fakta är en sak, subjektiva värderingar en annan! Några av de styrelseledamöter som Larsson räknar upp var inte heller med i styrelsen vid undersökningstillfället.

4) Larsson formulerar sig som om jag uttalat något omdöme om Dagens styrelses storlek. Detta har jag inte gjort. Däremot har jag registrerat och redovisat koncentrationen av styrelseuppdrag till ett fåtal personer i de 12 undersökta organen och deras dotterbolag.

5) I en passus om »massor av ungdomar« vilka anslutit sig till IBRA Radio Federation, säger Larsson: »Deras hederlighet betvivlas inte ett ögonblick.« Detta görs heller inte gällande någonstans i det jag skrivit.

6) Larsson hävdar att »vi håller oss ständigt underrättade om vad ungdomen tänker.« Detta är positivt. Men, vilka är dessa ungdomar? Var och hur kommer de till tals?

7) Larsson hävdar att jag »läst varje Dagens och IBRA:s protokoll ända från starten«. Men då jag utförde min undersökning meddelade samme Larsson, att det var omöjligt för mig att få ta del av protokoll eller andra dokument från starten och fram till början av 60-talet. Dessutom var de protokoll som jag läste, inte fullständiga, utan det fattades några bilagor. Styrelseprotokollen, som i stort sett är beslutsprotokoll, kan inte ensamma ge insyn i ett företag och dess nätverk av dotterbolag.

8) Av Larssons formuleringar kan man få den uppfattningen att jag fällt värdeomdömen om IBRA:s ekonomiska förvaltning. Vad det gäller denna, har jag inte haft tillgång till några dokument i min undersökning, och inte heller sagt något om den. Ännu mindre har jag bedrivit någon form av »negativ propaganda«. Detta framgår klart av min bok och min artikel.

9) De bokslut som bolagen lämnar till Patent- och Registreringsverket är förvisso offentliga, men att de skulle ge möjlighet till insyn i företagets förvaltning kan väl inte hävdas på allvar. I synnerhet då dessa bokslut oftast bygger på nettoredovisning och inte på bruttoredovisning. Därtill kommer att min undersökning gäller 12 organ, av vilka flera inte är bolag och alltså inte lämnar sina bokslut till Patent- och Registreringsverket.

10) Med ledning av dokumenten, vilka är öppet redovisade i min undersökning, har jag kommit fram till att sammanflätningen av en rad bolag och stiftelser, affärer och stort upplagda insamlingsaktioner, gör det mycket svårt för de lokala församlingarna att få någon insyn.

Låt mig till slut framhålla vad jag tidigare sagt i min bok och i den aktuella artikeln. Pingströrelsen behöver nu, i ljuset av gångna årtiondens erfarenheter av olika organisationsformer för det gemensamma arbetet, gå till Guds Ord. Vi bör söka svaret på frågan: »Vad står det skrivet?« Först efter ett förnyat och fördjupat bibelstudium, i kombination med öppna, ärliga och ödmjuka samtal, kan kursen för framtiden anges.

6.5 Sverre Larsson i Dagen den 8 november 1974

Församlingarna styr företagen

Till våra vänner som ogillar att den här debatten förs i Dagen vill jag först uttrycka ett beklagande. Bertil Carlsson har emellertid kommit tillbaka och hans inlägg fordrar ett svar. Dagen har inte angripit Bertil Carlsson – varför skulle tidningen göra det? Det är ju han som med sin artikel misstänkliggör hederliga mäns (styrelsen) avsikter. Misstanken och påståendet om att dessa personer styr utvecklingen i de lokala församlingarna och att församlingarna i det närmaste inte har någon insyn den insamlingsverksamhet som förekommer i pingströrelsen, är stötande.

Sådant kan enligt god publicistisk sed inte tas in i tidningen utan kommentar. Mitt tidigare svar begränsades medvetet till Dagen och IBRA eftersom det är mitt ansvarsområde. Det är en god princip att inte blanda sig i andras.

Dotterbolagen

Bertil Carlsson kommer åter och åter tillbaka till dotterbolagen: »Samtliga bokförlag«, »en rad dotterbolag«, «ett nätverk av dotterbolag», »sammanflätning av en rad bolag«. Detta kan få läsaren att tro att vi bedriver en omfattande, imponerande men invecklad affärsverksamhet, vilket ju på intet sätt är fallet.

Dagen, IBRA Radio och Förlaget Filadelfia omsätter tillsammans inte mer än ca 20 miljoner. Om man bortser från tryckeriet som avvecklades 1965 har Dagen – sedan pingstförsamlingarna övertog tidningsrörelsen 1961 och fram till 1973 – haft endast ett verksamhetsdrivande dotterbolag, nämligen IBRA Radio. Den Kristna Bokringen och LP-förlaget redovisar sin verksamhet i tidningsbolagets räkenskaper. Från 1974 äger Dagen mer än 90 procent av aktierna i Förlaget Filadelfia AB och Dagen har sålunda nu »ett nätverk« bestående av två verksamhetsdrivande dotterbolag. Förlaget Filadelfia har i sin tur dotterbolag, Normans Förlag, Svenska Söndagskolförlaget, Wasa Bok & Musik (numera Den Kristna Barnbokringen) samt Illustrerat Bibellexikon. Men inget av dessa bedriver i dag egen verksamhet. Allt redovisas i Förlaget Filadelfias räkenskaper. Men dotterbolagen har på sin tid kommit till av affärsmässigt riktigt och fullt legitima skäl.

Styrelserna

Varför ha Dagen, IBRA och Förlaget Filadelfia samma personer i sina styrelser? Jo, av flera skäl. För det första är det en praktisk och ekonomisk fråga. Det synes mig vara ett slöseri med medel och tid om Dagens styrelseledamöter reser till Stockholm den ena dagen för sammanträde, den andra dagen reser IBRA:s och den tredje dagen Förlaget Filadelfias styrelse. Visserligen belastar brödernas resor inte företagen – de betalar själva – men ändå.

För det andra hänger väldigt många frågor samman och kan lösas mycket enklare om bröderna har en total bild av läget och är någorlunda väl informerade. Aktiviteter samordnas och resurser utnyttjas lättare om samma personer fattar beslut om den dagliga driften. På sin tid när pingstvännerna övertog Dagen valdes först en styrelse bestående av 28 personer. Man kom snart underfund med att den blev för tungrodd och bantade ner den till sju + fem suppleanter.

Ett av skälen till att t ex privatägda företag i allmänhet lyckas bättre än statliga och rörelseägda är den kortare och snabbare beslutsprocessen som sker i de privatägda, där oftast få personer är beslutsfattare. Vid val av styrelse till våra företag har valberedningen vid sina förslag till nyval bevisligen prioriterat personer som inte tidigare sitter i en rad andra styrelser. De senast invalda är Assar Gyllroth, Jack-Tommy Ardenfors, Gideon Edström och i Förlaget Filadelfias senaste bolagsstämma Per-Olof Karlsson.

Det är min absoluta uppfattning att hela den verksamhet, som vår styrelse företräder, är förankrad i pingströrelsen. Den stora grupp av personer (50 st), utanför styrelsen, som utgör representantskapet och som samlas två gånger om året, tar del av och diskuterar ofta ganska ingående planerade aktiviteter. Vidare har vi varje år införd predikantveckan i Stockholm informerat om den ekonomiska situationen och redogjort för det kommande årets budget. Visserligen mycket koncentrerat – beroende på den ytterst knapphändiga tid som står till förfogande. Men ingen har under mina tio år på Dagen klagat över bristande information eller insyn. Detta har vi uppfattat så att våra vänner är nöjda.

Ungdomen

Bertil Carlsson frågar vilka ungdomar vi har kontakt med, var och hur de kommer till tals. Pingstförsamlingarna i Sverige är våra huvudsakliga uppdragsgivare, därför lyssnar vi självfallet till församlingarnas ungdom. Vi möter dem i våra egna församlingar över hela landet, vi möter dem i våra konferenser av olika slag och i olika delar av landet och även i samrådsgrupper när det gäller våra produkter. De är frimodiga, aktiva och de framför sina synpunkter. Det är stimulerande.

Övergripande karaktär?

Bertil Carlsson försöker ge läsaren intryck av att han enbart håller sig till fakta och objektiva värderingar. Men samtidigt gör han gällande att våra olika missionsgrenar i pingstväckelsen »är i förhållande till de lokala församlingarna av övergripande karaktär«. Ett sådant påstående är ju i högsta grad subjektivt.

Så långt jag känner till – och jag har kollat detta med församlingsföreståndare – har aldrig Dagen, IBRA eller någon annan av våra gemensamma verksamhetsgrenar på ett övergripande sätt blandat sig i en lokal församlings beslut eller verksamhet. Bara tanken att något sådant skulle förekomma måste upplevas verklighetsfrämmande.

Det faktiska förhållandet är att församlingarna äger våra företag och utövar vilket inflytande de vill. Önskar man driva en kristen dagstidning, radio- och litteraturmission under nuvarande former, så gör man det. Vill församlingarna lägga ner hela verksamheten eller delar av den, då sker detta. Har man önskemålet att driva sina gemensamma missionsgrenar under andra former, då gör man det.

Däremot är Tidnings AB Dagen och dess styrelse fullständigt avstängd från varje uns av möjlighet att gripa in i en lokal församlings angelägenhet.

Att de bröder som sitter i styrelserna var och en utövar inflytande i sina respektive församlingar är en annan sak. Det gör de naturligt i sin egenkap av medlemmar, föreståndare och äldste men inte som styrelseledamöter i t ex Dagen.

Protokollen

Det är riktigt, att Bertil Carlsson inte kunde ta del av protokollen från starten. Påståendet var en ren lapsus från min sida. Men Carlsson har genom min medverkan – och det vet han själv – tagit del av alla styrelsens protokoll ända från den dag då pingstförsamlingarna övertog tidningsföretaget i början av 60-talet.

Under 40- och 50-talen ägdes som bekant aktierna av privatperson. Carlsson säger att det fattas några bilagor. Jag kan varken bekräfta eller förneka. Jag har aldrig tagit mig tid att läsa protokollen från tiden före 1964, det år jag gick in i uppgiften på Dagen.

När det gäller våra bokslut och förvaltningsberättelser hävdar jag fortfarande att dessa lämnas tillsammans med kompletterande upplysningar och alla frågor besvaras i bolagsstämman varje år. Dit kommer församlingarnas ombud och dit kommer de privata aktieägarna i stor utsträckning. Särskilt de som har intresse av att följa verksamheten mera ingående. Bertil Carlsson är välkommen till nästa bolagsstämma med sina bekymmer och frågor när det gäller Dagens verksamhet. Jag erbjuder honom härmed att representera mina personliga aktier så att han erhåller tillträde till stämman. Bolagsstämman och representantskapets möten är så långt jag förstår rätt forum för det vi nu diskuterar i Dagens spalter.

Om det däremot skulle finnas ett allmänt missnöje i pingstväckelsen med organisationsformerna och skötseln av vår verksamhet, borde detta tas upp i våra stora samlingar för predikanter och äldste.

Och det är alldeles klart, om ett nytt ljus i Guds ord skulle visa oss att vi är på fel väg – då måste vi snabbt lägga om kursen.

För min del betraktar jag det som ett stort Guds under att vi har en kristen dagstidning och en radiomission av nuvarande omfattning. Det är verkligen ingen självklarhet. Kan det vara något annat än Guds välsignelser som gör att vi i dag når längre med budskapet än någonsin i den svenska pingströrelsens historia.

I direkt anslutning till denna artikel finns en redaktionell kommentar:

Det är inte något anmärkningsvärt i att Bertil Carlssons artikel fick vänta ett tag på att bli publicerad. Att icke tidsbundna artiklar kan få vänta på lämpligt publiceringstillfälle hör till vanligheten på varje tidningsredaktion.

Hans artikel kom mitt i semestertiden. Den som då hade hand om kultursidan bedömde helt riktigt saken så att artikeln kunde vänta tills ordinarie kulturredaktör återkommit – den var ju inte direkt tidsbunden. Därefter togs artikeln upp till samtal i redaktionsledningen och ett svar utarbetades.

När detta var klart hade Lewi Pethrus, som var direkt apostroferad i artikeln, insjuknat och redaktionen beslöt då att dröja med publiceringen. Den infördes sedan snarast möjligt efter Lewi Pethrus begravning.⁹

Bertil Carlsson har informerats om denna behandlingsgång men har ändå ansett sig böra påpeka dröjsmålet med publiceringen.

Man noterar i notisen ovan att Lewi Pethrus i Bertil Carlssons första artikel ska ha varit »direkt apostroferad«, vilket då måste syfta på orden: »Av de i min undersökning medtagna förtroendeuppdragen hade Lewi Pethrus de flesta, nämligen 9 ...«.

Bertil Carlsson hävdade att han inte hade informerats av tidningen av vilken anledning publiceringen dröjde; »man kontaktade mig aldrig«.

Bertil Carlsson skulle ha kunnat uppfatta Sverre Larssons artiklar som en slags hämndaktion på grund av en kraftig reaktion många år tidigare mot Sverre Larssons metoder att samla in pengar. Bertil Carlsson har dock, så långt jag vet, aldrig gett uttryck för några tankar i den riktningen.

I ett brev den 12 maj 1981 till Bertil Carlsson berättar Adrian Holmberg att han hade kommit upp på *Dagens* redaktion och då mött en av redaktörerna, som »då med överlägsen ton uttalade sig mycket förklenande om Din uppsats. Boken var av ringa värde.«

7 Mariannelunds Folkhögskola hösten 1974

Hösten 1974 var Bertil Carlsson lärare vid Mariannelunds Folkhögskola (Pingströrelsen). I början av höstterminen hade han kontaktats och fått frågan om han kunde rycka in och ta 24 lektionstimmar per vecka eftersom den ordinarie läraren, Alf Lindberg, inte kunde fortsätta. Lindberg hade drabbats av Meunières syndrom och hans hörsel hade försämrats så pass mycket att det var omöjligt för honom att fortsätta som lärare. Carlsson, som vid den här tiden fortfarande studerade och ägnade rätt mycket tid åt att samla material till den tänkta uppsatsen om pingstmissionen, var redan någon dag senare på plats.

---

⁹ [Lewi Pethrus avled den 4 september 1974.]

Bertil Carlsson har berättat att en tid efter att Sverre Larsson hade kritiserat honom i *Dagen* kom en pingstpastor in i matsalen under lunchen och slog sig ner bredvid skolans rektor. Mitt emot denne satt Bertil Carlsson. Han kände pastorn till namn och utseende. Pastorn inledde ett samtal med rektorn och påpekade »hur allvarligt, ja farligt det var för skolan att man där hade en lärare som saknade förtroende i Pingströrelsen«. Han fortsatte:

Det skulle riskera möjligheterna för skolan att få offer i församlingarna till skolan. Och så talade han om den här olämpliga läraren. Jag behövde inte anstränga mig för att ord för ord höra hans beskrivning och då förstå, att det var mig han menade. [...] Efter någon tid då jag före lunch råkade komma in i matsalen var husmor där. Då hon fick se mig sa hon: Ska du sluta här? Nej, det vet jag inte svarade jag sanningsenligt. Men sa hon, en annan vikarie har ju anställts. I dag annonserar han i tidningen efter bostad. Jag gick upp på mitt rum. Efter en stund knackade det på dörren. Då jag öppnade stod hela min klass där. Då hade de sett annonsen och blev förskräckta.

Samma dag avtackades Bertil Carlsson av rektorn utan att ett ord blev sagt om varför han skulle sluta. Han frågade inte heller utan åkte hem.

Bertil Carlsson återupptog sina studier vid Stockholms universitet samtidigt som han var föreståndare för pingstförsamlingen i Järna.

Inför höstterminen 1976 tog Betelseminariet (Bromma; Baptistsamfundet) kontakt med honom och bad honom hålla en föreläsning. Skolan hade nämligen en pingstvän som elev och seden var att man bjöd in någon från de samfund som elever utanför Baptistsamfundet tillhörde. Skolans rektor tyckte att »det för första gången var något mer än en konventionell framställning« och erbjöd honom en timlärartjänst, vilket Bertil Carlsson accepterade. Tjänsten skulle förlängas men då kom en kallelse till Härnösands pingstförsamling emellan.

År 1974 fram till 15 oktober hade Bertil Carlsson fått sex artiklar publicerade i *Dagen*, flera med anknytning till sitt uppsatsämne men också andra, t.ex. »En tro grundad på Guds ord« den 30 juli. År 1975 publicerades ingen artikel av honom men år 1976 infördes tre artiklar: »Lär känna historiens Gud så vågar du vandra vidare« (*Dagen* 22/5 1976), »Varje generation måste återupptäcka Guds församling« (*Dagen* 5/11 1976) och »Svensk pingstmission 60 år« (*Dagen* 20/11 1976).

Såren från åren 1973–1974 skulle aldrig läka, men Bertil Carlsson fortsatte ändå att skriva i *Dagen* som i sin tur inte utestängde honom från spalterna trots de skador som han enligt Lewi Pethrus och Sverre Larsson möjligen hade gett den svenska Pingströrelsen.

Rhode Strubles doktorsavhandling

Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907–1947 (1983)

Dagen den 12 februari 1983

– Jan Arvid Hellström

Disputation om Pingströrelsen

I den akademiska världen har disputationen för doktorsgraden månghundraåriga anor. I korthet doktorerar man på så sätt, att man skriver en vetenskaplig undersökning om något aktuellt eller historiskt problem. När boken är färdig, äger en *disputation* rum. En *opponent* (i regel en professor eller en docent) går igenom undersökningen och ställer sedan författaren till svars.

För det mesta har han både beröm och kritik att leverera. Författaren får sedan försvara sin skrift och avhandlingen och disputationen bedöms sedan av en betygsnämnd. Om avhandlingen anses tillräckligt bra och författaren har gjort hyggligt ifrån sig vid disputationen blir han så **doktor**.

Fredagen den 28 januari 1983 lade **Rhode Struble** i Lund fram sin doktorsavhandling »Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna«. Underrubriken är »Den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907–1947« (Almqvist & Wiksell International. Stockholm).

Den samfundsfria församlingen

Disputationsakten öppnades av **Ingemar Brohed**, professor i kyrkohistoria i Lund. Sedan gick ordet till författaren själv, Rhode Struble, som tillhör pingstförsamlingen i Linköping. Han rättade då till en del tekniska felaktigheter osv.

Göran Åberg, docent i kyrkohistoria från Jönköping, var »fakultetsopponent« vid disputationen. I vanlig ordning refererade han först bokens innehåll. Struble har, sa Göran Åberg, valt att betona pingströrelsens syn på den samfundsfria församlingen. Detta synsätt ställdes inför en allvarlig prövning vid den s k Franklin-striden 1929, då modellerna med en organiserad och en organisationsfri mission bröts mot varandra. Åberg redogjorde sedan i anslutning till boken för hur tanken på den samfundsfria

församlingen länge innebar en isolering för pingstväckelsen. Denna isolering bröts emellertid genom samfunds- och samarbetssträvanden på 1930- och 1940-talen.

Allmänt menade Åberg, att författaren väl hade lyckats redogöra för hur den samfundsfria församlingssynen inom pingströrelsen hade utvecklats och förverkligats. Strubles avhandling, sa Åberg, är ett viktigt bidrag till vår kännedom om pingstväckelsens historia.

Debatt om avhandlingen

Efter Göran Åbergs inledning vidtog en debatt eller ett samtal om olika frågor, som behandlades – eller sänkades – i avhandlingen. På Åbergs fråga definierade Struble den samfundsfria församlingen som ett »samfund utan skrivna stadgar och prejudicerande beslut«. De karismatiska gåvorna och tjänsterna ska ersätta bristen på organisation.

Göran Åberg kom också med en del kritiska anmärkningar. Slutkapitlet, som behandlar rikskonferenserna, predikantkonferenserna och evangelistveckorna utgjorde enligt opponenter en »avhandling i avhandlingen«. Det borde i stället ha fördelats på de tidigare avsnitten om hur den samfundsfria församlingssynen växte fram. Åberg visade, att författaren inte riktigt hade klart för sig förhållandet mellan Kölingaredsveckorna och Nyhemsveckorna: de båda platserna är inte identiska. Göran Åberg efterlyste också en täckande sammanfattning och visade på en del frågetecken när det gäller den inledande historiken.

Rhode Struble försvarade sig på vedertaget sätt mot Åbergs kritik och samtalet mellan »opponenten« och »respondenten« var både intressant och lärorikt.

Tekniska brister

Den hårdaste kritiken mot avhandlingen riktade Göran Åberg dels mot hur författaren använde sina källor, dels mot den »notapparat«, som finns i vetenskapliga böcker. Han menade, att författaren hade utnyttjat för få källor: om han hade använt material från annat håll än från bara pingströrelsen, hade framställningen kunnat bli bredare och mer nyanserad. Struble borde också ha varit mera noggrann när det gällde källhänvisningarna: nu varvades citat och hänvisningar från olika tidsperioder ganska aningslöst med varandra. Notapparaten innehöll, visade Åberg, många fel.

Struble försvarade sig mot kritiken men medgav, att det fanns en del tekniska brister i avhandlingen.

Teologie doktor

Efter ungefär två timmar var det dags för avslutningen. Göran Åberg gratulerade författaren till att undersökningen nu var färdig. De problem

som skulle redas ut, sa han, är besvarade. Avhandlingen är ett viktigt bidrag till den svenska samfundshistorien.

Sedan var det Rhode Strubles tur att avtacka opponenter Göran Åberg för en utmärkt insats och ett noggrant arbete.

Ingemar Brohed var som professor ansvarig för disputationen som sådan. I vanlig ordning frågade han, om någon av de som var närvarande hade något att tillägga beträffande Strubles undersökning. Det händer ibland att personer »från auditoriet« vill föra fram frågor och synpunkter vid doktorsdisputationer. Men den här gången var det ingen som ville yttra sig, och Brohed förklarade disputationsakten för avslutad.

Strax efteråt sammanträdde betygsnämnden och Rhode Struble blev teologie doktor på sin avhandling om pingströrelsen och den samfundsfria församlingen.

Dagen den 17 februari 1983

– Alf Lindberg¹⁰

Den samfundsfria församlingen

Den 28 januari disputerade adjunkt Rhode Struble, Linköping på en avhandling betitlad »Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna«. Underrubriken är »Den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907–1947«. Den recenserar här av Alf Lindberg, Mariannelund.

Att Pingströrelsen på angivet sätt i allt högre grad blivit föremål för vetenskapliga undersökningar är positivt. I bästa fall kan de hjälpa oss med orienteringen inför framtiden och i alla händelser utgör de ett ytterst värdefullt botemedel mot den historielöshet beträffande väckelserörelsernas bakgrund som i hög grad hotar främst de som nu är unga inom dem.

Översiktlig

Det första kapitlet i Strubles avhandling har som rubrik »Från hemlösa församlingar till Pingströrelse, 1907–1919«.

Här behandlas i stora drag Pingströrelsens bakgrund i olika avseenden, såväl internationellt som nationellt, samt omständigheterna kring Stockholm VII:e baptistförsamlings uteslutning ur Baptistsamfundet i april 1913.

---

¹⁰ Strubles avhandling publicerades i en ny utgåva år 2009 av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. Sidhänvisningar i Lindbergs text har anpassats till den nya utgåvan.

Det andra tar upp problematiken kring vad som sedan hände den uteslutna församlingen samt hur den samfundsfria församlingssynen finner sin form och sina uttryck inom Pingströrelsen mellan åren 1919–33. Här kommer givetvis kampen kring den redan tidigt framförda tanken på den lokala församlingens rätt till egen mission, att i realiteten utgöra sin egen »Missionsorganisation«, att utsättas för ett ordentligt »test« närmast konkretiserat i den s k Franklinstriden.

Det tredje kapitlet har fått rubriken »Pingströrelsen bryter sin isolering«. Tidsmässigt omfattar det tiden 1933–47.

Här penetreras ingående Pingströrelsens ställning i ekumeniskt avseende fram till och med den senast angivna tidsgränsen, de försök som framför allt under slutet av 30-talet och mot mitten av 40-talet gjordes till ett samgående mellan P och ÖM. Även skildringen av den europeiska pingstkongressen 1939 liksom döparrörelsens enhetskonferens 1944 tilldelas här avsevärt utrymme.

I den fjärde och sista avdelningen, som har rubriken »Samverkan mellan lokalförsamlingarna 1916–1947«, tar avhandlingen upp Pingströrelsens rikskonferenser alltsedan 1916 och den roll de kom att spela inom rörelsen, främst Kölingareds[veckorna] (Nyhemsveckorna), Predikantveckorna och de regionala evangelistveckorna.

Den uppställda tesen

Enligt avhandlingens förord har Rhode Struble haft för avsikt att »klarlägga hur den svenska Pingströrelsens församlingssyn gestaltat sig under några årtionden«. Det är givetvis en i och för sig angelägen uppgift.

Skulle man till denna målsättning, som måhända kan uppfattas såsom varande mer generell, kunna få ett närmare och mer precist svar på frågan hur denna församlingssyn under angiven tid sett ut, samt (och i så fall hur) den klarade de prov den kom att utsättas för måste det bedömas öka avhandlingens värde i hög grad inte minst från strikt vetenskapliga utgångspunkter.

Struble ger på sid. 64 ff pastor Lewi Pethrus' karakteristik av den och då i synnerhet av vad som utgör det sammanhållande momentet. L.P. ville lansera en ny verksamhetsform som i stället för att ha en samfundsfria organisation som ett sammanhållande band borde ge oreserverat utrymme för följande enhetsfrämjande faktorer:

Den helige Andes fullhet, Ordet som en bevarande makt mot splittring och villfarelser, de andliga tjänsterna (dvs tjänsterna som apostel, herdar, lärare, osv.) som en viktig förutsättning för sammanhållningen och församlingarnas bibelenliga funktion. Det är här av vikt understryka att L.P. enligt Struble gjorde en noggrann distinktion mellan den lokala och den universella församlingen.

»Den lokala var, som namnet antyder, den grupp av kristna som organisatoriskt sammanslutit sig till ett samfund med en för alla gemensam

trobekännelse eller trosuppfattning. Den universella församlingen var summan av alla troende«.

Om nu den universella församlingen kunde stå direkt under Kristus så borde väl även den lokala församlingen kunna göra det utan hjälp av någon organisation, menade L.P. Om den verkligen följde de enhetsfaktorer vilka angetts ovan borde detta göra alla organisationsformer överflödiga.

Vi ämnar nu ta upp i vad mån Strubles undersökning bekräftar eller underkänner hållfastheten i denna principdeklaration från L.P:s sida. Även vår andra fråga till avhandlingen skall vi nu undersöka dessa svar på: Bestod denna enhetsmodell de prövningar den utsattes för?

Nej till samfundsmodellen

I juni 1919 kungjordes ett upprop på årets Kölingaredsvecka, undertecknat av ett hundratal pingstpredikanter vari man bl a hävdade »systemet vara ett allvarligt hinder för den helige Andes verk och således även för den pingstväckelse Gud under de senaste 12 åren låtit gå fram över vår jord«.

Nu gör Struble i sin avhandling gällande att »det var i det yttre missionsarbetet som den samfundsfria församlingssynen skulle prövas hårt under den följande tioårsperioden«.

Enligt de belägg han ger gjordes det första konkreta avsteget från uppfattningen om att lokalförsamlingen och endast den hade rätt att vara missionsorgan 1922 då man på det årets Kölingaredsvecka slog fast, med hänvisning till Apg. 13:1 ff att »det egentligen inte är församlingen som skall utsända missionärer, utan den helige Ande«. Lokalförsamlingens uppgift var bara att «avskilja dem«, precis som skett i Antiokia.

Nästa steg i denna riktning redovisar Struble genom att påvisa att L.P. uppmanade de enskilda personer som ville sända in missionsmedel att sända dem till Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, som sedan skulle se till att de kom till nytta. Här kom alltså den enskilda lokala församlingen i Stockholm i centrum.

Till detta måste läggas de uppfattningar som kom fram från ett visst missionsfält (Kongo) vilka gjorde gällande att man upplevde lokalförsamlingen som otillräcklig för missionsarbetet där. Eller som en av de på detta fält verksamma missionärerna skrev: »Eller var står det att endast en lokalförsamling skall hava sin egen Mission och vara helt ansvarig för den?«

Vad man skulle kunna betrakta som det fjärde ifrågasättandet av den enskilda lokalförsamlingens ensamrätt att bedriva mission kom när L.P. till sist gav efter för kraven att anställa en särskild missionssekreterare. A.P. Franklin inträdde nu som Filadelfiaförsamlingens i Stockholm missionssekreterare med uppgift att vid behov även hjälpa andra pingstförsamlingar i missionsfrågor.

Centralstyre

Hösten 1923 tillsattes så Svenska Fria Missionen, en missionskommitté bestående av A.P. Franklin, Rikard Fris och Ivar Claesson. SFM:s tillkomst visade sig snart nog utgöra ett problem enligt Struble, eftersom den »skulle visa sig vilja bli en fast centralstyrelse för all Pingströrelsens mission«. Till detta sakernas tillstånd bidrog förmodligen att SFM på Filadelfiaförsamlingens i Stockholm årsmöte 1925 blev ett fristående organ utanför denna församling.

Här är inte platsen att redogöra för alla omständigheter kring SFM:s tillkomst och fortsatta öden vilka Struble tar upp i avhandlingen. Strubles slutsats blir emellertid att med tillskapandet av denna organisation hade »den lokala församlingen avhänt sig en stor del av sin egen verksamhet och på detta sätt visat att lokalförsamlingen som missionsorganisation måste ha ett komplement i en organisation som i detta fall stod helt vid sidan av de lokala pingstförsamlingarna«.

Vad karakteriserar?

Under disputationen i Lund efterfrågade opponenter docent Göran Åberg, Jönköping, Rhode Strubles syn på vad som enligt hans sätt att se karakteriserade den församlingssyn han i sin avhandling betitlat »den samfundsfria församlingen?»

Strubles svar blev i korthet att det betecknande för en sådan var att en sådan sammanslutning av församlingar saknade skrivna regler och förda protokoll.

På sid 68 i sin avhandling karakteriserar Struble pingstvännernas syn på denna företeelse under den tid den omspanner, sålunda: »Vad pingstvännerna såg som den samfundsfria församlingssynen var dels den lokala församlingens suveräna ställning och dels den lokala församlingens karismatiska integration i den stora gemenskapen«.

På just denna punkt hade jag personligen välkomnat ytterligare klargöranden huruvida »den samfundsfria församlingstypen« verkligen gått att tillämpa fullt ut och i alla de sammanhang undersökningen tidsmässigt omfattar, liksom det hade varit ytterst värdefullt med en jämförelse med samfund (tex SAM) som, åtminstone delvis kämpade med likartade interna problem och principdiskussioner.

Till gagn för många

Vad som nyss framhållits får emellertid inte på något sätt skymma det faktum att Rhode Struble genom sina undersökningar beträffande hur Pingströrelsen uppfattat och sökt tillämpa vad som här rubricerats som »den samfundsfria församlingssynen« fullgjort en forskningsinsats som kommer att gagna rörelsen som sådan genom den begreppsklarhet den åstadkommer och den djuplodande historiesyn den förmedlar. De anmärkningar vilka kan riktas mot den främst beträffande en viss ensidighet i

källanvändningen vari Evangelii Härold intagit en alltför dominerande plats, samt de rent tekniska felen i litteratur- och källförteckningen, kan på intet sätt äventyra detta omdöme.

Ingen som på allvar vill söka sätta sig in i den svenska Pingströrelsens församlingssyn under dess första årtionden bör underlåta att ta del av den. Att den inte heller kan negligeras av forskare inom detta ämnesområde är självklart.

Kommentar

Avhandlingen trycktes i 600 exemplar enligt Struble. Antalet bestämdes av universitet, som svarade för distributionen. Struble har berättat att efterfrågan var synnerligen liten från enskilda och församlingar inom Pingströrelsen. Hur många exemplar som förblev osålda visste han inte (trots att han givetvis fick betala tryckningen).

År 2011 gavs en ny upplaga ut av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning och publicerades även digitalt i pdf-format.

Carl-Gustav Carlssons doktorsavhandling

Människan, samhället och Gud. Grunddrag i Lewi Pethrus kristendomsuppfattning (1990)

Tro & Liv 3/1990
– Torsten Bergsten¹

Högpresterande kristendom

- **Carl-Gustav Carlsson:** *Människan, samhället och Gud. Grunddrag i Lewi Pethrus kristendomsuppfattning. (Studia Theologica Lundensia 44, Lund University Press 1990, 327 s)*

Lewi Pethrus kristendomsuppfattning

Den 30 mars i år disputerade Carl-Gustav Carlsson i Lund på en akademisk avhandling i dogmatik: *Människan, samhället och Gud*. Det är en ytterst fängslande och uppslagsrik bok, banbrytande på sitt speciella område. Noter, käll- och litteraturförteckning vittnar om att boken bygger på ett mycket grundligt och vederhäftigt forskningsarbete och en vidsträckt teologisk beläsenhet. Författaren använder ett komplicerat fackspråk med många abstrakta termer. Det gör hans avhandling tyvärr ganska svårtillgänglig för ovana läsare.

Carlssons viktigaste källmaterial är Lewi Pethrus (LP) efterlämnade, mycket talrika skriftliga uttalanden i form av böcker och artiklar i tidningar och tidskrifter, främst *Evangelii Härold* och *Dagen*. LP:s första tryckta skrift hette *Jesus kommer* (1912), och den sista, *Ett sagolikt liv* utkom 1976, två år efter författarens död. Carl-Gustav Carlsson behärskar suveränt detta omfattande källmaterial. I sin bok bearbetar han det i tre huvudavsnitt, benämnda *Människosyn*, *Samhällsuppfattning* och *Gudsbild*.

Enligt Carlsson kan man finna en teologisk »grundväv« i LP:s förkunelse. I stället för att använda det anspråksfulla begreppet »teologi« kallar han »grundväven« för LP:s *kristendomsuppfattning*, vilken han sett som sin uppgift att undersöka. Därmed har han velat bidra till att belysa

---

¹ Recensionen finns också publicerad i Bergsten, Torsten, *Pingströrelsen förr och nu* (2010), Insamlingsstiftelsen för pingstforskning, s. 212–218.

den kristna trons egenart. LP var en framstående företrädare för en speciell form av folklig väckelsekristendom som fått stor spridning och genomslagskraft, särskilt i den engelskspråkiga världen men också i Skandinavien. Carlssons kartläggning av LP:s religiösa livsåskådning vidgar sig därmed till en beskrivning av en betydelsefull tros-riktning inom kristenheten. Han undviker att kalla den »pingstväckelse« som är ett oklart uttryck. I stället talar han dels om *pingströrelser* som beteckning på »tros-samfund på regional och nationell nivå, t.ex. den svenska Pingströrelsen«, dels om *pentekostalism* som står för en teologiskt och samfundsmässigt mångsidig, internationell företeelse, t.ex. katolsk pentekostalism.

Handlingsmänniskan Lewi Pethrus

LP var en särpräglad, rikt utrustad ledarpersonlighet. Han var framför allt en kraftfull handlingsmänniska som eftersträvade påtagliga praktiska resultat. Om sig själv skrev han 1933: »Min värld har inte varit kärnans utan handlingens«. Det utslöt inte att han var intellektuellt välbegåvad och under hela sitt liv ständigt sysselsatt med att läsa och skriva. I tal och skrift företrädde han en tvåfaldig kristendomsuppfattning. Enligt LP är kristendomens mål dels »personlig frälsning«, dels att »skapa folkmoral, samhällsnormer, traditioner«. LP:s hela livsverk präglas av denna dubbla målsättning. Han var en dynamisk, framgångsrik väckelsepredikant och ledare för en snabbt växande församlings- och samfunds-rörelse. Samtidigt framträdde han allt mera som politisk opinionsbildare och stridbar samhällsdebattör med tidningen *Dagen* som sitt viktigaste språkrör.

Kontinuitet och växlingar

I sin inträngande analys av LP:s författarskap har Carlsson kommit fram till en rad intressanta och okonventionella resultat. Mest påfallande är kanske den *kontinuitet* som han menar sig kunna konstatera i LP:s kristendomsuppfattning under dennes sextioåriga offentliga verksamhet som förkunnare och skriftställare. De forskare som hittills vetenskapligt har studerat LP:s livsverk har genomgående framhållit de ofta uppseendeväckande *växlingarna* i hans åsikter och ståndpunktstaganden. Som exempel på sådana har man framför allt hänvisat till LP:s inställning till apokalyptiken och politiken. Skriften *Jesus kommer* (1912) var ett uttryck för hur LP under de första årtiondena av sin predikantgärning var starkt präglad av väntan på Kristi snara återkomst till jorden. Under den senare delen av sitt liv som församlingsledare gav han däremot inte Kristi andra tillkommelse samma framträdande utrymme i sin förkunnelse.

Carlsson ger klara belägg för att LP ända till slutet av sitt liv höll fast vid sin ungdoms apokalyptiska åskådning. Att detta tema från 1940-talet blev mindre betonat förklarar Carlsson med den stora förändring som från och med då inträffade i PR:s yttre situation. 1942 tillkom PR:s första folkhögskola och 1945 började *Dagen* utkomma. 1956 grundades Kristet samhälls-

ansvar (KSA) och 1964 Kristen demokratisk samling (KDS), två politiska företag som LP var djupt engagerad i. 1959 startades den humanitära LP-stiftelsen. Allt detta bidrog till att föra ut PR i den breda offentlighetens ljus. På detta sätt skapades ett helt nytt *handlingsutrymme* för LP för att aktivt framträda som politiker och samhällskritiker.

1964 yttrade LP om sig själv att han »ändrat sig« beträffande samhällsfrågorna. »Jag menade i mina yngre år att de kristnas insats i politiken skulle inskränka sig till att rösta vid valen«. Carlsson betonar med rätta att LP redan som ung pastor hade ett tydligt intresse för politik och samhällsförhållanden. Men först längre fram, när det nämnda »handlingsutrymme» hade skapats, blev det möjligt för honom att mobilisera PR för en mera omfattande politisk och social insats. Det handlade alltså enligt Carlsson inte om en »växling« i LP:s inställning till politiken utan om nya *yttre* möjligheter att omsätta ett gammalt intresse i praktisk handling.

Till PR:s förstärkta position i det offentliga livet kom så, ur LP:s synpunkt, olycksbådande förändringar i den svenska samhällsutvecklingen. Detta sammantaget blev för LP en kraftig utmaning att gå till folkmoralisk och politisk aktion.

I sin strävan att korrigera den föregående forskningen har Carlsson kanske föranletts att alltför mycket tona ner »växlingarnas« betydelse i LP:s attityder i olika frågor. I sin avhandling påvisar han gång på gång hur LP:s kristendomsuppfattning *utvecklades*. Det gäller t.ex. dennes syn på skapelsen och den fria viljan, två trosföreställningar som med tiden fick allt större vikt i LP:s kristendomstolkning. Men i ljuset av Carlssons forskningsresultat framstår LP utan tvekan som långt mera uthållig och konsekvent i sitt tänkande än man hittills allmänt velat erkänna.

Lewi Pethrus syn på det svenska samhället

Kapitlet »Samhällsuppfattning« är det centrala och mest omfattande i Carl-Gustav Carlssons avhandling (s. 122–232). I LP:s historieperspektiv var katekesundervisningens avskaffande i den svenska folkskolan 1919 en ödesdiger vändpunkt i Sveriges andliga och kulturella utveckling. Från och med denna händelse och med ökad styrka efter andra världskriget fann LP att en medveten, raffinerad »avkristningsplan« höll på att sättas i verket. Följden därav blev gudlöshet, moralupplösning och på längre sikt det svenska folkets undergång. Pådrivare i denna tragiska utveckling var kulturradikaler och de socialistiska makthavarna, och de ideologiska drivkrafterna var marxism, ateism, materialism, freudianism, relativism.

I denna allvarliga situation uppfattade LP sig som en av Gud sänd försvarare av det gammalsvenska »kristna samhället«, och målet var dess återupplivande. Den sunna kärnan i folket utgjordes av den svenske bonden som hade en »andlig och ideell syn på tillvaron«. Carlsson påvisar hur LP i denna idealisering av det gamla bondesamhället var starkt påverkad av 1890-talets historieromantik och naturmystik.

När LP under efterkrigstiden medvetet framträdde med ett politiskt budskap utgick han från sin dubbla kristendomsuppfattning. Han trodde inte att det var möjligt att förvandla det svenska samhället »till den grad att alla dess medborgare blir avgjorda kristna«. Men han hoppades kunna skapa en »kristen demokrati i Sverige och därmed motverka utvecklingen mot en gudlös majoritetsdiktatur«. LP blev efterhand alltmera kritisk mot det parlamentariska systemet i vårt land. Han önskade vädja direkt, t.ex. genom folkomröstning, till det enligt hans mening i grunden kristna folket. »Vi måste tillbaka till den gamla uppfattningen att det är en välsignelse att arbeta idogt och att leva enkelt«. Äktenskapet, familjen, vilodagens helgd, kvinnans roll som maka och mor, decentralisering, fri företagsamhet, monarki allt detta och mycket mera ingår som viktiga delar i ett politiskt program som Carlsson kallar småborgerligt och populistiskt. LP tvekade inte att beskriva sig själv som »konservativ i vissa frågor«. Han bemödade sig att i KDS omsätta detta program i partipolitisk handling.

Uppfattningar om Gud, skapelsen, människan och samhället

LP var övertygad att Sverige *egentligen* är ett kristet land och folk. Bakom den övertygelsen döljer sig vissa tankar om en i skapelsen och naturen nedlagd, gudagiven ordning. Människan bär inom sig ett medfött rättsmedvetande som tar sig uttryck i förnuft och samvete. Att bli frälst är att återvända till det skapelsegivna naturtillståndet. Förutsättningen därför är att människan har en fri vilja och förmåga att överlåta sig åt Gud och göra hans vilja. För den frälsta människan gäller det att »komma i verksamhet för Gud«, att bli ett aktivt, nyttigt och effektivt redskap i kampen för människors frälsning och det goda samhället. Enligt »trestegspentekostalismens« program är omvändelsen, helgelsen och andedopet de tre upplevelser som till människan förmedlar den nödvändiga utrustningen för tjänsten. Andedopet, som spelade en betydelsefull roll i LP:s eget liv och förkunnelse, innebar enligt honom att Gud får total makt över människan och att hon fylls med kraft och energi och blir ett bättre redskap för Gud. Carlsson sammanfattar denna trosåskådning: »Ju mer Gud får hand om den enskilda människan desto effektivare blir hon och därmed Gud själv«.

Högpresterande kristendom

Enligt den väldokumenterade bild av LP:s trosuppfattningar som Carlsson förmedlar i sin avhandling förespråkade LP en form av *högpresterande kristendom*. Dess mål är inte att människan ska söka Gud för hans egen skull. Gud »instrumentaliseras« (Carlssons uttryck), d.v.s. han används som medel för människors frälsning och samhällets förbättring. Det är betecknande att LP uttalade sig starkt kritiskt om Sven Lidmans »extrema mysticism ... som utger sig för att vara en djupare andlighet«. En sådan leder till »lättna och självförgudning«. Belysande är också LP:s syn på den

troende människans bön. Gud kan inte tvingas genom bön. Men han kan av trons bön påverkas att göra det han själv egentligen vill göra. På detta sätt blir bönen en troshandling. Guds och människans aktivitet samverkar. Carlsson sammanfattar LP:s syn på förhållandet mellan Gud och människa: »Utan människan framstår Gud som maktlös, medan människan utan Gud är hjälplös.« Både Gud och det kristna livet uppfattas sålunda som aktiv och effektiv verksamhet. Overksamhet är lättja, något ont. Under dessa förhållanden blir himlen ett problem för LP: »Vad skola vi göra i evigheten? Ja, det viktigaste är ju att vi komma dit. Och sedan få vi nog reda på vad vi skola göra. Att vi skola ha någon sysselsättning är klart. Om Gud skulle sätta mig in i himmelen och jag icke finge någonting att göra, skulle jag nog föränleda jämmer. Men han har ju lovat att det icke skall vara några tårar där.«

Styrka och svagheter i Lewi Pethrus kristendomstolkning

Carl-Gustav Carlsson förtjänstfulla avhandling väcker många tankar hos sin läsare. Några sådana vill jag formulera.

Det är inte förvånande att åtskilliga människor som djupt påverkats av en prestationskristendom sådan som den nu beskrivna, upplever den som förlamande och inte orkar leva med den. Förvånande är däremot att pingstväckelsen, som på andra håll i världen framtonar som en splittrad, svärmisk och inåtvänd fromhetsriktning, i vårt land som en följd av LP:s starka och nyktra ledarskap utvecklats till en så sammanhållen, hårdför, pragmatisk, auktoritär och samhällstillvänd samfundskristendom. Den har frambringat storartade praktiska resultat i form av snabb medlemstillväxt, en imponerande yttre mission, massmedieutveckling (*Dagen*, Ibra radio, TV-Inter), sociala institutioner (LP-stiftelsen), ekonomisk förvaltning (Allmänna Spar- och Kreditkassan) o.s.v. Men det har skett till priset av teologisk likriktning och ängslig isolering i förhållande till andra kristna samfund och fromhetsriktningar. Denna kristendomstyp har vissa likheter med nutidens framgångsteologi men bör inte blandas samman med den. Den svenska PR är ett genuint utflöde från 1800-talets folkväckelse. Men genom LP:s dominerande prägling och en stark påverkan från viss amerikansk väckelsekristendom har en önskvärd utveckling i positiv riktning fördröjts.

Sexton år efter LP:s död börjar den svenska PR:s fasta samfundsbygge långsamt öppna sig för nya tankar och kristendomsuppfattningar. Carlsson slutar sin mycket läsvärda bok med följande kloka reflexion. Vill man ta NT på allvar, måste också kristendomens mångfald tas på allvar. Ingen kyrka eller kristen individ förmår att fullt ut ta till sig NT:s budskap eller att allsidigt förstå den tid man själv lever i. Den troende människan kan inte upptäcka begränsningen i sin egen kristendomstolkning med mindre än att hon är villig att lyssna till »den andre« och lära av honom.

Till dessa ord vill jag gärna foga en kommentar. LP var i sin kristendomsuppfattning i hög grad präglad av sin samtid och sitt eget religiösa

sammanhang. Den svenska PR tycks nu vara mogen att börja frigöra sig från de negativa delarna av det andliga arvet efter LP. Därav följer en ny villighet att lyssna på de »andras« kristendomstolkningar. Man hoppas och önskar att denna andliga förnyelseprocess skall få ett lyckosamt och välsignelsebringande förlopp.

Avslutande önskemål

I denna recension har jag velat ta fasta på det som jag uppfattar som det väsentligaste resultatet i C.-G. Carlssons gedigna avhandling. Utöver det som refererats och diskuterats i den föregående framställningen innehåller boken ytterligare en mängd material av stort intresse. Avslutningsvis skall i korthet några exempel därpå anföras och ett antal önskemål inför kommande forskning framföras.

LP:s eskatologiska föreställningsvärld behöver belysas mer än som skett i Carlssons avhandling. Bara ett uppseendeväckande eskatologiskt uttalande av LP skall här citeras: »Helvetet – en av Guds barmhärtighetsgärningar!«

Den starka påverkan som LP mottog från amerikansk väckelsekristendom borde ha uppmärksammats mera. Carlsson påvisar förtjänstfullt men ensidigt LP:s beroende av sin svenska samtids andliga, kulturella och politiska miljö.

Förhållandet mellan LP:s två slag av kristendom kunde med fördel ha analyserats mera ingående.

Detsamma gäller om LP:s bibelsyn. Den behandlas kortfattat i bokens allra sista avsnitt. Ett belysande citat därur lyder: »Pingströrelsens bibelsyn beskrivs som fundamentalistisk. ... Utifrån detta har det vid analysen av texterna förvånat mig hur väl LP klarar sig utan bibeln när det rör den egna åskådningens innehåll.« Ett annat citat med samma innebörd har följande lydelse: »Den lokala församlingen som organisation sammanfaller de facto med LP:s uppfattning om den mest effektiva verksamhetsformen. Så även om det inte stod en rad om denna organisation i NT, skulle han ändå hålla sig till detta mönster.« Här anmäler sig bibelsynen och bibelbruket som ett intressant men obearbetat område inom LP:s kristendomsuppfattning.

I det sist anförda citatet antyds även LP:s församlingsbegrepp. Detta utvecklar Carlsson något utförligare än bibelsynen. Hans analys går bl.a. ut på att LP:s ihärdiga betoning på den lokala församlingens absoluta självständighet i första hand var ett utslag av hans effektivitetstänkande: »Framför allt vill LP i sin församlingssyn komma bort från byråkratiska mellanhänder som kan styra eller lägga beslag på resurser tillhörande den lokala församlingen.« Ett fördjupat studium av LP:s församlingsuppfattning och dess utveckling under hans verksamma år är ännu ett angeläget önskemål.

Carl-Gustav Carlssons utomordentliga undersökning har på intet sätt uttömt ämnet »Lewi Pethrus kristendomsuppfattning«. Förhoppningsvis kommer den att följas av andra lika stimulerande bidrag som det nu föreliggande.

Evangelii Härold 18/1990

– Carlo Johansson

Vetenskaplig granskning av Lewi Pethrus kristendomsuppfattning

Det har skrivits mycket om Lewi Pethrus, men någon vetenskaplig framställning om hans kristendomsuppfattning har aldrig gjorts tidigare.

Carl-Gustav Carlsson, tidigare predikant och bibellärare inom pingströrelsen, har nu gjort en avhandling med titeln »Människan, samhället och Gud. Grunddrag i Lewi Pethrus kristendomsuppfattning«.

Bibelläraren Carlo Johansson rapporterar här från disputationen vid teologiska fakulteten i Lund.

Vid en disputation vid den teologiska fakulteten i Lund försvarade nyligen inför fullsatt auditorium teol kand Carl-Gustav Carlsson, tidigare verksam som predikant i pingströrelsen och lärare på Mariannelunds folkhögskola, en avhandling med titeln »Människan, samhället och Gud. Grunddrag i Lewi Pethrus kristendomsuppfattning«. Som opponenter fungerade den världsberömda norske professorn Nils Bloch-Hoell, vilken själv ägnat sig åt forskning om pingströrelsen och bland annat utgivit en avhandling med titeln »Pinsebevegelsen, en undersøkelse av pinsebevegelsens tilblivelse, utvikling og særpräg med særlig henblikk på bevegelsens utforming i Norge«.

Obestridlig ledare

Carlsson motiverade ämnesvalet bland annat med att Lewi Pethrus »mer än någon annan person personifierade den svenska pingströrelsen«, samt att han var »den svenska pingströrelsens obestridlige ledare«. Någon vetenskaplig framställning finns trots detta inte om Pethrus kristendomsuppfattning, men en sådan är efterfrågad.

– Vad vi har är artiklar och partier i avhandlingar, som på skilda sätt berör Lewi Pethrus liv, verksamhet och trosuppfattningar. Men en monografi om hans kristendomsuppfattning saknas... Att fylla igen luckor är en vetenskaplig uppgift, ansåg Carlsson.

Arbetet motiverades vidare utifrån teser som framförts i tidigare forskning, inom andra discipliner än systematisk-teologisk disciplin. Det ökade sociala och politiska engagemanget relaterades i detta arbete till kristendomsuppfattningen som den kommer till uttryck i Lewi Pethrus texter.

Ytterligare en motivering var, enligt författaren, det i forskningen klara och ökande intresset för Sven Lidman och hans författarskap. Därmed följer ett intresse för Lewi Pethrus.

– För att göra en djupare analys av Sven Lidman är det angeläget att också analysera Lewi Pethrus, framhöll han.

Naturligtvis medger en avhandling som denna med dess karaktär, utformning och omfång (i allt 327 sidor) inte någon utförligare innehållsbeskrivning, i synnerhet inom ramen för en liten artikel. Jag nöjer mig med att fragmentariskt återge huvudrubrikerna till de olika avdelningarna, samt ett och annat citat.

Pethrus människosyn

Efter ett inledande kapitel om avhandlingens uppgift, metod osv, följer behandlingen av Lewi Pethrus människosyn.

Grundläggande drag i denna är: Människan är en *evighetsvarelse*. Hon är imago Dei, Guds avbild, skapad *av* Gud och *till* Gud. Som andlig varelse är hon i grunden orienterad mot Gud. Hon besitter möjligheten till gemenskap med Gud. Hon är vidare odödlig, har evigheten inom sig. Hon är mer än materia och har därför behov av Gud.

Gentemot nihilism och relativism hävdar Pethrus, att människan är »etiskt innehållsbestämd«. Hennes identitet är bestämd av hennes etiska och moraliska vara såsom något givet. »Alla har evigheten nedlagd i sitt väsen, man har samvete, sitt rättsmedvetande, sitt renhetsbehov och den ofrånkomliga förgängelsetanken.« Hon är inte sin egen moraliska lagstiftare utan bakom «det givna» står Gud.

Det centrala hos människan är viljan. Pethrus reagerar mot talet om den trålbundna viljan. Människan är ansvarig, hon kan och bör överlåta sig själv åt Gud...

Människan som Guds redskap, Guds medarbetare, aktualiserar ännu ett ämne, nämligen *syndproblemet*, där syndens verklighet, allvarliga konsekvenser, framhävs, men där också hoppfulla toner anslås: Synden bör och kan besegras, det är möjligt att leva ett heligt liv, tack vare de resurser Gud ställt till förfogande. «Människan är inte totalfördärvad i sitt centrum, som utgöres av viljan. Innerst inne har hon en uppfattning av vad som är rätt, skönt och rent. Hon vet egentligen vad hälsa är, hur hon borde leva...»

Som ett korollarium till människosynen fungerar *församlingssynen*, den förra profileras som ecklesiologin, läran om församlingen.

Samhälle och gudsbild

Lewi Pethrus samhällsuppfattning intar enligt avhandlingens rubrik andra platsen. Med utgångspunkt från en skapelseteologi genomförs en politisk analys av texterna. Gud, naturen, lagen blir centrala temata. Det ondas problem och den aktuella avkristningen i Sverige behandlas.

Avhandlingen avslutas med gudsbilden i Pethrus kristendomsuppfattning. Detta parti inleds med ett avsnitt med titeln *Gud som närvaro*, där avsikten är att påvisa »hur väl människosyn och gudsbild korresponderar

med varandra, ... man kan ur människosynen avläsa en implikativ bild av Gud«.

Fem perspektiv på gudsbilden ges: Gud som *närvaro*, Gud och *maktfrågan*, den *beroende* Guden (sysselsättningens Gud, den effektive Guden, Guds frihet), Gud *domaren och kärleken*. Som femte och sista punkt i detta avsnitt undersökts synen på *den treenige Guden*. Jag återger här endast underavdelningarnas rubriker:

Deciderad Jesus-kult eller pneumatologisk monism? Kenosis-kristologi: Jesus är den utblottade Guden. Pneumatologin. Monoteism eller trinitets-teologi?

Arbetet avslutas med en översikt och resumé samt ett sammandrag på engelska.

Värdefullt bidrag

Det skulle vara förvånande, om ett arbete som detta inte bleve föremål för reaktioner och värderingar av olika slag. Det är alltför viktigt och aktuellt för att kunna förbigås med tystnad. Personligen bedömer jag det som synnerligen värdefullt, inte bara som bidrag till fördjupad kännedom om pingströrelsens trosgrundval utan också som källa till kunskap i den kristna trons fundamentala sanningar i allmänhet. Efter hand som man tränger sig in i bokens budskap öppnar sig nya aspekter. Man tvingas och stimuleras till ytterligare forskning. Boken skulle vara en utmärkt handledning för bibelskolor, seminarier och gruppstudier, givetvis under sakkunnig ledning!

Det återstår bara att som opponenter själv, professor Bloch-Hoell, gratulera författaren till ett noggrant, grundligt genomfört forskningsarbete, präglad av objektivitet, sanningskärlek och ödmjukhet.

Svensk teologisk kvartalsskrift 3/1990

– Nils E. Bloch-Hoell

Carl-Gustav Carlsson: *Människan, samhället och Gud. Grunddrag i Lewi Pethrus kristendomsuppfattning*. Studia Theologica Lundensia 44, Lund University Press, Lund 1990, 327 s.

Universitetene i Lund, Uppsala og Åbo har produsert en rekke doktoravhandlinger om pinsebevegelsen, med kirkehistorisk, religionssosiologisk og religionspsykologisk sikte. Carlssons avhandling er den første undersøkelse av et felt i pinsebevegelsen innenfor systematisk teologi. Professor Per Erik Persson har vært veileder og hans etterfølger Per Frostin medveileder. Avhandlingen er et gjennomarbeidet og modent arbeid som fortjener å belønnes med en doktoreksamen. Den er et godt eksempel på hvor effektivt det svenske doktorandssystem kan fungere.

Boken er delt i fem deler. I I *Inledning* gjør forf. rede for avhandlingens oppgave, metode og motivering og fortsetter med biografiske notiser om LP. Den grunnleggende metode består i tolking av LP tekster. Metoden følges på en nøktern og overbevisende måte. Unntagelsesvis kan man savne LP's navn i notene, f.eks. på s. 278 der det er langt flere henvisninger til Moltmann og andre enn til LP. Se også s. 52 under behandlingen av *similitudo* — *imago* der henvisningene til Moltmann, Boff, Capps osv. fortrenger henvisningene til LP tekster. Jfr. s. 55 *Døden*, s. 61, 249 f. Listen over kilder og anført litteratur utgjør ca. 17 s. Innholdsfortegnelsen er så detaljert at savnet av saksregister ikke er påtrengende. Navneregister mangler.

Pinsebevegelsen er biblistisk, og jeg syns forf. burde ha behandlet LP's bibelsyn i et eget avsnitt. Han har bare nevnt LP's bibelsyn noen steder og har påvist at Bibelen spilte en forbausende liten rolle i LP's fundamentalteologi. LP har nok brukt Bibelen på en måte som er vanlig i Pinsebevegelsen, f.eks. med utgangspunkt i Salomos høysang, der »lustgården« tolkes som menigheten og Jesu brud blir den enkelte troende. men LP representerer en relativisert biblisme. Han mente således at Bibelen ikke er egnet som lærebok i historie og naturvitenskap.

Den egentlige undersøkelse omfatter tre *loci*. Valg av *loci* og den rekkefølge de er behandlet i gjenspeiler tendenser i tiden og forf.'s prioritering. Pethrus' *Människosyn* er satt først, II. Gjennom nær 40 avsnitt gir forf. interessante observasjoner og synspunkter, av religionsfilosofisk karakter i »*Människan är en evighetsvarelse*« og dogmatisk betydningsfullt i »*Det centrale hos människan är viljan*« og i »*Människan är Guds redskap*«. LP's syn på viljens frihet er grundig og vederheftig fremstilt. Blant andre gode avsnitt nevner jeg »*Antiluthersk teologi*« og »*Möjlighetsteologi*«.

Det dominerende kapittel er III *Samhällsuppfattning*, over 100 sider. Her går forf. ut fra et nøkkelord av LP: »Det är individen som bestämmer samhället og sin samtids karaktär«. Det lengste avsnittet i III har et LP sitat som overskrift: »*Jag skulle vilja ge Sverige den kristna demokratin*«. Dette utsagn står i motsetning til et annet LP sitat: »*Jag har aldrig haft något bestämt politiskt ideal*«. Pethrus mente egentlig at hans politiske idealer ikke var å finne i et bestemt politisk parti i Sverige.

Forf. understreker med rette at LP ikke var noen *tabula rasa* og at han ikke levde i et lufttomt rom dvs. at Pethrus liv og virke sto i en historisk-sosiologisk kontekst. Forf. sier at »Tesen i arbeidet har varit att det råder kontinuitet i den normativa dimensionen, dvs. LP växlar inte i spørsmålet om vad som bør gälla i Sverige«. Med front mot tidligere svensk forskning hevder forf. at LP's samfunnsengasjement ikke medfører noe brudd med hans apokalyttikk i yngre dager. Forf. har rett i at det finnes kontinuitet i LP's kristendomsoppfatning også i synet på de siste ting. Men jeg synes han burde ha tatt det forbehold at kontinuitet ikke er det samme som statisk konstans. Det er ingen tvil om at pinsebevegelsen gradvis ar avdempet sitt særpreg i lære og praksis i takt med en endret sosiologisk profil. Bevegelsen er blitt borgerliggjort og kirkeliggjort. Også Pethrus

utvikler seg. Forvandlingen fra fabrikkarbeider til den mektige og hedrede leder for Sveriges ledende trossamfunn er langsom, men tydelig. Aksentforskyvningen i LP's forkynnelse er mindre markant, men ikke usynlig. Han ser selv i ettertid at hans forkynnelse i Lidköping-tiden, dvs. før flyttingen til Stockholm i 1911, var ensidig fokusert på Åndens dåp, og beklager det.

På s. 10 skriver forf.: »Som en följd av uppgiftspreciseringen avstår jag i princip från att diskutera olika tidsepoker eller skilda genre-typer i LPs författarskap«. Dette forekommer meg å være en uhistorisk abstraksjon. Det er betenkelig å gå ut fra en persons eller bevegelses utbrytelige konstans. Jfr. s. 11: »Metoden bygger på den principiella utgångspunkten att stora tänkares tankegångar bör uppfattas som motsägelsesfria och konsistenta«. Jeg undres og tenker på f.eks. Martin Luther og Søren Kirkegaard.

Det er ett element i LP's syn på samfunnet som jeg ikke synes kommer tilstrekkelig klart frem i avhandlingen, nemlig hans sosiologisk betingede oppfatning av hva en kristen må ta avstand fra. Det dreier seg om en konkretisering av hva LP mener med »verden«. For LP var det ikke bare tale om å forkaste en løs seksualmoral. I Evangelii Hårold nr. 18 1919 s. 69 får man beskjed om at den som vil være hellig, må ikke spille domino. Og i en preken identifiserer LP den verden som Satan har med å gjøre ikke bare med »guldkrogarna« og »spelhålorna«, men og så med »teatrarna och biograferna«. (Sammlade skrifter i s. 193.) Dette er puritansk kasuistikk, og den er et aspekt ved LP's syn på samfunnet.

IV Gudsbild, den egentlige teologi er en konsentrert fremstilling av et mektig tema, komponert i mange, men korte underavsnitt. Også i denne hoveddel har forf. flere interessante og adekvate formuleringer, f.eks. »*Den beroende Guden*« og »*Den effektiva Guden*«. Til den første av disse formuleringer hører tanken om at Gud behøver mennesket som instrument for sin vilje. LP kunne endog si at »I skapelsen av människan begränsar Gud sig själv«. Et hovedpunkt i LP's gudsbilde kommer frem i et annet sitat: »Jag tror på Gud som den högsta auktoriteten«. Når det spørres om hvem som skulle tolke denne autoritet, kom LP frem som tolken som ikke tiet. I et videre perspektiv stilles spørsmålet om institusjonell eller karismatisk autoritet, lite utredet ikke bare i denne avhandling, men overhodet.

Vi er kommet til *V Avslutning*, et konkluderende kapittel der forf. også eksponerer egne meninger. Påstanden om at »All teologi är situationsbestämnd« kan kanskje virke provoserende på noen, men jeg er enig med forf. og minner om hva jeg ovenfor har sagt om at kontinuitet ikke er identisk med statisk konstans. Og jeg gir min uforbeholdne tilslutning til følgende påstand: »Utifrån Dunn kan vi formulera tesen att tas Nya Testamentets kanon på allvar måste rimligen också den kristna trons mångfald tas på allvar«. Pinsebevegelsen har krav på å bli tatt alvorlig. Den er idag et langt større trossamfunn enn den anglikanske kirke, og den ekspanderer.

Forf. har tatt den store svenske pinseleder på alvor og har ført studiet av bevegelsen et betydelig skritt videre.

Det kan selvsagt reises kritiske spørsmål til enkeltheter i avhandlingen og til forfatterens utvalg og rangering av de behandlede loci, selv om det bør være enighet om at de tre loci som er analysert med rette er tatt med. Men det er påfallende at alle de utvalgte loci er almenteologiske og at den here og praksis som särpreger pinsebevegelsen ikke er gjort til gjenstand for inngående analyse som ledd i LP's teologi. Noe av forklaringen logger i hensynet til tidligere svensk forskning. Men forfatteren dokumenterer også at LP på flere måter var en atypisk pinsevern.

Jeg har ikke fremført tungtveiende kritikk mot avhandlingen slik den foreligger, men jeg har pekt på at man kan savne behandlingen av viktige elementer i LP's teologi som bønnens betydning, åndsåpen, underet og virkelighetsforståelse og hvorfor LP hyppig talte om forsoning, men ikke om soning. For den som har inngående kjennskap til LP's kristendomsoppfatning er bildet av ham ikke radikalt forandret. Men for andre, innenfor pinsebevegelsen og utenfor, vil nok en del av det som forf. har påvist virke overraskende, kanskje endog sjokkerende. Det gjelder f.eks. det åndsslektskap som forf. har påvist mellom LP og opplysningstidens tenkemåte. Det er fortjenestefullt at forf. har sett denne sammenheng, med utgangspunkt i LP's tidsbestemte oppgjør med Viktor Rydberg og i pakt med LP's fundamentalteologi. Men også for kjenneren av LP's kristendomsoppfatning er bildet betydelig utdypet og i noen grad korrigert. Det gjelder sælig kunnskapen om LP's syn på og engasjement i det svenske samfunn. Men Carlssons forskning har også gitt resultater når det gjelder innsikten i Pethrus syn på mennesket og hans gudsbilde, begge ledd relatert til hans særpregede skapelsesteologi. LP selv fremtrer også tydeligere enn før, som en initiativrik og sterk leder, men ikke som en helt typisk pinsevern.

Carl-Gustav Carlsson er en energisk og dyktig analytiker som også har vist evne til å foreta en syntese. Hensikten med hans avhandling har vært å beskrive grundtrekk i Lewi Pethrus kristendomsoppfatning og dermed også ritisk diskutere tidligere forskning. Carlsson har utført denne oppgave på en måte som avtvinger respekt. Jeg gratulerer ham med en solid avhandling og ønsker lykke til med videre forskning.

Hallandsposten den 4 juli 1990

– Gunnar Hillerdal

Arvet från Lewi Pethrus

Pingstväckelsens Lewi Pethrus hör utan tvivel till en liten grupp ledare som påverkat flera hundra tusen människor. Därför är det både rimligt och högst intressant att hans människosyn och samhällsuppfattning – liksom naturligtvis hans gudsbild – nu ägnats en doktorsavhandling.

På tjugotalet var det ibland samma liv och ståhej kring Lewi Pethrus och den unga Pingströrelsen som det på senare tid varit kring Ulf Ekman och Livets Ord. Pethrus drog med i rörelsen en helt annan kändis än en popsångerska. Vid hans sida verkade under decennier den redan i unga år etablerade och beundrade diktaren Sven Lidman. Denne gav å andra sidan 1948 upphov till Pingstväckelsens kanske svåraste kris, schismen med Pethrus. Därefter följde giganternas kamp, bl a dokumenterad i «Den anständiga sanningen», den första av Lewi Pethrus fem memoarböcker.

Lewi Pethrus samhällsinsatser är visserligen inte legio men högst betydelsefulla. Det var han som tog initiativ till och efter mycket motstånd lyckades starta tidningen Dagen. Den är nu ett viktigt organ för Pingstväckelsen och därtill i viss mån öppen för allmänkristna och ekumeniska frågeställningar. Dagen började utkomma år 1945. Två år tidigare hade pingstvännerna på framför allt Lewi Pethrus inrådan köpt Kaggeholms slott på Ekerö och startat en folkhögskola. Under den så kallade »Nyhetsveckan« 1949 föreslog Pethrus att pingstfolket skulle skaffa sig en egen radio. Hur skulle det gå till i radiomonopolets förlovade land? Svaret kom 1955, då Pethrus personligen invigde IBRA Radio från stationen Tanger i Nordafrika efter provsändningar över Radio Luxemburg.

Följande år var han med vid bildandet av organisationen KSA – Kristet Samhällsansvar. Den kan om man så vill betraktas som en föregångare till partiet KDS, Kristen Demokratisk Samling. Lewi Pethrus har själv sagt att tillkomsten skedde på hans initiativ. Läggs därtill den sociala verksamheten, inte minst den så kallade LP-stiftelsen och dess arbete med alkoholskadade, så kan utan varje tvivel fastslås att Lewi Pethrus satt betydande spår inte bara i frikyrkohistorien utan i svenskt samhällsliv och samhällsdebatt överhuvud.

Vad gäller frikyrkovärlden kan dessutom noteras, att Pingströrelsen sedan åtskilliga år numerärt överflyglat det samfund som länge ansågs vara i särklass störst och betydelsefullast, Svenska Missionsförbundet. Fast det hör till historiens ironi att Pingstväckelsen i sin tur på sistone i medlemsantal passerats av en kyrka som Pethrus nog knappast kunde drömma om som en konkurrent, nämligen den romersk-katolska. Men den föränd-

ringen sammanhänger naturligtvis främst med invandringen till Sverige under de senaste decennierna.

De flesta som känner till Lewi Pethrus associerar hans namn och pingstväckelsen till tungomålstalande och andedop. Det var genom sådana exklusiviteter pingströrelsen länge skilde sig från alla andra samfund i kristenheten. Läget har sedermera ändrats genom den »karismatiska rörelsen«, som gjort tungotalet långt mer respekterat. Numera träffar man på både katoliker och präster inom svenska kyrkan som talar eller lovsjunger »i tungor« dvs i ett slags extatiskt språk.

Carl-Gustav Carlsson, som nu ägnat Lewi Pethrus ett grundligt studium, visar emellertid att denne i sin förkunnelse utvecklar en betydligt större bredd än många haft klart för sig. Överraskande nog visar doktorsavhandlingen »Människan, samhället och Gud«, att Pethrus själv tagit djupa intryck av tankegångar inom tidigare svensk idealism. Ja, t o m Viktor Rydberg synes ha lämnat bidrag, den religiösa liberalism han företrädde till trots, till utformningen av Pethrus lära om Jesus Kristus eller s k »kristologi«. Pethrus har också arbetat med vad vi brukar kalla »första trosartikeln«, läran om skapelsen. Han kan sägas ha framställt en form av naturteologi där en form av design framträder som centralt tema.

Lewi Pethrus' människosyn är ungefär följande. Hos varje kvinna och man finns något andligt. Människan är skapad odödlig, bunden till den Gud som gav livet. Hon har en fri vilja och kan säga ja eller nej till Gud. Hon, kan lämna över sig själv, ja bestämmanderätten över sitt liv, till sin skapare. Då får Gud en sällsam makt över henne, hon blir ett verksamt redskap för Guds vilja. I detta sammanhang kan den speciella läran om Andens dop sättas in. Detta kan karaktäriseras som »ett kraftdop som gör människan kapabel att fylla den roll och den uppgift som Gud har ämnat henne till«, säger avhandlingsförfattaren.

Vad gäller samhället var Lewi Pethrus' främsta strävan att vidga kristet inflytande över lagstiftning och samlevnadsformer. Med den idébakgrund han så att säga hade i bagaget framstod »värdenihilismen«, lanserad en gång vid seklets början av Uppsala-filosofin, som roten till mycket ont. Men också Sigmund Freud och psykoanalysen och naturligt nog marxismen, båda principiellt ateistiska, var viktiga motståndare. Lewi Pethrus' krav var strängt taget, att lagstiftande myndigheter alltid skulle respektera vad han menade vara en »naturlig« lag. Liksom Luther sammanställde han den sistnämnda med Tio Guds bud eller i förinnerligad form ungefär Jesu bergspredikans innehåll. Pethrus eftersträvade emellertid aldrig en teokrati eller en gudsstat på jorden. Det finns en bestående spänning mellan det goda samhället, alltid svårt att förverkliga, och det kommande gudsriket.

Ett högst intressant inslag i doktorsavhandlingen gäller den närmare bestämningen av Lewi Pethrus gudsbild. »Varken den moderna tidens frågor om Guds frihet eller Luthers fråga om den nådige Guden ställs här«, skriver Carl-Gustav Carlsson avslutningsvis. Han finner i stället att det svenska nittioalets natursyn och Viktor Rydbergs kristusuppfattning var

för sig på ett avgörande sätt influerat gudsbilden. Gud är på något sätt självklar, behöver inte ifrågasättas. »Gud är densamme«, säger Pethrus. Avhandlingsförfattaren konstaterar, att Gud för Pethrus blir en garant för hela universums ordning, inklusive det moraliska livets regler. Gud tillhandahåller också resurserna, då jorden och i ett vidare perspektiv hela världen framstår som, ett slags byggnadsplatser eller verksamhetsfält.

I det perspektivet kan man nog också sätta in och bättre förstå Lewi Pethrus ständigt vidgade samhällsengagemang. Egentligen är det ganska märkligt att han kunde få med praktiskt taget alla pingstvännen på de olika initiativen, eftersom hela den rörelse Pethrus stod som ledare för ändå i en mening var så inriktad på individuella omvändelser och på de enskilda kristnas utveckling av det andliga livet.

Lewi Pethrus, som gick ur tiden 1974, var en samfundsledare med sär egen kraft, i andlig vitalitet fullt jämförbar med Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Carl-Olof Rosenius och Svenska Missionsförbundets P P Waldenström. I mina ögon överflyglar han den sistnämnde både som förkunnare, skribent och i samhällsengagemang. Om inte detta sekel i så hög grad utmärkts av fortgående sekularisering, skulle betydligt fler kunnat inse och ge erkännandet, att Lewi Pethrus hör till det tjugonde hundradets stora svenska gestalter.

Tilläggas kan att Carl-Gustav Carlsson i avhandlingen också ger oss en översikt över vad han kallar »Corpus Pethrus«, den väldiga samling skrifter pingströrelsens ledare under mer än fem decennier lämnat efter sig. Utöver mängden av uppbyggelselitteratur och läroskrifter och de politiska texterna ingår i denna »corpus« också reseskildringar, memoarerna och en ansevärd del poetiskt material. Den religiösa lyriken låg Lewi Pethrus varmt om hjärtat. Mest känd är en dikt som kommit med som ett nu mer i nya svenska psalmboken, »Löftena kunna ej svika«. Slutligen också en enorm korrespondens: från 1914 redan tog Pethrus nästan regelmässigt kopior på alla brev.

Broderskap 38/1990

– Sigurd Bergmann

Vilken Gud trodde Lewi Pethrus på?

Vilken Gud trodde Lewi Pethrus på? Hur såg han på maktkampen mellan Gud och människa? Hur uppfattade Lewi Pethrus samhället och politiken?

Den som vill gå till botten med studiet av svensk 1900-talskulturs dialektik mellan religiöst och politiskt har i C G Carlssons Lewi Pethrus-studie en guldgruva att ösa ur.

Men kommer våra dagars pingstteologer att vara i stånd att anta LP-studiens utmaning? frågar Sigurd Bergmann som läst den.

»All kritik man får skall man låta rinna av som vattnet på en gås«, lär Lewi Pethrus ha sagt, »då blir man gammal«.

Ej desto mindre har f d folkhögskoleläraren och teologen Carl-Gustav Carlsson under flera år flitigt och kritiskt brottats med den svenska pingst-rörelsens förgrundsgestalts texter.

Studiernas resultat föreligger nu i en mångfacetterad och yppig tolkning av grunddragen i Lewi Pethrus' kristendomsuppfattning.

Boken *Människan, samhället och Gud* utgör det första grundliga arbetet om Pethrus' teologi, och även om samfundsledaren själv inte uppfattat sig som dogmatiker påvisas dock tydligt att hans texter återspeglar ett alldeles säreget teologiskt system.

Hur biblisk?

I vilken relation står pingstledarens teologi till rådande filosofiska, antropologiska och sociala uppfattning? Var anknyter Pethrus direkt till samtida eller historiska samtal och var står han i ettoreflekterat beroendeförhållande till övriga auktoriteter? Och hur biblisk är samfundsledaren egentligen i sin tolkning av kristendomen? Avhandlingens huvudtes är att Pethrus såsom teolog styrs i större utsträckning av konfrontationen med modernitetens tidsanda än av de bibliska och kristna traditionerna.

Utän att förlora respekten för Pethrus' intentioner tolkar dr Carlsson sitt källmaterial med ett analytiskt järngrepp. I tur och ordning behandlas människosyn, samhällsuppfattning och gudsbild.

Övertygande visas att LP:s människosyn domineras av tanken om den fria viljan. Varje människa är enligt Pethrus en »evighetsvarelse«. Och hon är »skapad med ett bestämt etiskt innehåll som binder henne till Gud«.

Enligt författaren utgör voluntarismen det centrum utifrån vilket Pethrus bygger upp sin människosyn. Uppfattningen om det centrala med människans vilja står dock i en avgörande spänning till tanken om människan som Guds redskap. Instrumentalismen följer således tätt i hämlarna på voluntarismen hos pingstledaren.

Men eftersom tanken om människans frihet att välja är en grundförutsättning, leder en sådan konstruktion givetvis till en skarp åtskillnad mellan människorna. De som har valt Gud, används av honom som instrument. De som väljer en annan väg hamnar utanför frälsningshistorien. Människosynen är enligt författaren voluntaristisk, instrumentalistisk och selektiv.

När den troende huvudsakligen bestäms såsom Guds instrument, flyttas den mänskliga aktiviteten i centrum. Synen på förhållandet mellan Gud och människa domineras av handlingar och i vilken mån människans handlingar kan mätas i effektivitet och resultat.

Människan väljer att överlåta sig och Gud vinner så full »bestämmande- och dispositionsrätt« över henne. Detta måste sedan få sitt nödvändiga uttryck i handlingar, effekter och resultat. Ytterst är det här tal om en makt-kamp mellan Guds vilja och människans. Gud vill få makt över henne.

Om människans vilja, som är i förtvivlat behov av Gud, möter Guds vilja uppstår föreningen i ett instrumentellt maktförhållande. Människosynen utmynnar sedan i en syn på församling och kyrka som helt enkelt utgörs av summan av individer och deras handlingar och aktiviteter.

Politiska idéer

I vilken relation står nu Pethrus' människosyn till hans uppfattning av samhället?

»Vad människorna är, det är också samhället« svarar han själv. Synen på människan styr alltså synen på samhället. Liksom församlingen är den helt enkelt en summa av individer. Enligt författaren styrs den dock av en bestämd skapelseteologisk ansats. Oproblemiskt blandar LP sin kristendomsuppfattning med politiska idéer.

Hur ser nu Pethrus på relationen mellan kristendom och samhälle? Den som vill gå till botten med studier av svensk 1900-talskulturs dialektik mellan religiöst och politiskt får i Carlssons LP-studie en guldgruva att ösa ur. Samfundsledarens snårskog av uppgörelser, angrepp och kristen apologetik systematiseras med förtjänstfull noggrannhet och tålmod.

Pethrus företräder en särskiljande (dikotomisk) uppfattning om frälsningen. Han skiljer hårt mellan Guds frälsande verk och samhällsliga politiska reformer. Utifrån denna separation ger sig LP ständigt in i samhällsdebatterna i syfte att åter förändra Sverige till att bli en kristen stat.

Men egentligen är hans intresse inte politiskt samhällsförändrande utan snarare samfundsledarens: »... primärt är det makt över människor snarare än makt att förändra olika förhållanden som är i blickpunkten.«

Vilken Gud tror LP på och hur ter sig hans gudsbild för oss? Gud är enligt LP herre över skapelsen. Skapelsen utgör för honom fortfarande ett gudsbevis – trots att hans samtida teologer började avstå från att bevisa Gud. Gud är vidare en maktens Gud. Herraväldet över människan står i centrum. Som en hantverkare är han beroende av henne såsom verktyg.

Tron viktigast

Talet om tron på Gud, såsom människans aktivitet som Guds instrument, sättes före talet om Gud själv. Människans tro blir viktigare än Gud själv. Frågan inställer sig om inte LP riskerar att »trivialisera« Gud.

Avhandlingens slutsatser sammanfattas behändigt i fem avsnitt som jag här, med egna ord, återger i fem teser:

1. LP:s världsbild domineras av intentionen att bevisa Gud. Naturens vara och design leder människan till tron på skaparen. Önskan att bevisa

Gud ur naturens skönhet leder till en förträngning av kaos och disharmoni i världsbilden.

3. Hans syn på framtiden domineras av intentionen att låta den yttersta tiden styra synen på vår nära förestående framtid och dess utmaningar. Särskiljandet av frälsning och social förändring klyver Guds nu och Guds framtid så att de inte längre håller ihop. Politisk ansvarighet och trohet i tron faller isär.

3. LP:s syn på frälsningen domineras av tanken att frälsning handlar om att bli Guds instrument. Det är en »modell som liknar en maskinmodell«. Frågan om vem det egentligen är som handlar, människan eller Gud, får inget svar. Att vara kristen är således att handla kristet. Men hur handlar Gud?

4. I sin kristendomsuppfattning påverkas LP huvudsakligen av närkampen med modernitetens människosyn. Han förstår inte det moderna talet om människans och Guds frihet utan anar nihilistiska ugglor i mossen. Istället har han »anpassat sig till andan i en tidigare epok«, nämligen den klassiska liberalteologin som antog en allmänmänsklig förmåga att erfara Gud.

Således är hans kristendomsuppfattning att anse såsom »ett resultat av och en reaktion mot den moderna tiden«.

Bibeln bevisar

5. LP:s bibelbruk slutligen är lika instrumentalistisk som hans människosyn. I författarens ögon är den inte fundamentalistisk eftersom bibeln läses i syfte att bekräfta och bevisa Guds verksamhet och aktivitet. Med skärpa ställer författaren frågan till LP:s texter om hans gudserfarenhet kan kallas biblisk. Är bibelns Gud LP:s Gud?

Övertygad om att dr Carlsson – olikt LP – inte låter all kritik rinna av som vattnet på en gås, väljer jag att avsluta med en kritisk fråga.

Att LP:s tal om gudserfarenheten i alldeles för hög grad styrs av hans syn på människan finner jag ingen anledning att ifrågasätta. Hur utformas däremot författarens egen syn på gudserfarenhetens väsen? Där heter det:

»Att beskriva erfarenheterna av Anden kan i ett jämförande perspektiv te sig som försök att uttrycka det utsägliga. Ett sådant försök slutar obönhörligen i att man säger trivialiteter.«

Med all rätt ställer författaren kritiskt frågan om man kan hävda att somliga gudserfarenheter kan kallas bibliska. Men betyder detta att gudserfarenheten endast styrs av »självreflektion« och den bestämda kulturella och religiösa tradition inom vilken den kristne står?

Författaren avstår från att vidare problematisera erfarenhetsbegreppet vilket jag tror hade kunnat leda längre.

Utmaning

För pingströrelsens framtida teologi skulle problemställningen möjligtvis kunna innehålla en värdefull utmaning.

Hur det nu än må vara med det – Carlssons studie av Lewi Pethrus' kristendomstolkning utgör ett ypperligt bidrag till vår förståelse av svenskt kultur- och religionsliv. Stramheten och tätheten i analysen av pingstledarens teologiska kosmos skapar skarpa och omfattande kontraster.

Om vår tids pingstteologer kommer att vara i stånd till att anta LP-studiens teologiska utmaningar återstår att se.

Dagen den 1 december 1990

– Olof Djurfeldt

Lewi Pethrus aktuell

Arvet från Lewi Pethrus präglar oss inom den svenska pingströrelsen. När vi motiverar eller försvarar vårt sätt att bygga församlingar och gemensamma missionsgrenar eller göra utåtriktade satsningar, påminner vi gärna om vad Lewi Pethrus sade eller gjorde. När dagens pingstförsamlingar och deras ledare angrips för stelbenthet och brist på vision, används ofta citat från Lewi Pethrus emot dem för att visa, att han skulle ha handlat annorlunda och mera klarsynt. Ibland håller det på att urarta till en tävlan mellan olika grupper om vem som är mest Lewi Pethrustrogen.

Det ligger nog på båda hållen en risk. Lewi Pethrus själv skulle inte ha gillat, att vi gör honom till ett ofelbart helgon. Ett seriöst studium av vad Lewi Pethrus stod för i olika situationer, är dock starkt befogat. Sedan måste vi själva in för bibelordet pröva hur vi i dag skall välja väg. Och självklart kan den gamle pingstledarens ställningstaganden då betyda mycket.

Lewi Pethrus är också aktuell i den akademiska teologin. Flera avhandlingar har tagit upp hans betydelse för praxis och lärobildning inom den svenska pingströrelsen.

Systematisk teologi

I år har det utkommit en doktorsavhandling i systematisk teologi om Lewi Pethrus, skriven av f d läraren vid Mariannelunds folkhögskola Carl-Gustav Carlsson, *Människan, samhället och Gud. Grunddrag i Lewi Pethrus kristendomsuppfattning*. Det är ett välkommet men inte särskilt lättillgängligt bidrag till Lewi Pethrus-litteraturen. Det vore dock synd om det teologiska latiniserade fackspråket skulle blockera studiet av det ambitiösa arbetet.

Det kan tyckas överraskande, att en sådan avhandling kommer ut. Pingstvännen har haft mer rykte om sig för spontanitet än systematik. Lewi Pethrus var ju emot skrivna trosbekännelser, och han har kritiserats för att ofta ha ändrat uppfattning. Carl-Gustav Carlsson menar dock – och däri har han säkert rätt – att grunduppfattningen i det väsentliga var desamma genom åren. Lewi Pethrus pingströrelse saknade inte lärostruktur. Därför är det meningsfullt att skriva en avhandling om hans kristendomsuppfattning.

Han påvisar t ex, att Lewi Pethrus inte slutade att vara apokalyptiker, dvs att predika om de yttersta tingen, när han blev mer samhällstillvänd – samhällsarbetet var för honom ett led i strävan att nå så långt som möjligt budskapet.

Förhållandet till Bibeln

Avhandlingen innehåller också överraskande omdömen om Lewi Pethrus teologi, t ex att han var starkt påverkad av den liberala sekelskiftes-teologins förnuftstänkande – bl a just av Viktor Rydbergs allmänna tankegångar, även om han starkt tog avstånd från dennes förnekande av Kristi gudom. Och även om LP ville söka sig tillbaka till Nya testamentets kristendom, har det vid analysen av hans texter förvånat Carlsson, »hur väl LP klarar sig utan Bibeln när det gäller den egna åskådningens innehåll«. »Bibeltexterna ges en bekräftande och legitimerande funktion«. »När bibeltexter fungerar som kritisk instans är det snarare visavi andras trostolkningar än gentemot den egna trostolkningen. Den polemiska roll som bibelordet ges är stor« (ss 295–297).

Apologet

Jo, visst var bibelordet ett starkt polemiskt instrument för Pethrus – så som det varit för många andra framträdande andliga ledare. Självklart fanns också för varje kraftfull ledare frestelsen att mer vända sig utåt mot andras villfarelser än inåt i självgranskning. För den som levt nära Lewi Pethrus är det uppenbart att han drevs av en stark övertygelse men också av en mycket stor ödmjukhet inför bibelordet och att han levde i ett ständigt prövande och sökande, något som mera kom fram i de personliga samtalen, där initiativ och idéer prövades, än i de offentliga framträdandena, där han hunnit fram till en ståndpunkt.

Att uppfatta hans ständiga hänvisningar till förnuftsargument som rationalistiska i den teologiska liberalismens anda är knappast riktigt. Bibeln var för honom den stora auktoriteten – han ville i sin förkunnelse visa, att den också var förnuftig – att det alltså är förnuftigt att tro på under, på Bibelns moraliska föreskrifter, på dess församlingsordning eller på dess varningar för de eviga straffen. Han var en mycket medveten apologet, en trons försvarare.

Överlåtelsens roll

Författaren har koncentrerat sin undersökning till tre centrala områden, Lewi Pethrus syn på människan, samhället och Gud. Stort utrymme ger han åt vad han kallar Lewi Pethrus »theologia conditionalis« (villkors-teologi). I Lewi Pethrus undervisning handlar det inte så mycket om vad Gud, oberoende av människan i sin totala suveränitet, gör i sin skapelse som om vad han gör genom människor som *överlåter* sig åt honom. *Överlåtelse*teologi är också en term som författaren använder.

Han visar, hur centralt överlåtelse temat är i Lewi Pethrus egen historia. Frälsningen är för honom först och främst viljans överlåtelse. LP är oluthersk i det avseendet att han säger att han »aldrig har trott på den trälbundna viljan«. Människan som är skapad som Guds avbild, som evighetsvarelse med moraliskt ansvar, har makt att överlåta sig åt Gud. Gud har gjort henne till sin medarbetare – i Lewi Pethrus teologi talas det inte mycket om människan som Guds omedvetna redskap men desto mer om den medvetna överlåtelsens betydelse och de obegränsade möjligheter som öppnas då en människa *frivilligt* lägger sig i Guds hand. Också i synen på församlingen betonas de överlåtna människornas roll.

Författaren är ganska kritisk mot den här överlåtelse teologin. Lewi Pethrus betonade individernas roll och det personliga initiativets roll i den andliga verksamheten. Men respekterade han individerna för deras egen skull eller såg han dem – då han var i ledarrollen – mera som instrument? Carl-Gustav Carlsson lutar åt den senare uppfattningen. Lewi Pethrus såg människorna främst som aktörer. Det var när de verkade för Gud, som Guds rike gick framåt. Var då de andra värdelösa?

Här skulle jag tro, att en grundligare undersökning skulle ge en mer nyanserad bild än vad som ges i avhandlingen. Jag vill bara påminna om hur ofta Lewi Pethrus återvände till det stora värde som varje enskild människa representerar och hur han med mycket stor ömhet talade om de utslagna. Ofta talade han också om de undanskymda insatserna i Guds rike som betydelsefulla. Han var ingen ensidig aktivitetsdyrkare även om han uppfordrade till handling.

Korsförankrad överlåtelse

Ordet »överlåtelse« kan bli ett belastat uttryck – om betoningen ligger enbart på människans möjligheter. Jag menar dock, att det hos Lewi Pethrus var starkt förankrat i förkunnelsen om Kristi verk för oss på korset. Det är den förlåtna, renade, förvandlade människan som aktivt verkar för Herren och som uppmanas att på nytt överlåta sig i Guds hand. I Lewi Pethrus överlåtelse teologi fanns det inte bara aktivitet utan också vila och väntan i förtröstan på Kristi totala seger och Guds oändliga makt. Och det är en kombination som alltid måste finnas om en väckelserörelse inte skall fastna i prestationskramp eller stelna i överksamhet.

Jag kommer tillbaka till andra aspekter i avhandlingen, som utan tvivel är en hjälp för oss pingstvännen att pröva inte bara Lewi Pethrus utan också våra egna ståndpunkter.

Kommentar

Carl-Gustav Carlssons avhandling publicerades i serien *Studia Theologica Lundensia* av Lund University Press och trycktes i en upplaga av cirka 600 exemplar. I dag finns avhandlingen bara tillgänglig på antikvariat.

Alf Lindbergs doktorsavhandling

Förkunnarna och deras utbildning. Utbildningsfrågan inom Pingströrelsen, Lewi Pethrus ideologiska roll och de kvinnliga förkunnarnas situation (1991)

Dagen den 25 maj 1991

– Rune Jonsson

Avhandling avslöjar Pethrus dubbla roll

LP utbildade präster men sa nej till predikantskola

Pingströrelsens ledare i Sverige, Lewi Pethrus, var med i styrelsen för Stockholms teologiska institut med uppdrag att utbilda präster. Men själv sa han nej till teologisk utbildning för rörelsens egna pastorer.

– Pethrus motsatte sig predikantskolor för att inte äventyra det egna ledarskapet över pingströrelsen i Sverige, säger teol.lic. Alf Lindberg som framlägger sin doktorsavhandling vid Lunds universitet på måndag.

Men i dag, 17 år efter Lewi Pethrus död, har pingströrelsen tagit ett rejält kliv mot egen »predikantskola« genom en kraftig utökning av de långa bibelkurserna.

I de korta bibelskolorna för Pingströrelsen i Sverige har 38 965 elever gått.

En annan intressant nyhet i avhandlingen är att Norges pingstledare T B Barratt ville ha kvinnliga pastorer och föreståndare redan 1916.

Opponent på avhandlingen är docent Göran Åberg.

Avhandlingen bär titeln »Förkunnarna och deras utbildning. Utbildningsfrågan inom Pingströrelsen, Lewi Pethrus ideologiska roll och de kvinnliga förkunnarnas situation.«

Datapionjär

Alf Lindberg, 60 år, bor i Tranås. Han säger själv att han tillhör dataålderns ledargeneration och jobbade med data redan i slutet av 1940-talet, fast det då handlade om hålkort. Han har arbetat vid Saab och Sveriges andra industridator SARA.

År 1968 lade han om inriktningen av sitt liv och började läsa till en fil kand, vilket han var färdig med 1972. Det året började han som lärare på

Mariannelunds folkhögskola. Han tvingades sluta som lärare 1974 på grund av sjukdomen Meunières syndrom, vilket innebar nedsatt hörsel och ständiga oljud i huvudet. Han började i stället skriva läroböcker och har hunnit med fyra sådana.

Hösten 1990 tog han sin teol. lic. och är nu framme vid sin teologie doktorsexamen.

Att hans doktorsavhandling på 328 sidor kom att handla om den svenska pingströrelsen förklarar han med den kärlek han har till den grenen av den svenska kristenheten. Han är själv pingstvän.

Att han i sin forskning mött nya sidor av till exempel Lewi Pethrus och hans roll som ledare betyder inte att han är negativ.

– Jag är inte ute efter att svartmåla Lewi Pethrus, säger han, men som forskare måste jag även redovisa sidor som av en del kan uppfattas som negativa. Det gäller inte minst skälen till att han sa nej till predikantutbildning.

– I många andra frågor bytte han åsikt under livet, men inte när det gällde predikantskolorna, menar Lindberg.

Pastorerna och förkunnarna fyller en viktig funktion inom en kyrka, ett samfund eller väckelserörelse.

– Det är den elit som syns utåt, menar Lindberg.

I det fallet är den svenska pingströrelsen ovanlig i Europa, USA och Asien.

– Rörelsen har inte haft någon teologisk utbildning för sina förkunnare.

I avhandlingen redovisar Lindberg de skäl som Lewi Pethrus själv anger, nämligen att pingströrelsen är en lekmannarörelse och inte ett samfund. Bibeln säger ingenting om teologisk utbildning, menade han. I predikantskolorna såg han också en fara för likriktning av pastorerna, och dessutom var han rädd för liberalteologin. Man Alf Lindberg påpekar att Lewi Pethrus själv hade pastorsutbildning och att han själv godtog en utnämning till hedersdoktor i USA 1949.

Pethrus utbildade präster

Så kommer Alf Lindberg med en uppseendeväckande nyhet.

– En sak som är märklig är att han under många år engagerade sig i styrelsen för Stockholms teologiska institut med uppgift att utbilda präster. Vi vet också att han samarbetade mycket med välutbildade präster i Svenska kyrkan, säger Alf Lindberg.

Lindberg är förvånad över att en enda ledare kunde få ett så starkt inflytande över en hel rörelses enskilda församlingar så att man under alla år avstod från predikantskolor.

Vilken slutsats drar då Lindberg som forskare av Pethrus syn på predikantutbildningen?

– Som förkunnare och ledare använde han sig av vad jag kallar tillämpat ledarskap. Han sökte efter en pragmatisk lösning, där sanningen är avhängig

av sin nyttighet. Det kunde ge honom en utväg ur olika situationer som just då var aktuella. Att den lösningen sedan stred mot vad han tidigare hade uttalat, eller vad han senare kom att uttala, hade helt underordnad betydelse. Det viktiga var att i den aktuella situationen finna ett utrymme för sitt ledarskap.

– Det var överordnat allt annat och han uppfattade sig då som den som var Guds representant och som utförde Guds vilja. Då fick alla andra hänsyn vika.

– Lewi Pethrus var en medveten strateg och taktiker, säger Alf Lindberg.

Alf Lindberg tar Franklin-striden som exempel, och pekar även på Bibelinstitutet i Högsby, där det fanns predikantutbildning och utbildning av församlingsföreståndare redan 1922. I ett brev skriver Lewi Pethrus till initiativtagaren till den utbildningen, Rikard Fris, följande: »Vi måste satsa ordentligt på den här utbildningen.«

Men 1929 hade Pethrus ändrat uppfattning och såg Bibelinstitutet som en fara för pingströrelsens folk, något som vill klavbinda rörelsen. Därför förklarade Pethrus i Evangelii Häröld att han fann det förenligt med Guds vilja att inte vidare delta i den utbildningen.

Men enligt Lindberg var grunden till hans nya negativa inställning till predikantutbildningen att han såg att det egna ledarskapet var i fara.

– Han såg Franklin, Rikard Fris, Claesson och även Södermalms fria församling som ett hot mot sin egen ledarställning och Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, säger Alf Lindberg.

Anpassat ledarskap

– Där svängde han i sitt ledarskap, vilket bevisar att det var ett anpassat ledarskap. Det som inte passade in på hans eget ledarskap var obiblskt, trots att han, tidigare hade sagt att det var bibliskt, säger Lindberg.

Alf Lindberg understryker återigen att han inte är ute för att svartmåla Lewi Pethrus, utan detta är en bild som växer fram av den forne pingstledaren av fakta genom brev och dokument som säger detta.

– Vi måste komma fram till en mera ärlig och uppriktig syn både på oss själva inom pingströrelsen och på de andra samfundet, säger Lindberg.

Kvinnliga pastorer

En annan nyhet i avhandlingen är att pingströrelsens egentlige pionjär i Skandinavien T B Barratt hävdade att kvinnor skulle vara både pastorer och föreståndare. När pingstförsamlingen i Oslo bildades 1916, formades stadgarna så att även kvinnor kunde väljas in i församlingens styrelse.

– Efter några år utvidgade han det så att kvinnor också skulle kunna vara pastorer och föreståndare, berättar Lindberg.

Barratt var själv välutbildad metodistpastor när han mötte pingstväckelsen i USA. Han hänvisade till olika teologiska källor som stöd för sin

uppfattning. År 1933 gav han ut sin bok »Kvinnans ställning i församlingen«.

I sin avhandling tar Lindberg även upp pingströrelsens vigselnämnd och dess förhållande till Södermalms fria församling.

Dagen den 7 juni 1991 – Sverre Larsson

Denna artikel annonserades redan dagen före med en löpsedel i miniformat inne i tidningen och med följande budskap:

Doktorsavhandlingen om Lewi Pethrus är felaktig.

Alf Lindberg »blev chockad« när han läste »löpsedeln«. Han trodde att den syftade på en recension av avhandlingen som han räknade med att Djurfeldt skulle publicera i *Dagen*.

Sverre Larssons artikel den 7 juni lyder:

Lewi Pethrus avslöjad?

För den som under tio år arbetat nära Lewi Pethrus är det inte lätt att stillatigande läsa Dagen-artikeln den 25 maj om Alf Lindbergs doktorsavhandling om den svenska pingströrelsen. Där får man nämligen lätt intrycket att Lewi Pethrus var emot att pingstpredikanterna fick en teologisk utbildning medan han själv engagerade sig för utbildning av präster inom Svenska kyrkan. En otrolig inkonsekvens.

Skälet till att Lewi Pethrus var emot predikantutbildning skulle vara rädslan för att hans eget ledarskap inom rörelsen kunde komma i fara. Pastor Pethrus framställs som en hänsynslös ledare, »där sanning är avhängig av nyttighet«, vilket Lindberg enligt Dagenartikeln kallar »tillämpat ledarskap«.

Man får uppfattningen att Pethrus var ohederlig och kunde fiffla med sanningen hur som helst bara det gagnade hans egna personliga syften. »Det som inte passade in på hans eget ledarskap var obibliskt«, säger Lindberg – »ett anpassat ledarskap«.

Inte emot utbildning

Jag är inte ensam nu levande som arbetade nära Lewi Pethrus i många år. Därför har jag med andra av hans tidigare medarbetare kontrollerat att deras uppfattning stämmer med min när jag skriver detta.

Avhandlingen som sådan har jag inte läst och kan därför inte yttra mig om den. Innehållet kan ju även ha positiva sidor, det står det emellertid ingenting om i Dagen-artikeln.

Under årens lopp har jag själv vid flera tillfällen hört pingstpredikanternas utbildning diskuteras i olika sammanhang. Särskilt minns jag det från de s k predikantveckorna i Stockholm. Ett är säkert: pastor Pethrus var aldrig någonsin emot att våra pastorer skaffade sig en ordentlig utbildning. Tvärtom! Detta vet jag bestämt. Men han hävdade att vi inte borde ha regelrätta »predikantskolor« eftersom han ansåg att vi då löpte risken att få en predikantkår utan originalitet, där alla var »stöpta i samma form«.

Den stora frågan är om han hade rätt. Vi som har perspektiv på tingen och varit med om tider både med och utan predikantutbildning borde kanske kunna bedöma det. Men det är svårt och troligen är meningarna delade. Vad vi emellertid lätt kan konstatera är skillnaden i den framgång som fanns förr i tiden med de många »outbildade« lekmannapredikanterna, och den verksamhet vi har idag.

Inget för ofrälsta

Med eftertanke och rannsakan konstaterar vi ju att församlingarna överlag har upphört att växa. För några veckor sedan kom jag i samspråk med föreståndaren för en medelstor pingstförsamling. Jag frågade mycket om verksamheten på platsen, om hans sociala förhållanden under många år som pingstpastor, om hur han kände det att snart gå i pension osv.

Det blev en intressant stund och i viss mån fick jag inblick i en enkel pastorsfamiljs levnadsförhållanden. När vi talade om församlingens verksamhet berättade han med stor inlevelse att man höll fast vid söndagskvällens väckelsemöte även om det numera var svårt att samla folk utifrån samhället.

Plötsligt sa han: Du förstår, vi har inga evangelister nuförtiden. För ett par år sedan fick vi en »evangelist« från bibelskolan (han nämnde en plats) men han var ingen evangelist. Han hade lärt sig att predika och det kunde han, men han hade inget väckelsebudskap till de ofrälsta. Nu har vi fått en ny »evangelist« från en annan av våra skolor, men han är likadan. Det är en fin ung man som vi tycker mycket om. Han har lärt sig homiletik och kan hålla teologiska utläggningar men det blir för tungt och ointressant för utomstående människor.

Vi skulle behöva evangelister som förr i tiden, sa pastorn. Då fanns inte mycket av teologisk utbildning men vi hade många originella kvinnor och män med brinnande vittnesbörd. Sådant ville folk höra och det grep tag människors hjärtan.

Studera och arbeta

Vad sa Lewi Pethrus egentligen om predikantutbildning? Han hävdade att de Herrens vittnen som inte har den tågan i sig att de själva läser och utbildar sig samtidigt som de har sin församlingstjänst, dem blir det ändå inte mycket av.

Pastor Pethrus hade erfarenhet av predikantskola, det var orsaken till hans inställning, och själv slutade han skolan i förtid utan att fullfölja studierna. Jag har personliga vänner, för vilka jag hyser stor respekt, som har en helt annan syn än den pastor Pethrus hade. De menar att våra fleråriga bibelskolor är av största betydelse.

Det är inte min uppgift att ha åsikter om lång eller kort utbildning för evangelister och predikanter. Det är Alf Lindbergs påstående, att Lewi Pethrus i sitt ledarskap vände kappan efter vinden, som jag reagerar emot.

Nidbild

Om Lewi Pethrus en tid tillhörde styrelsen för »Stockholms Teologiska Institut«, hade han alldeles säkert något skäl för det. Att han däremot av rädsla för Franklin, Rikard Fris eller sin gode vän i Göteborg Ivar Claesson, förde ett »tillämpat« eller »anpassat« ledarskap, tror jag inte ett ögonblick på. Det är en nidbild och stämmer absolut inte med den Lewi Pethrus jag tror mig ha lärt känna ganska väl. För övrigt en av de mest uppriktiga och hedervärda personer jag någonsin på nära håll kommit i kontakt med.

Forskare i samma ämne kommer emellanåt fram till skilda resultat. Jag har därför svårt att värja mig mot känslan att man lätt kan »tillämpa« till och med sina forskningsrön efter sina egna subjektiva önskemål. Också det är anpassning.

Fotnot: Avhandlingen recenserar av Olof Djurfeldt under nästa vecka.

Dagen den 12 juni 1991
– Alf Lindberg¹

Med sanningen som fiende

Jag förväntar mig en ordentlig ursäkt av tidningen!

Det skriver teologie doktor Alf Lindberg, Tranås, i den här repliken där han kritiserar Dagens »löpsedel« den 6 juni, som han ser som »... ett totalt underkännande av min insats och heder som forskare«.

Alf Lindberg går också emot Sverre Larssons artikel i fredags, i vilken han finner »... en oerhörd anklagelse som framförs utan någon som helst grund i min avhandling«. Han förväntar sig en offentlig ursäkt även av Sverre Larsson.

---

¹ I denna artikel har som »mellanrubriker« endast tagits med de rubriker som Lindberg själv har formulerat (inkl. »Med sanningen som fiende«).

Grovt kränkande rubrik

Mycket av det som framkommer i Sverre Larssons artikel i fredagens Dagen med anledning av min doktorsavhandling, är av sådan art och beskaffenhet att jag för författarens skull väljer att dra en barmhärtighetens slöja över det. Åtminstone för denna gång ska jag begränsa mig till att ta upp ett par mycket anmärkningsvärda förhållanden.

Den första berör sannolikt inte Larsson direkt, men är av det slaget att jag förväntar mig en ordentlig ursäkt av tidningen.

I torsdagens Dagen (6 juni) kunde man nämligen se en »löpsedel« beträffande en del av innehållet i fredagens Dagen. Den hade följande innehåll: »Doktorsavhandlingen om Lewi Pethrus är felaktig«.

För varje läsare av detta kategoriska påstående, är den slutsatsen ofrånkomlig, att i den kommande artikeln kommer många års forskande i vad grunddokumenten har att säga om främst Lewi Pethrus gärning, att bevisas vara felaktig, det vill säga utan grund. Det är att märka att *hela* avhandlingen utdöms. Det är inte bara vissa delar som sägs komma att ifrågasättas.

Var och en som i någon grad sysslat med, eller känner till hur vetenskaplig forskning går till och på de principiellt objektiva grunder den *måste* vila inser hur oerhört allvarligt ett sådant påstående är. Det utgör ju i realiteten ett totalt underkännande av min insats och heder som forskare.

Inte nog därmed, det innebär naturligtvis också ett underkännande av den betygsnämnd, bestående av tre professorer vid Lunds universitet, vilka enhälligt godkänt min avhandling vilken förde till promovering i Lunds domkyrka den 31 maj innevarande år.

Av dessa anledningar är mitt krav på en ursäkt från tidningens sida i högsta grad berättigad. För det är väl inte så att så allvarliga påståenden sätts i tryck utan att den som gör den läst den artikel uttalandet är baserat på?

Att bedöma utan att känna till

Det är svårt att i detta sammanhang tänka sig något som överträffar ovanstående fadäs. Men Sverre Larsson visar sig faktiskt kunna överträffa den. Det framkommer nämligen när han ska försöka leda i bevis det som »löpsedeln« förutskickade, alltså att min doktorsavhandling är felaktig, så påstår han helt lugnt och oberört att »avhandlingen som sådan har jag inte läst och kan därför inte yttra mig om den«. Man tar sig för pannan och undrar om man verkligen läst rätt?! Är det inte avhandlingen han yttrar sig om hela tiden? Är det inte den som föranlett hans artikel? Till råga på allt har han samvete att insinuera (trots att han alltså inte läst avhandlingen) att han har en känsla av att jag anpassat mina forskningsrön för att passa mina syften, underförstått för att söka »komma åt« Lewi Pethrus.

Återigen en oerhörd anklagelse som också den framförs utan någon som helst grund i min avhandling. Jag anser att jag har fullgoda skäl när jag upplevt den som grovt kränkande.

Jag förväntar mig alltså en offentlig ursäkt också från Sverre Larssons sida för dessa hans uttalanden.

Skulle det bemötas på det sätt det förtjänar borde det utsättas för rättslig prövning. Anledningen är, som redan framhållits, att den i realiteten totalt underkänner såväl kompetensen som sanningshalten i den forskningsinsats jag gjort och den bedömning av den som såväl min handledare vid kyrkohistoriska institutionen i Lund, professor Ingmar Brohed, fakultetsopponenten docent Göran Åbergs granskning vid disputationen, samt till sist den bedömning som den av fakultetsnämnden vid Lunds universitet tillsatta betygsnämnden har gjort.

Ovanstående artikel skickades till *Dagen* så att den skulle ha kunnat publiceras på tisdagen den 11 juni. Efter att Djurfeldt hade läst Lindbergs inlägg skriver han följande korta meddelande till denne:

Käre Alf!

På grund av våra lämningstider vid övergången till ny teknik, är det omöjligt att ta in Din replik förrän på onsdag. Samma dag räknar jag med att skriva en egen recension av Din avhandling. Grattis till prestationen!

Jag tycker själv inte om förhandsannonseringen av Sverre Larssons artikel. Den tillkom i redaktionsbrådskan och var tänkt som ett sammanfattande citat men innebar i själva verket en tillspetsning. Det är inte så enkelt alltid att väga ordens valör och inse deras efterverkningar.

Hälsningar

Olof Djurfeldt

Djurfeldt bad alltså inte om ursäkt för »löpsedeln« och i *Dagen* nämns inget om fadäsen. Någon ursäkt eller förklaring från Sverre Larsson fick aldrig Lindberg.²

---

² Alf Lindbergs reaktioner på löpsedeln och Sverre Larssons artikel har hämtats från hans dagboksanteckningar. Han skriver där att han var lättad över att det inte var Djurfeldts recension som löpsedeln syftade på, men att det var »illa nog som det var [...] Sverre Larsson hade nämligen begått en kria«. Det kan nämnas att Edvin Näs-lund berättade för Alf Lindberg att han hade ringt upp Larsson och sagt att det var olämpligt att skriva en sådan artikel.

Dagen den 12 juni 1991

– Olof Djurfeldt

Avhandling och debattinlägg

Alf Lindberg, känd lärare och författare, har just disputerat i Lund på sin avhandling **Förkunnarna och deras utbildning. Utbildningsfrågan inom Pingströrelsen, Lewi Pethrus ideologiska roll och de kvinnliga förkunnarnas situation**. Denna kyrkohistoriska avhandling är samtidigt ett debattinlägg.

Lindberg är lidelsefullt engagerad i de frågor han skriver om, och därför nöjer han sig inte med att försöka analysera det som hänt. Han går gång på gång i klinch med synpunkter som han inte delar – t ex med vad Lewi Pethrus skrev 1929 i skriften **Predikanten och hans utbildning**.

När han nu följer utbildningsfrågan inom pingströrelsen fram till våra dagar, undersöker Lewi Pethrus ledarskap, följer debatten om bibelsyn, bibeltolkning och de kvinnliga förkunnarnas ställning och granskar vigselnämndens roll, så har han svårt för att inta den opartiske historikerns distans till sitt material. Hans djupa intresse för pingströrelsens framtidsfrågor färgar hans bedömning av det förflutna.

Mångårig forskning

Det material han har bearbetat är överväldigande. Det är en mångårig forskning som har lett fram till den nu presenterade avhandlingen. Mycket känns igen från hans licentiatavhandling, som jag tidigare recenserat. Det är då först och främst en historisk genomgång av utbildningsfrågorna med värdefullt statistiskt material kring de månadslånga bibelskolor som under många år utgjorde huvudförberedelsen för pingströrelsens förkunnare. Det av Rikard Fris grundade och ledda Fria Bibelinstitutet, som år 1929 blev ett av tvisteämnena i den s k Franklinstriden, beskriver han med speciellt engagemang.

När Lewi Pethrus genom sin ovannämnda skrift tog avstånd från predikantskolor, fick detta avgörande inflytande för hela rörelsen, och skolan förlorade sin plats i dess liv. Parallellt med månadsbibelskolorna drevs dock på Lewi Pethrus initiativ en språkskola för blivande missionärer, som i början på 1940-talet fick sin fortsättning i Kaggeholms Folkhögskola och senare i flera andra folkhögskolor. Under 70- och 80-talet har de till folkhögskolorna knutna längre bibelskolorna blivit den dominerande utbildningsvägen för predikanter.

Hela detta skeende beskrivs med många intressanta detaljer. Författaren konstaterar, att inställningen till en längre utbildning för predikanter ändrat sig men att ändå hos många skepsisen finns kvar gentemot en regelrätt predikantskola med uniformerad utbildning. Lindberg ser dock ingen skillnad mellan Brommaskolan och en vanlig predikantskola.

Lewi Pethrus ledarskap

Lewi Pethrus ledarskap har Lindberg ägnat stor uppmärksamhet. LP är ju känd för att mycket kraftfullt ha drivit tanken på den fria församlingen och han har motiverat det med hänvisning till den bibliska mönsterbilden men också till mötet med den amerikanske pastorn H W Durhams skrifter 1910–1911. Men det var först sedan Filadelfiaförsamlingen uteslutits ur Baptist-samfundet som han vände sig emot samfundstanken, och därför vill Lindberg tona ner Durhams betydelse för LP.

Det var enligt Lindberg först i Franklinstriden som han på allvar blev negativ mot predikantskolor. Under uppbyggnaden av Fria Bibelinstitutet deltog Lewi Pethrus nu och då som lärare där och yttrade sig också i mitten på 1920-talet positivt om den bibelundervisning som där gavs för blivande församlingsföreståndare. Med andra ord satt den ideologiska övertygelsen inte så djupt, menar Lindberg.

Lindberg förnekar nu inte, att det fanns klara skiljelinjer mellan Lewi Pethrus och hans verkliga motpol i 1929 års strid, nämligen A P Franklin. Denne ville ha inte bara en regelrätt predikantutbildning utan också en sammanhållen missionsorganisation, något som stod i strid mot tanken på mission genom den fria församlingen. Men Lindberg menar, att det överordnade målet för Lewi Pethrus ändå var att behålla sitt ledarskap. Denne såg risken för att både missionsledning och predikantutbildning skulle glida ur hans händer – inte minst eftersom Fria Bibelinstitutet och Svenska Fria Missionen hade en koppling till Södermalms Fria Församling som bildats genom en sammanslagning av de båda pingstförsamlingarna på Söder. Det var därför han gick till strid både i missionsfrågan och utbildningsfrågan.

Det är mycket vanskligt att i efterhand döma i en sådan här fråga. Ingen har ju facit i handen på frågan: Vad skulle ha hänt, om inte striden hade kommit 1929? Hade det kanske blivit två pingströrelser i stället för en. Uppenbarligen var det det som Lewi Pethrus fruktade, och det är lätt att i hans fortsatta gärning se att rörelsens enhet betydde mycket för honom och att han tog strid när den var hotad. Han satsade 1929 på att vinna pingst-vännerna för den linje han trodde på.

I det läget är det lätt att – också långt efteråt – bli beskylld för att ha själviska motiv. Med tanke på hur uthålligt LP drev frågorna från 1929 under sitt fortsatta liv, är det svårt att se striden endast som ett cyniskt spel om makten. Men visst talar källmaterialet för att Rikard Fris och Fria Bibelinstitutet på ett olyckligt sätt kom i kläm i kraftmätningen och att den polemiska situationen drev LP längre i kritiken mot predikantskolorna än han annars skulle ha gått.

Djupare analys

Själv vill jag efterlysa en djupare analys av det som Alf Lindberg beskriver som LP:s förmåga att anpassa sitt ledarskap så att han i varje situation kunde överleva som ledare. Sin bevisning hämtar han där också från 1960-talet då Lewi Pethrus snarare betonade det personliga initiativet än den fria församlingen och då han varnade för risken att församlingar genom stelbenthet kunde låsa den andliga utvecklingen.

Var det enbart hans personliga situation som var förändrad eller var det kanske också så, att han såg reella faror och därför valde en annan betoning? Inkonsekvensen mellan det han sade då och det som han tidigare sagt var måhända mera skenbar än verklig. Jag tycker i varje fall att man skall fundera över den tolkningen – även om ingen är betjänt av att man gör Lewi Pethrus till ett helgon, som var upphöjt oberörd av de personliga förändringar som drabbade honom.

Kvinnorna som förkunnare

Intressant är Lindbergs historieskrivning kring de kvinnliga förkunnarna och inte minst hans analys hur ett antal namngivna kvinnliga förkunnare med uppgift eller ursprung i pingströrelsen upplever sin roll. Hur tolkar de de »besvärliga« bibelställena i 1 Kor 14:34 och 1 Tim 2:11–12, när de säger sig ha kallelse som äldste och föreståndare.

Lindberg ger utblickar till den internationella debatten inom pingströrelsen. Han påvisar att T B Barratt i denna fråga hade en annorlunda inställning än den både i Sverige och Norge vanliga. Barratt gav de kvinnliga församlingstjänarinnorna en mera framskjuten plats i ledarskapet, och han förordade mot slutet av sitt liv öppet kvinnliga äldste. En liknande bibeltolkning finns i amerikanska Assemblies of God, som dock i praktiken har få kvinnliga församlingsföreståndare, fast man har många kvinnliga pastorer.

Ett avsnitt i boken behandlar bibelsyn och bibeltolkning bland pingstpastorerna, bl a i anknnytning till ett samtal på predikantveckan 1988. Det är värt att läsa och fundera över. Lindberg påvisar att ett mer »öppet« sätt att läsa Bibeln tränger sig fram. Det betyder att talet om »mönsterbilden i Ordet« tonas ner. Själv menar Lindberg, att det finns en mångfald i själva Nya testamentet.

Samfund eller ej

Till sist diskuteras frågan om pingströrelsen är ett samfund eller ej – bl a utifrån Vigselnämndens funktion. Lindberg menar att den tagit sig rätten att avgöra vilka församlingar som är pingstförsamlingar och att den därför fått en samfundsfunktion. Det är behandlingen av det ännu oavslutade ärendet om vigselrätten för Södermalms Fria Församling som han särskilt följer – och ifrågasätter. Hans slutsats är att pingströrelsen är ett samfund

och därmed är också Lewi Pethrus gamla argument mot predikantskolor överspelat: vi skulle ju undvika institutionaliseringen genom att inte ha sådana skolor. Men om vi nu är ett samfund, behöver vi predikantskolor.

I en del fall arbetar Lindberg med bräckligt källmaterial. Jag är t ex förvånad över att han skildrar debatten om bibelsynen på 1988 års predikantvecka enbart med referat i Dagen som utgångspunkt, när det hade varit möjligt att beställa fram kassetterna och lyssna till debatten direkt. Ett referat ger ju aldrig rättvisa åt helheten i en debatt. Ännu mindre av nyanser blir det då han citerar enkäter med korta svar på precisa journalistfrågor.

Inte sista ordet

Alf Lindbergs doktorsavhandling kan naturligtvis ingen i fortsättningen gå förbi. Just därför att han inte nöjer sig med opartisk historieskrivning utan klart tar ställning, blir det desto viktigare att läsa den och pröva den vision som han står för.

Man kan enligt min mening på flera punkter ifrågasätta de slutsatser han dragit av det historiska materialet. Han har naturligtvis inte heller menat att detta är sista ordet i den historia han skildrar. Det finns möjlighet att skildra Lewi Pethrus andliga kamp med en djupare förståelse för det han kämpade för – ett återupplivande av den nytestamentliga församlingen. Men Lindberg har på ett utmärkt sätt blottlagt de allmänna utvecklingslinjerna som fört fram till dagens svenska pingströrelse och de frågor som vi måste ta ställning till just nu. Han har lagt en grund för både fortsatt historisk forskning och fortsatt debatt kring pingströrelsens vägval.

Dagen den 11 juli 1991 – Alf Lindberg³

»Lewi Pethrus en strateg«

»Brödernas ängslan för att Lewi Pethrus storhet som andlig ledare skulle löpa risken att decimeras genom mina forskningsresultat är obefogad«, skriver teologie doktor Alf Lindberg i denna artikel, där han redovisar en del av sitt material.

Sverre Larssons (SL) artikel i Dagen 7/6 med anledning av de slutsatser jag dragit på grundval av mitt forskningsarbete om Pingströrelsens (PR) förkunnare, här närmast vilka kännetecken som karakteriserade Lewi Pethrus (LP) ledarskap, äger ett visst intresse, främst ur en psykologisk

---

³ I denna artikel har de »mellanrubriker« tagits bort som redaktionen lagt in samt längre citat gjorts om till blockcitat.

bakgrund. Det problemkomplex som bildar denna bakgrund skulle kunna uttryckas på följande sätt. SL har nog medvetet eller omedvetet ställt sig frågan:

Kan det vara möjligt, att den man som jag anser att jag lärde känna så pass väl kunde handla på föregivet sätt och med i grunden sådana motiv?

Den andra frågan som kan uppfattas ligga som en dov underton genom hela SL:s artikel är att »om så verkligen skulle vara fallet, har jag inte då själv blivit förd bakom ljuset i viktiga avseenden?«

Det är inte osannolikt att dessa farhågor delas av många fler »bland de ledande bröderna« inom PR. Att så kan vara fallet indikeras genom att SL själv skriver att han »med andra av hans tidigare medarbetare kontrollerat att deras uppfattning stämmer med min när jag skriver detta«.

Det är en av mina avsikter med denna artikel att söka leda i bevis, att brödernas ängslan för att LP:s storhet som andlig ledare skulle decimeras genom mina forskningsresultat är obefogad. Det är en felaktig slutsats man drar, om man anser att värdet av hans ledarskap eller insatser i övrigt skulle riskera att undergå en sådan utveckling genom upptäckten eller erkännandet av att hans handlande i olika viktiga ställningstaganden avslöjar att han var en utpräglad strateg. Enligt min mening är förhållandet det rakt motsatta. Ingen ledare av LP:s kaliber blir en sådan om han skulle sakna ett strategiskt medvetande.

Av denna mening är också exempelvis Göte Strandsjö i sin bok »Fragment« 1989:

»Lewi Pethrus var en medveten strateg. Vem kan förneka det?«

Till samma slutsats har pastor Edvin Näslund kommit.

»LP var mer taktiker än teolog, åtminstone i många frågor som berörde PR:s verksamhet och utformning«. (Min avhandling s 270).

Till yttermera visso bekräftas detta påstående av LP själv enligt ett samtal som återges i Svenska Dagbladet för den 3 maj 1948:

»Man beskyller mig för att vara taktisk. Det är väl inget fel, det är ju en begåvning som kan vara till stor välsignelse«.

Den felbedömning SL och hans meningsfränder gör sig skyldiga till kommer till synes däri att de så kategoriskt förnekar att LP:s ledaregenskaper skulle ha haft sådana, enligt deras uppfattning, »okristna eller falska« inslag. När de dessutom vill utesluta möjligheten av LP:s strategiska begåvning med hänvisning till att deras kännedom om honom inte fått dem att upptäcka något sådant, så visar deras ivriga förnekanden endast att deras kännedom om honom i realiteten hade sina påtagliga begränsningar.

Det får bli till följd att SL i sin artikel inte drar sig för att anklaga mig för att framställa LP »som en hänsynslös ledare« och som en som »var ohederlig och kunde fiffla med sanningen hur som helst bara det gagnade hans egna personliga syften« samt att min tes om ett anpassat ledarskap

»är en nidbild och stämmer absolut inte med den Lewi Pethrus jag tror mig ha lärt känna ganska väl«.

För att ge tidningens läsare en möjlighet att lära känna en del av det material jag baserat mina slutsatser på vill jag nu ange en del av detta. Det ger ju läsaren en möjlighet att bilda sig en egen uppfattning om vilka uttryck LP:s ledarskap har tagit sig under årens lopp.

Som det första exemplet väljer jag LP:s handlingssätt gentemot Rikard Fris och Fria Bibelinstitutets verksamhet. Denna skola upprättades ursprungligen för att i huvudsak meddela språkundervisning för blivande missionärer. Den började sin verksamhet i februari 1922. Redan under sommaren nämnda år påbörjades emellertid en undervisningsverksamhet också för församlingsföreståndare. Om denna sistnämnda verksamhet skriver LP i ett brev till skolans ledare Rikard Fris att:

För min del anser jag att denna är den riktigaste av alla för närvarande i vårt land. När man kommer ut och ser de oerhörda behoven ute i församlingarna, där platser står lediga och stora ting skulle kunna uträttas om det funnes bibelkunniga vittnen, så svider det i ens hjärta. Jag tror att skolan måste bli av större omfattning och att mer vikt måste läggas på utbildning av evangelii förkunnare för hemfältet.

Det är som synes ingen tvekan om att LP genom detta brev, som skrevs i mars 1925, gav utbildningen av församlingsföreståndare sitt fulla stöd. Fyra år senare satte han in en annons i Evangelii Härold av följande lydelse: »Undertecknad, som under den gångna terminen deltagit i Fria Bibelinstitutet som lärare, tror det vara Guds vilja att icke vidare deltaga i bibelinstitutets arbete«.

Varför denna drastiska helomvändning?

Jag citerar ur min avhandling:

Då hade han endast en lektion kvar, men vägrade alltså att undervisa under denna lektion. LP menade av allt att döma att Fria Bibelinstitutet skulle bli beroende av Svenska Fria Missionen därigenom också i realiteten skulle få ett avgörande inflytande över missionärernas utbildning. Därigenom skulle såväl missionens ledning som missionärernas och pastorernas utbildning undandras både LP:s och församlingarnas direkta insyn och ledning. »Majoriteten av oss, som höll på väckelsens ursprungliga linje, skulle således helt enkelt ställas åt sidan«. Till detta kom så vad som kom bägaren att rinna över, samgåendet mellan de två pingstförsamlingarna på Söder.

Till råga på allt uteslöts A.P. Franklin från Filadelfiaförsamlingen utan att ha fått lägga fram sin syn för församlingen och trots att han två gånger skriftligen bett både LP och äldste- och diakonkåren om förlåtelse.

Slutsatsen man måste dra på grundval av LP:s handlande i denna situation är, att han drevs av en sådan fruktan att förlora sitt ledarskap över PR och dess missions- och utbildningsverksamhet till förmån för

främst A.P. Franklin, att han tog avstånd från sin tidigare uppfattning om vikten av pastorernas utbildning och dessutom satte sig över enskilda pingstförsamlingars i enighet fattade beslut. Här har vi grunden eller upphovet också till vad som sedan blev LP:s livslånga motstånd mot all predikantutbildning.

Ytterligare ett uppseendeväckande exempel utgör hans handlande i samband med de interna svårigheterna mellan Svenska Baptistsamfundet och Örebro Missionsförening, vilka hösten 1936 förde till Filadelfiaförsamlingen i Örebro utträde ur Baptistsamfundet.

Då reste LP på eget initiativ till Örebro där han sammanträffade med missionssekreterare John Magnusson och föreslog full integration mellan PR och ÖM. John Magnussons svar på dessa propäer blev att han självfallet inte kunde svara för de enskilda församlingarnas inom ÖM ställningstagande till ett sådant förslag eftersom varje församling inom rörelsen var helt fri och självständig att fatta sina egna beslut.

Här möter vi med andra ord en ur principiell synpunkt intressant problemställning, den nämligen att talesmannen för den rörelse som mer än andra hävdade att dess församlingar var fullständigt fria och självständiga fann sig företrädna av en enda person som med självtagen rätt agerade å deras vägnar. Den andra parten i detta enhetsförsök (ÖM), åberopar just sina församlingars suveränitet som ett definitivt hinder för ett sådant handlingsätt!

Slutsatsen blir i detta fall i princip densamma som den föregående. För att nå målet att förena ÖM med PR (naturligtvis underförstått med LP som ledare) visade sig LP beredd att åsidosätta den doktrin om de enskilda församlingarnas autonomi som han eljest hävdade med sådan emfas.

I detta sammanhang är det av intresse att notera att han enligt egen utsago inte hade en tanke på att lämna Svenska Baptistsamfundet förrän Filadelfiaförsamlingen i Stockholm 1913 blev utesluten ur det. Då började han tro på och förkunna dogmen om den fria, självständiga församlingen, trots att han kommit i kontakt med denna undervisning genom den amerikanske förkunnaren Durham redan 1910. Vad säger dessa exempel annat än att det i realiteten är fråga om ett taktiskt betingat ledarskap.

Utrymmet tillåter naturligtvis inte en genomgång av alla tillfällen där han lade ett sådant i dagen. Det sista jag väljer [är] närmare oss i tiden än de föregående.

Även Olof Djurfeldt medger att maktfrågan var väsentlig i den s k Franklinstriden (avh. s 101). Eftersom föreståndarskapet för Europas största fri-församling tidigare utgjort en maktbas för dess ledare Lewi Pethrus, är det av intresse att se hur han skulle kunna utöva sitt ledarskap när denna förutsättning inte på samma sätt förelåg sedan han 1958 avgått som dess föreståndare. Jag väljer att här direkt citera ur min avhandling:

För det första agerade han i olika situationer så att tanken på församlingarnas såväl autonomi som hegemoni sköts i bakgrunden, till förmån för ett kraftigt framhållande och praktiserande av det enskilda initiativet. Ett exempel på hans försök att reducera de enskilda församlingarnas ställning kan vi finna i ett uttalande av honom 1969: »I stället för katolikernas Mariakult har vi fått en församlingskult. Genom att tillskriva den lokala församlingen för stor auktoritet och genom att räkna de fria församlingarna såsom verkställande kollektiv har man skapat en maktställning som gjort stor skada«.

När det gäller det starka framhållandet av det praktiska initiativet nöjde han sig ingalunda med att stanna vid teoretiska diskussioner, han omsatte sin uppfattning i handling. Sålunda startade han, i konkurrens med dem som redan fanns inom rörelsen, ett eget bokförlag (1966), gav ut en egen tidskrift (1968), m m. Dessutom satsade han friskt på de s k gemensamma företagen, inte minst sin egen skapelse Lewi Pethrus stiftelse för Filantropisk verksamhet (1959).

Allt detta hade han inte med bevarat förtroende och ledarskap kunnat deklarerat eller genomföra tidigare, exempelvis under Franklinstriden. Då var han nämligen föreståndare för Filadelfiaförsamlingen, som han snart sagt till varje pris ville värna om och få till positionen som den ledande. En reduktion av de enskilda församlingarnas betydelse skulle vid den tidpunkten också ha gått stick i stäv med hans linje i missionsfrågan och därmed i realiteten stärkt A.P. Franklins ställning. Vad LP:s ledarskap klart lägger i dagen är den starke, karismatiske ledarens förmåga att anpassa sitt ledarskap så att det i varje situation kan överleva och bli starkare. (Avh. s 101).

Till sist något om LP:s styrelsemedlemskap i prästutbildningsanstalten Stockholms Teologiska Institut, om vilket SL säger att »han alldeles säkert hade sina skäl för det«. Kanske var skälen därtill de som Samuel Svensson angav för mig under ett samtal i Nyhemsveckan i år, nämligen att LP ville påverka utbildningen därstädes »i enlighet med sina intentioner«.

Att dessa på utbildningsområdet alltsedan 1929 innebar att all pastorsutbildning var av ondo, verkar ha gått såväl SL som Samuel Svensson förbi. Man ser inte, eller vill helt enkelt inte erkänna, det inkonsekventa i ett sådant handlingssätt, ty hade LP verkligen varit konsekvent i denna sin uppfattning skulle han naturligtvis inte ha engagerat sig i en sådan utbildningsverksamhet för blivande Herrens vittnen, antingen de befann sig innanför eller utanför PR.

Här har docent Torsten Bergsten (avh. s 165) enligt min mening kommit till en klarare uppfattning om förhållandets verkliga natur när han skriver:

STI grundades 1958 med främsta syfte att utbilda präster för tjänst i Svenska kyrkan. Från 1958 till sin död 1974 var LP en av STI:s huvudmän. LP önskade alltså stödja och befrämja akademisk utbildning samtidigt som han med all makt varnade egna rörelsens pastorer för en

grundlig teologisk utbildning! Här möter man en av inkonsekvenserna och paradoxerna i LPs liv och verksamhet. Som skicklig kyrkopolitiker var han intresserad av att kunna påverka bl a Svenska kyrkans utbildningsväsen. Som enväldig karismatisk ledare var han angelägen om att hindra PR:s predikanter från att skaffa sig bättre studiemässiga förutsättningar för deras tjänst.

Slutsatsen kan återigen endast bli en. Här har vi åter ett exempel på ett taktiskt betingat, kyrkopolitiskt influerat och tillämpat anpassat ledarskap.

Som jag flera gånger understryker i Rune Jonssons intervju med mig i Dagen den 25 maj är jag i egenskap av kyrkohistorisk forskare självfallet inte ute för att svartmåla pastor Lewi Pethrus. Det vare mig fjärran. Mitt forskningsarbete på denna punkt har varken gjort LP större eller mindre i mina ögon. Vad som intresserar och driver mig är att söka finna sanningen så långt det står i min förmåga, eftersom det endast är den som kan göra oss fria, även när det gäller att tjäna den väckelse vi tillhör.

Evangelii Härold 24/1991

– Daniel Wärn

Lewi Pethrus ledarroll granskas i ny doktorsavhandling

Lewi Pethrus ideologiska roll för utbildningsfrågorna inom pingströrelsen utsätts för en utförlig och kritisk granskning i en doktorsavhandling, som framlades och försvarades vid Lunds Universitet den 27 maj. Avhandlingen är ett resultat av ett mångårigt forskningsarbete som utförts av pingstvännen och skriftställaren Alf Lindberg, tidigare verksam som lärare vid Mariannelunds folkhögskola.

En av avhandlingens huvudteser är att Lewi Pethrus utövade ett s k anpassat ledarskap, som innebär att viljan till makt och inflytande över rörelsen var det dominerande motivet för Pethrus ställningstagande till de frågor avhandlingen aktualiserar.

Opponent vid disputationen var docent Göran Åberg, Jönköping. Han gillade Lindbergs karakteristik av Lewi Pethrus ledarskap, och citerade valda delar av avhandlingen där Lindberg hävdar att »man i avgörande grad måste karakterisera hans åtgärder såsom varande i realiteten mera ett uttryck för en kyrko- eller maktpolitik, än en orubblig principiell inställning i fråga om dogmen eller värnandet av den fria, autonoma församlingen«. Samstämmigheten mellan Lindberg och Åberg var också total när det gäller att Lewi Pethrus var »en mästare i vad man skulle kalla ett anpassat ledarskap«.

Samsynen mellan opponenter och doktorand fick till följd att ingen egentlig kritik riktades mot avhandlingen. Åberg sysslade mest med petitesseer och formalia, och hans frågor rörde saker och ting som rubrikstilar, urvalsprinciper, värdering och förteckning av olika källor, samt t o m påpekanden att Fredrik Fransons namn inse stavas med två s! Allt detta sammantaget gjorde den två timmar långa disputationen till en ganska sövande tillställning, vilket måste beklagas då Lindbergs avhandling innehåller mycket som kunde ge anledning till en angelägen och stimulerande debatt.

Vid en efterföljande lunch i Pingstkyrkans församlingsvåning framfördes många lovord och gratulationer till Alf Lindberg med familj för att hans grundliga forskningsarbete tillfört ny kunskap om pingströrelsen.

Lindbergs avhandling har sin främsta förtjänst däri att den samtidigt som den belyser ett avgörande historiskt skeende för pingstväckelsen också lyfter fram frågor som idag är högaktuella och angelägna. Frågorna om pastorsutbildningen, de kvinnliga pastorerna och rörelsens »samfundsstruktur« är både många, obekväma och olösta, varför Lindbergs arbete säkert kommer att kunna tjäna som en bra utgångspunkt för ett fortsatt samtal.

Avhandlingen är polemisk till sin karaktär. Lindberg gör Pethrus agerande till en fråga om makt och bortser från ideologin som drivkraft. Min uppfattning är att Pethrus ville att pingströrelsen skulle bevaras som en väckelserörelse med ett starkt folkligt engagemang, och att han såg pastorsutbildningen som ett steg mot förkyrkligande och ett hot mot det församlingsideal, som Pethrus menade sig finna i Bibeln.

Grund för oro

Lindberg bortser också helt från att Pethrus hade saklig grund för sin oro inför utvecklingen. I sina skrifter från tjugo- och trettiotalen engagerar han sig mot den bibelkritik som vunnit insteg både i Svenska kyrkans prästutbildning och inom Svenska Missionsförbundet. Detta tillsammans med hans personliga erfarenheter av Betelseminariet drev honom enligt min mening, till kamp för de ideal som han beslutat ge sitt liv för. Detta utesluter i sig inte att man kan diskutera i termer av makt och inflytande, men jag menar att de måste förstås utifrån den kallelse och det ansvar Pethrus kände för pingströrelsens utveckling, och inte som ett rent personligt maktbegär.

Om det skulle vara så att viljan till makt vore det avgörande motivet för Pethrus handlande, måste man då inte fråga sig om inte en samfundsorganisation och en central pastorsutbildning hade varit utmärkta hjälpmedel för Pethrus att kunna skaffa sig makt över rörelsen?

En annan fråga, som man också måste ställa sig är om utvecklingen inte givit Lewi Pethrus rätt. När Pethrus och pingströrelsen 1929 sagt nej till en institutionaliserad pastorsutbildning upplevde rörelsen sitt mest expansiva

väckelseskeende, medan pingströrelsen efter Pethrus död, då enligt Lindberg antalet elever inom pingströrelsen femdubblats, stagnerat och gått tillbaka.

Om predikantutbildningen är orsak eller verkan i det förkyrkligande pingströrelsen nu upplever lämnar jag öppet. Däremot menar jag att det redan idag finns anledning att vara observant både på *vad* som undervisas och *vem* som undervisar vid våra olika utbildningslinjer för att inte bibelsynsfrågorna i framtiden kommer att dela pingströrelsen i olika läger.

Barratt och kvinnorna

När det gäller avdelningen om de kvinnliga förkunnarna dominerar nu-perspektivet, och argumentationen är ganska välkänd. Nytt för mig, och kanske för många, är däremot den historiska tillbakablick som Lindberg ger, där han visar att T.B. Barratt intog en positivare attityd till kvinnan – även som äldste – än vad pingströrelsen i allmänhet gjort. En miss i avhandlingen, som både opponent och doktorand enades om, var att Lindberg inte undersökt var A.P. Franklin stod i kvinnofrågan, eftersom han varit involverad i en intensiv debatt i ämnet under sin tid i Svenska Alliansmissionen.

Säkert är att sista ordet i de frågor som avhandlingen lyfter fram inte sagts, varken när det gäller Alf Lindberg själv eller de många kvinnor och män som i våra församlingar berörs av dessa frågor.

Tro & Liv 4/1991 **– Torsten Bergsten⁴**

Pingströrelsen i självkritisk debatt

Den 27 maj 1991 disputerade Alf Lindberg i Lund på en doktorsavhandling i kyrkohistoria: *Förkunnarna och deras utbildning*. Fakultetsopponent var docent Göran Åberg, bekant som kännare av Svenska alliansmissionens historia. Oppositionen var ytterst skonsam och kom mest att handla om detaljer i boken. En orsak till disputationens stillsamma förlopp var att opponenten var helt enig med Lindberg om dennes slutsatser och bedömningar i avhandlingen. Även författaren till denna artikel ansluter sig oreserverat till de resultat som framlagts i detta aktningsvärda och mycket läsvärda lärdomsprov.

En av Åbergs välgrundade kritiska synpunkter gick ut på att titeln på Lindbergs avhandling dåligt täcker dess innehåll. Boken behandlar tre olika ämnen som bara delvis har samband med varandra: utbildnings-

---

⁴ Recensionen finns också i samlingsvolymen *Pingströrelsen förr och nu* (2010) utgiven av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.

frågan i Pingströrelsen (PR), de kvinnliga förkunnarnas situation och PR:s konfessionella egenart. I det första och tredje avsnittet spelar Lewi Pethrus (LP) en helt avgörande roll. I dem handlar det om två av LP:s hårdast och mest polemiskt drivna principer, man är benägen att säga fixa idéer: predikantutbildningens förkastlighet och den lokala församlingens absoluta självständighet. Frågan om kvinnans rätt till andligt ledarskap blev akut inom PR först efter LP:s död 1974. I den kontroversfrågan tycks den store pingstledaren inte offentligt ha intagit någon bestämd ståndpunkt. Det centrala problemet i den delen av avhandlingen är bibelsynen och bibeltolkningen.

Debatt om avhandlingen

Lindbergs avhandling omspannar tiden från 1900-talets och PR:s början t.o.m. 1990. Den är alltså högst aktuell och därtill inom PR höggradigt kontroversiell. Författaren är själv en övertygad och aktiv medlem av PR. Hans bok har karaktären av en kritisk självprövning på rörelsens vägnar. Lindbergs litterära uppgörelse med vissa diskutabla företeelser inom den svenska PR har flera föregångare. Intern självkritik av detta slag är ett glädjande tecken på hälsa och utvecklingsduglighet inom en folkrörelse.

Naturligt nog blev Lindbergs avhandling omedelbart efter disputationen föremål för en livlig debatt i PR:s tidningsorgan *Dagen* och *Evangelii Härold*. Olof Djurfeldt skrev i *Dagen* den 12 juni berömmande om det »överväldigande material« som Lindberg samlat och bearbetat under ett mångårigt forskningsarbete. Men enligt Djurfeldt har författaren »svårt för att inta den opartiska historikerns distans till sitt material«. Till Lindbergs försvar bör sägas att en helt opartisk och värderingsfri historiker inte existerar. Varje självständig forskare väljer fritt sitt forskningsobjekt utifrån intresse och engagemang. Av honom måste krävas saklighet och allsidighet, d.v.s. korrekt redovisning och analys av väsentligt tillgängligt källmaterial. När så skett står det honom fritt att dra välmotiverade slutsatser och göra egna bedömningar av sina resultat. Så blir en vetenskaplig framställning inte bara en naken faktaredovisning utan också ett kvalificerat inlägg i en pågående debatt. Lindbergs avhandling synes mig väl motsvara dessa kriterier på vetenskaplighet.

Djurfeldt avslutar sin citerade artikel i *Dagen* på följande tänkvärda sätt:

»Alf Lindbergs doktorsavhandling kan naturligtvis ingen i fortsättningen gå förbi. Just därför att han inte nöjer sig med opartisk historiskrivning utan klart tar ställning, blir det desto viktigare att läsa den och pröva den vision den står för. ... Det finns möjlighet att skildra Lewi Pethrus andliga kamp med en djupare förståelse för det han kämpade för – ett återupplivande av den nytestamentliga församlingen. ... Han [Lindberg] har lagt en grund för både fortsatt historisk forskning och fortsatt debatt kring pingströrelsens vägval.«

Lewi Pethrus och pastorsutbildningsfrågan i Pingströrelsen

LP hade ett neurotiskt förhållande till varje form av systematisk pastorsutbildning. Han gick själv tre terminer på Svenska baptistsamfundets Betelseminarium i Stockholm. Långt efteråt har han uttalat sig både positivt och negativt om sina erfarenheter under den studietiden. Lindberg klargör på ett övertygande och välgörande sätt det ogrundade i LP:s anklagelser mot Betelseminariet för bristande »andlig standard«. »Det är hos LP själv orsakerna därtill i allt väsentligt är att finna« (s. 46). Det är beklämmande att bevittna hur LP under ett långt och inflytelserikt liv utnyttjade en religiös kris under sin egen utbildningstid som ett av sina skäl att underkänna allt vad pastorsutbildning heter.

Under några år på 1920-talet insåg LP sin rörelses trängande behov av predikantutbildning. Han medverkade i undervisningen vid Fria Bibelinstitutet som startade sin verksamhet inom PR 1922. Denna medverkan fick ett tvärt slut 1929 i samband med den för PR så ödesdigra s.k. Franklinstriden. Den har Lindberg utförligt analyserat både i sin avhandling och i boken *Väckelse, frikyrklighet, pingströrelse* (1985). Den var en hård maktkamp mellan två starka karismatiska ledare. Med ojusta medel besegrade LP sin konkurrent, missionsledaren A.P. Franklin. En direkt följd av denna strid var LP:s pamflett *Predikanten och hans utbildning* (1929). I den låser han sig för sitt återstående liv i ett ofruktbart, antiintellektualistiskt nejsägande till varje form av pastorsutbildning inom PR utöver kortvariga bibelskolekurser. Lindberg beskriver utförligt dessa bibelskolor och vilken avgörande betydelse de har haft för den svenska PR:s framgångar och utveckling. Som en viss ersättning för pastorsutbildning kom från 1942 Kageholms folkhögskola att tjäna. Efter LP:s död har dess filial Brommaskolan utvecklats till att i praktiken fungera som ett regelrätt teologiskt seminarium för blivande pastorer inom PR.

Anpassat ledarskap

Lindberg anger själv som ett ledmotiv för sin avhandling att »söka blottlägga medvetna drivkrafter och motiv i en osedvanligt stark ledarpersonlighet« (s. 113). Han finner att LP tillämpade ett »anpassat ledarskap«, ett välfunnet uttryck. Det innebar att han skickligt »i varje situation och ny fas av ledarskapets utövande kunde anpassa det så att det på effektivast möjliga sätt tjänade hans intentioner« (s. 101).

LP var utan tveivel subjektivt övertygad om att han i alla dessa situationer var vägled av Bibeln, Anden och omsorgen om sin rörelses bästa. Man förvånar sig att en så begåvad man som LP uppenbarligen var helt omedveten om att han i sin offentliga gärning inte bara drevs av höga och ädla motiv. LP var en rikt utrustad man som fick bli till stor välsignelse för otaliga människor. Men han var också behäftad med påtaglig mänsklig svaghet och begränsning. Han har fascinerat men också avskräckt både samtid och eftervärld genom sitt utomordentligt effektiva och framgångs-

rika andliga ledarskap. Det håller alltså många pingstvännen i ett fast grepp. Men Lindberg visar i sin bok hur denna märkliga personfixering lyckligtvis långsamt bleknar bort hos allt flera ledande pingstvännen. Tillräckligt många pingstpredikanter har intill nu tvingats tjäna som Ordets förkunnare med torftigast tänkbara förberedelse för sin tjänst. Lindberg ger talande belägg för hur pastorsutbildningsfrågan alltså vållar vända och samvetsoro hos många pingstledare, inte bara i den äldre generationen. Den aktuella utbildningssituationen i PR uppfattar Lindberg på följande sätt:

»I en tid då den allmänna bildningsnivån blivit allt högre och de övriga samfundet i allt högre grad satsar på en bred teologisk utbildning för sina förkunnare, blir det allt mer motiverat att också PR:s förkunnare får del av vad som skulle kunna benämnas en klassisk teologisk utbildning« (s. 291).

Kvinnans rätt till andligt ledarskap

Det omfångsrika avsnitt som behandlar kvinnans roll som förkunnare och församlingsledare i PR (s. 187–262) finner jag vara det allra intressantaste i Alf Lindbergs avhandling. Framställningen inleds med en översikt över frågans utveckling i den övriga frikyrkligheten och i Svenska kyrkan. Några utblickar över läget i andra länders pingströrelser ges även. I den svenska PR har kvinnan från början varit helt accepterad och mycket uppskattad som evangelist, missionär, barn- och ungdomsarbetare. En stor del av PR:s pionjärbete både i hemlandet och på missionsfälten har under stora uppoffringar utförts av kvinnor; paradoxalt nog har de som missionärer tillåtit en pastors alla uppgifter. Men fram till det senaste årtiondet har kvinnor inte fått fungera som äldste och församlingsföreståndare i PR i Sverige. Detta motstånd håller nu på att brytas, och antalet kvinnliga pingstpastorer ökar i snabb takt. Särskilt efterfrågad är kvinnan som sjukhuspastor och själasörjare.

Detta är en spännande process som i Lindbergs avhandling för första gången får en utförlig belysning. Som primärmaterial använder han bl.a. en rad personliga uttalanden i brevsvaret till författaren från kvinnor inom PR som upplevt en stark inre kallelse till pastorstjänst. Man får ta del av gripande vittnesbörd om hur denna kallelse mött massivt motstånd från det manliga ledarskapet inom PR. Huvudorsak till motståndet har givetvis vissa välbekanta bibelord varit, framför allt 1 Kor. 14:34 och 1 Tim. 2:12, som förbjuder kvinnan att tala offentligt. En kvinna som nu är föreståndare i en svensk pingstförsamling skriver t.ex. till Lindberg: »Kan du förklara för mig hur Gud kan kalla kvinnor till uppgifter som hon inte kan ha enligt hans ord? Ja, visst kan vi ha tagit fel på kallelsen, men finns det då någon Gud och frälsning? Har jag inte tagit fel där också?« (s. 224).

Pragmatisk, samtidsorienterad bibeltolkning

Den aktuella debatten om den kvinnliga pastorsrollen tvingar PR att bli mera medveten om *bibeltolkningens* problem. Om *bibelsynen* råder inga delade meningar. Tillsammans med majoriteten av den övriga kristenheten bekänner pingstvännerna att hela Bibeln är Guds ord. Men nu växer också insikten att det inte är möjligt att bara »läsa som det står«. Bibeln måste *tolkas*. I avhandlingen *Människan, samhället och Gud* (1990) har Carl-Gustav Carlsson påvisat hur LP mer eller mindre medvetet tillämpade en »pragmatisk« bibeltolkning. Lindberg beskriver den så: »Om LP nämligen verkligen ville genomföra en sak så såg han också till att han hade tillgång till bibelord som han tolkade så att de gav stöd för hans intentioner« (s. 246). För egen del använder Lindberg uttrycket »samtidsorienterad skriftförståelse«.

Inom PR är man nu, mer eller mindre motsträvigt, i färd med att inse att NT:s förbud för kvinnan att tala offentligt och fungera som församlingsföreståndare är *tidsbetingade* likaväl som t.ex. Pauli accepterande av slaveriet. Den redan citerade kvinnliga pingstpastorn yttrar sig även i den frågan: »Enligt mina funderingar lyfte Paulus upp kvinnan i jämställdhet så långt den tiden gav medgivande till. Det måste ha varit helt omöjligt då att tillsätta en kvinna som föreståndare, eftersom hon var omyndig« (s. 226). Kristna kvinnors modiga bekännelse till en gudomlig kallelse till tjänst tvingar en stor, konservativ frikyrkorörelse att revidera sina bibeltolkningsprinciper till bättre överensstämmelse med den tid vi lever i nu – det är ett glädjande tecken på Guds Andes överbevisande kraft och rörelsens livsduglighet.

Det är av särskilt intresse att notera vilken vikt de brevskrivande kvinnliga pingstpastorerna lägger vid den teologiska utbildning de har fått vid folkhögskolor, Betelseminariet, Örebro missionsskola m.fl. utbildningsanstalter. Det är ytterligare ett gott bevis på hur förståelsen för en gedigen pastorsutbildning vinner terräng inom PR.

Pingströrelsens utveckling till ett trossamfund

Det sista avsnittet i Lindbergs avhandling har rubriken »Pingströrelsens konfessionella egenart« (s. 263–297). I det framlägger han övertygande bevis för att den svenska PR »har blivit en etablerad frikyrka på linje med alla andra sådana i vårt land« (s. 289). Bland de bevis han anför är PR:s Vigselnämnd det viktigaste. Lindberg redogör utförligt för dess tillkomst 1952 och agerande fram till nutiden. Vigselnämnden har till uppgift att som ett centralt organ inom PR på statens vägnar administrera tilldelningen av vigselbehörighet till pingstpastorerna. När denna nämnd 1988 utslöt Södermalms fria församling ur PR:s gemenskap och berövade dess fyra pastorer deras vigselbehörighet, demonstrerades med all önskvärd tydlighet att pingstdogmen om lokalförsamlingens suveräna självständighet i praktiken saknar varje grund. Lindberg sammanfattar: Vigselnäm-

den har »i allt väsentligt kommit att spela samma roll inom och för PR som samfundens centralstyrelser spelar inom övriga frikyrkor i vårt land« (s. 287). Sanningen är att centraliseringen inom PR t.o.m. har drivits längre än i dessa samfund. Det är uppenbart att det inom PR råder en spänning mellan en åldrande, maktmedveten, pastorsdominerad samfundsledning och en levande folk rörelsetradition som är öppen för andlig förnyelse, nytänkande och vår egen tids behov och uttryckssätt. Man finner slående paralleller till detta skeende i modern politisk historia.

En annan viktig faktor som medverkat till PR:s utveckling till ett fast organiserat frikyrkosamfund, de s.k. gemensamma företagen, beskrevs redan 1973 på följande sätt av pingstpastor Bertil Carlsson i den akademiska uppsatsen *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen*:

»Dokumentet säger, att Pingströrelsen inte har och inte vill ha någon samfundsorganisation. Däremot visar kartläggningen att man vill ha de funktioner – beträffande förlags- och social verksamhet, yttre mission, skolor, vigselrätt, förmedlingsorgan för ekonomiska bidrag från samhället etc. – som ett samfund erbjuder sina samverkande församlingar. De undersökta samarbetsorganen är ett uttryck för detta.«

Ett tredje centralstyrande organ i PR är den årliga predikantveckan i Stockholms Filadelfia. Som exempel på dess roll i rörelsen hänvisar Lindberg till 1990 års »beslut« att PR inte skall gå med i det planerade Sveriges kristna råd (s. 289). Den svenska PR:s »konfessionella egenart« består sist och slutligen i att varje pingstförsamling i teorin och enligt tillämpningen av religionsfrihetslagen 1951 (med tillägg 1989) är ett eget litet trosamfund. Hur länge skall de ledande männen inom PR anse sig behöva upprätthålla denna säregna fiktion?

Slutord

Med sin doktorsavhandling *Förkunnarna och deras utbildning* har Alf Lindberg givit ett betydelsefullt, väldokumenterat och synpunktsrikt bidrag till utforskandet av Pingströrelsen i Sverige. Viss omständlighet och åtskilliga uppreningar, ibland ofullständig bearbetning av det mycket omfattande, delvis nyframtagna källmaterialet, bristande noggrannhet i den språkliga och typografiska framställningen är störande skönhetsfläckar. Men de rubbar på intet sätt det alltigenom vederhäftiga intryck som Lindbergs doktorsavhandling förmedlar. Hans prestation ter sig som så mycket mera imponerande när man vet att den utförts trots författarens fysiska handikapp och ett långt geografiskt avstånd till det högre kyrkohistoriska seminariet i Lund.

Kyrkohistorisk årsskrift 1992

– Carl-Gustav Carlsson

Alf Lindberg, *Förkunnarna och deras utbildning*. Utbildningsfrågan inom Pingströrelsen, Lewi Pethrus ideologiska roll och de kvinnliga förkunnarnas situation. (Bibliotheca Historico-Ecclesiastica Lundensis, 27) Lund, 1991. 327 s.

Alf Lindberg sätter i sin doktorsavhandling utbildningsfrågan inom den svenska pingströrelsen i centrum för sin undersökning. Avhandlingens underrubrik ger dock klara besked om att författaren inte strikt håller sig till denna fråga.

Avhandlingen består av tio kapitel. Bilagor, summary, käll- och litteraturlförteckning samt personregister kräver ca trettio sidor. Sambandet mellan kapitlen är inte solklart, men det beror egentligen på att boken behandlar tre olika ämnen som bara delvis är förbundna med varandra. Centrala frågor i Lindbergs arbete är: Hur har den svenska pingströrelsen ordnat utbildningsfrågan för sina förkunnare? Vilken ideologisk roll har Lewi Pethrus spelat i samband med utbildningsfrågans handläggning inom pingströrelsen? Varför har den svenska pingströrelsen valt en annan väg än den äldre frikyrkorörelsen i Sverige och stora delar av den internationella pingströrelsen? Vilken förändring av utbildningssynen har skett inom pingströrelsen i synnerhet efter Lewi Pethrus död? Kvinnans situation som förkunnare inom pingströrelsen? Frågan om pingströrelsens samfundsmässiga status och dess effekter i olika avseenden.

Ett sådant frågekomplex ställer författaren inför en rad material- och metodfrågor. Om mängden material som Lindberg har uppmärksammat kan sägas, att den gör intryck också på den som är sakkunnig på forskningsområdet. Däremot är Lindberg antingen mindre intresserad av eller mindre medveten om metodfrågor. Inledningskapitlet, *Uppgift och disposition* (s. 7–31) saknar t.ex. ett eget metodavsnitt. En förklaring kan vara att de forskningsproblem som Lindberg tar itu med väsentligen är externt uppkomna. Lindbergs arbete är i långa stycken en kritisk självprövning på pingströrelsens vägnar. Denna synpunkt gör läsaren väl i att påminna sig under läsningen.

I inledningskapitlet tar Lindberg förutom uppgift och disposition upp forskningssituationen, källmaterialet och terminologiska frågor. Vidare ger han en kortfattad översikt över andra samfunds teologiska utbildningar samt tecknar han Lewi Pethrus väg in i Baptistsamfundet och ägnar där-efter Betelseminariet en längre utläggning, primärt motiverad av ambitionen att undersöka Pethrus egen teologiska utbildning.

Efter inledningskapitlet följer *Lewi Pethrus och Betelseminariet* (s. 32–47), där syftet är att uppvisa att Pethrus klart formulerade negativa attityd till predikantskolor varken kan belastas seminariets lärare eller dess elever.

Pethrus hamnar som bekant i en påtaglig troskris 1905 på seminariet vid läsningen av Viktor Rydbergs *Bibels lära om Kristus* och han hänvisade själv till att det var hans egna erfarenheter av predikantutbildningen, som delvis förklarade hans inställning till sådan utbildning. Lindberg försöker med hjälp av Hjalmar Sundéns rollteori uppvisa att orsaken till att Pethrus hamnade i trossvårigheter på Betelseminariet var hans egen, inte skolans. Utifrån forskningsresultat bl. a. presenterade i min avhandling *Människan, samhället och Gud*, 1990, ett arbete som Lindberg för övrigt flitigt hänvisar till, skulle en mera kritisk diskussion av fruktbarheten i tillämpningen av Sundéns rollteori på Pethrus-materialet ha varit möjligt att föra. Lindbergs ambition har visserligen inte varit att belysa troskrisens kognitiva, etiska och existentiella aspekter, men så mycket kan dock sägas, att det också var en kognitiv kris där kristologin utgjorde brännpunkten. Mot denna bakgrund finns det skäl att betona att det inte var så, som Lindberg kan få läsaren att tro, att krisen höll på att tillintetgöra gudstron för Pethrus. Pethrus ger rikligt med belägg för att han mycket väl var i stånd att tro på Gud, även om tron på Kristus sviktade. Och efter läsningen av Rydbergs bok omfattar Pethrus förvisso tanken att Kristus är »fullkomlig Gud och fullkomlig människa», men det intressanta är hur han argumenterar för »dogmen». Kenosis-kristologin, som Rydberg avvisar, appellerar däremot på Pethrus, som kom att vrida kristologin i en rationaliserande riktning.

Lindberg redogör sedan för bibelskoleverksamheten i den svenska pingströrelsen och beskriver dess betydelse för rörelsens utveckling. Kapitlet heter *Bibelskoleverksamheten* och omfattar perioden 1915–1984 (s. 48–67). Läsaren får en inblick i den historiska bakgrunden till bibelskolornas framväxt, deras omfattning och undervisningens innehåll. En av poängerna i framställningen är att det tidigt i pingströrelsen har förelegat ett behov av »en mer utbyggd och systematisk undervisning» (s. 67) än den som kunde ges i de månadslånga bibelskolorna. Särskilt understryker Lindberg i detta sammanhang den språkutbildning som 1922 kom till stånd i Högsby i Kalmar län under Rikard Fris ledning och som gick under beteckningen Missionssskolan i Högsby. Utbildningen kom strax därefter att också omfatta utbildning av blivande eller redan verksamma förkunnare i Sverige. Denna utbildningsverksamhet ges i avhandlingen ett eget kapitel, *Missionssskolan och Fria Bibelinstitutet* (s. 68–103), i vilket Lindberg också vill visa hur Lewi Pethrus utövade vad Lindberg kallar »ett anpassat ledarskap». I grunden visas att Pethrus ledarskap var strategiskt och att det i sig kombinerar både ett traditionellt och karismatiskt ledarskap. Utifrån Lindbergs bearbetning är det möjligt att karaktärisera Pethrus ledarskap som ett i flera avseenden förtäckt strategiskt ledarskap. En tydlig bekräftelse på detta finner man om man reflekterar över relationen mellan Pethrus och Fris.

Av Lindbergs arbete framgår nämligen att Pethrus uppenbarligen inte kan tänka sig annat än att Fris m.fl. i sitt innersta också arbetar med strategier för att behärska situationen i rörelsen. Det är direkt rörande att

läsa Fris, som tveklöst vill – som det heter – »framgång för Guds rike», men icke förty är inriktad på kommunikativa handlingar, dvs. vill i första hand komma till samförstånd med Pethrus. Pethrus däremot, som är strateg, saknar sensorium för denna Fris' inriktning och agerar i stället för att behärska situationen, något som han tror att också Fris är ute efter.

Den systematiska undervisning som påbörjades i Högsby flyttades senare till Stockholm, allt med Pethrus goda minne. I samband med den strid som i den svenska pingströrelsen gått under namnet Franklinstriden tog Pethrus sin hand från skolan och utvecklade en alldeles bestämd syn på predikantutbildningen, tydligast formulerad i *Predikanten och hans utbildning*, 1929.

I nästföljande kapitel, *Lewi Pethrus syn på predikantutbildningen* (s. 104–116), har Lindberg ambitionen att klargöra huvudinslagen i Pethrus syn på predikantutbildningen. Såsom Lindberg uppfattar den, är Pethrus tanke att Gud själv skall ombesörja utbildningen av predikanterna (s. 109). Andra inslag i den negativa synen på predikantutbildningen är faran för likriktning av predikanterna, frånvaro av predikantskolor i NT samt skiljelinjen mellan uppenbarelse och vetenskap. Tyvärr lämnar Lindberg utbildningssynen i flera avseenden obearbetad. Här kunde med fördel ha förts en diskussion utifrån jämförande material om utbildningssyner och bildningsideal i det svenska samhället. Jag åsyftar bl. a. Lars Arvidssons *Folkbildning och rörelse: pedagogisk syn i folkbildning inom svensk arbetarrörelse och frikyrkorörelse under 1900-talet – en jämförelse*, 1985, ett arbete som Lindberg är bekant med, men knappast använder i profilerande syfte. Inte heller den klara skiljelinjen hos Pethrus mellan vetenskap och uppenbarelse diskuteras tillfredsställande av Lindberg. Pethrus är som på många andra punkter dubbel också i sitt förhållande till vetenskapen. Å ena sidan hävdar han »design-argumentet», dvs. ju mera naturvetenskapen klargjorde och kastade ljus över desto bättre föreföll universum vara inrättat. Å andra sidan exponerar Pethrus en kantiansk tradition, där skillnaden mellan det teoretiska och det praktiska förnuftet är central. På den punkten påminner han om liberalteologin.

På detta kapitel följer två kapitel, där det första behandlar *Kaggeholms folkhögskola* (s. 117–140) och det andra *Övrig utbildningsverksamhet* (s. 141–157). Intresset hos författaren i dessa kapitel är att nå fram till kapitlet, som bär rubriken *Debatt i utbildningsfrågan* (s. 158–186) i vilket 1980-talet särskilt fokuseras. Anledningen till denna debatt i pingströrelsen är, menar Lindberg, Lewi Pethrus bortgång 1974. Lindberg kommer vid analysen av debatten fram till att det – om än i sin linda – föreligger en konsensus i utbildningsfrågan i pingströrelsen. Samtidigt beskrivs utvecklingen såsom hade det skett en nyorientering i riktning mot samfundens teologiska utbildning. Sist i avhandlingen påstår Lindberg därför att den utbildningsform som i begynnelsen betraktades som den enda nödvändiga och legitima, nämligen de månadslånga bibelskolekurserna, »nu i realiteten är på väg att i hög grad ersättas av en teologisk utbildning vars innehåll och

omfattning i avgörande grad sammanfaller med de övriga frikyrkosamfundet» (s. 297). På dessa punkter hade Lindberg varit tvungen att på ett djupare sätt diskutera pedagogisk syn, bildningsideal och kunskapssyn i ett jämförande perspektiv för att undertecknad skulle ha övertygats om tesens bärkraft.

Två kapitel återstår. Det näst sista är avhandlingens omfångsrikaste. Kapitlet *Kvinnan som förkunnare* kräver ca 75 sidor (s. 187–262). Metodiskt är detta ett knepigt kapitel, hopplockat som det är av olika inslag. Frågan om kvinnliga förkunnare blir en fråga som rör skrift och erfarenhet, en problematik som en av de intervjuade kvinnorna (Ingrid Bergqvist-Thordsson) uttrycker på följande sätt: »Men vad gör en kvinna när hon, trots att hon är beredd att böja sig för bibelordet, ändå förtärs inuti av kallelsen», (s. 227). Hon menar att kvinnors kallelse i pingströrelsen helt enkelt inte tas på allvar. En annan av de intervjuade kvinnorna, Christina Andersson, själv föreståndare i en pingstförsamling, ställer frågan på sin spets, när hon till Lindberg skriver. »Kan Du förklara för mig hur Gud kan kalla kvinnor till uppgifter som hon inte kan ha enligt hans ord? Ja, visst kan vi ha tagit fel på kallelsen, men finns det då någon Gud och frälsning? Har jag inte tagit fel där också?» (s. 224). Med utomordentlig klarhet avslöjar dessa kvinnor en inom den svenska pingströrelsen tilltagande teologisk problematik, där slagordet »åter till bibeln» inte längre fungerar som förr. Kvinnornas synpunkter och frågor avslöjar åtminstone två grundläggande förändringar i den teologiska reflektionen. Den första förändringen är den omkastning som skett om vad som skall betraktas som auktoritet. För den traditionella teologin har det handlat om en auktoritetens hermeneutik. Bibeln var auktoriteten, svårigheten var möjligen att läsa som det står. Den moderna teologins hermeneutik avslöjar en rörelse från en yttre auktoritet till personlig erfarenhet. Kanske kan man tala om en erfarenhetens hermeneutik. Men kvinnornas reflektioner visar utöver detta att också den personliga erfarenhetens fundament tenderar att hamna i riskzonen, att ifrågasättas. Hur kan den uppkomna situationen hanteras inom den svenska pingströrelsen?

Lindberg förespråkar en pluralistisk kristendomsuppfattning, där tanken på en gentemot evangeliet autentisk bibeltolkning accentueras. När Lindberg betonar att skriftförståelsen måste vara »samtidsorienterad», innebär det att han hävdar att somligt i bibeln är tidsbetingat. Någon djupare bearbetning av den problematik som Christina Andersson formulerar, sker inte i Lindbergs arbete. Lindberg förespråkar i stället tolkning och korrelation som möjliga vägar att hantera kvinnornas erfarenheter av att inte bli tagna på allvar i den svenska pingströrelsen. För Lindberg är frågan därför snarare att tolka rätt än »att läsa som det står» och på bibeltolkningsproblem kan enligt Lindberg teologisk utbildning råda bot. I synnerhet här tror jag att det är av vikt att komma ihåg vad som är syftet med Lindbergs avhandling. De förslag Lindberg förespråkar är långtifrån självklara i den teologiska kontext i vilken han vill bedriva teologi.

Lindberg avslutar sin avhandling med att ta upp frågan om *Pingströrelsens konfessionella egenart* (s. 263–297). Merparten av kapitlet använder författaren till att diskutera relationen mellan pastorsutbildning och samfundsväsende. Pethrus menade att just avvisandet av predikantutbildning var en väg att undvika att bli ett samfund. Lindberg menar att det är det motsatta som gäller, dvs. frånvaron av sedvanlig predikantutbildning blev själva incitamentet till den process som gjorde tillkomsten av Vigselnämnden ofrånkomlig» (s. 287). Vigselnämnden, som tillskapades 1952, har inom pingströrelsen enligt författaren »kommit att i allt väsentligt spela samma roll inom och för pingströrelsen som samfundens centralstyrelser spelar inom övriga frikyrkor i vårt land».

Jag har i denna recension gett läsaren en inblick i vilka frågeställningar Lindberg har valt att bearbeta. Det har framgått att flera av författarens teser kan diskuteras samt att arbetet innehåller svagheter av metodisk karaktär. Jag syftar på snabba slutsatser, bristande systematik, upprepningar, ofullständig bearbetning av ett mycket omfattande material, problemomedvetenhet och liknande. Vad jag avslutningsvis dock vill betona är att Lindberg har skrivit en kunskapsrik bok. Till det positiva hör också att den ställer en rad väsentliga frågor som pingströrelsen på sikt kommer att tvingas att ta tag i samt att den har visat att det är kvinnorna i den svenska pingströrelsen som utgör den intressanta teologiska kraften i riktning mot teologisk reflektion. Lindbergs arbete har inte haft till syfte att visa att teologisk forskning är farlig för pingströrelsen, utan han har velat »gagna» pingströrelsen med sitt arbete (s. 113). Man kan bara hoppas att avhandlingen når detta syfte. Teologens roll i pingströrelsen är tyvärr fortfarande mycket marginell.

Kommentar

Margret Lindberg har berättat om sin makes avhandling att den troligen trycktes i 500 exemplar. Efterfrågan var inte stor och Alf gav bort många. Han skrev brev till samtliga pingstförsamlingar och föreslog varje församling att köpa ett exemplar, men resultatet var dåligt. En stor del av upplagan ligger fortfarande osåld.

Beträffande Lindbergs artikel den 11 juli bör man tänka på att å ena sidan var han angelägen om att inte ha dåliga relationer med någon, men å andra sidan reagerade han kraftigt mot sådant som han ansåg vara osanning och ångrade inte efteråt vad han i sådana stunder hade skrivit till dem som det gällde.

Nils-Olov Nilssons doktorsavhandling

The Swedish Pentecostal Movement 1913–2000: The tension between radical Congregationalism, Restorationism and Denominationalism (2001)

Dagen den 3 augusti 2001
– Per-Axel Sverker

Församlingssynen satt under lupp

**Nils-Olov Nilsson utmanar pingströrelsen i ny
doktorsavhandling – pekar på behovet av
teologisk förnyelse**

Missionärer är värda vår beundran av många skäl. I några fall gäller detta också deras intellektuella bearbetning av missionsarbetets historia eller kontext. Mer sällan ägnar de sig åt akademisk reflektion kring hemlandets teologiska utveckling.

Detta sker dock i en ny doktorsavhandling av teologen Nils-Olov Nilsson: *The Swedish Pentecostal Movement 1913–2000: The tension between radical Congregationalism, Restorationism and Denominationalism*. (Doctor of Theology, Columbia Theological Seminary, May 2001).

Nilsson, som numera är verksam i utbildning av församlingsledare i Mellan- och Sydamerika men bosatt i USA, har genom församlingsarbete och grundligt studium en gedigen kännedom även om svensk pingströrelse. Författaren har en vid beläsenhet av aktuell forskning om både svensk och amerikansk pingströrelse. Avhandlingen innehåller nämligen återkommande jämförelser med den teologiska utvecklingen inom *Assemblies of God*. Den ger exempel på egen källforskning från nio decennier men artiklar och böcker från de senaste tre årtiondena blir särskilt väl belysta. Författaren använder till viss del tidigare svenska avhandlingar men prövar dem mot varandra och mot amerikansk forskning. Hans egen främsta insats bygger på att skapa helhet kring sitt syfte.

AVHANDLINGENS SYFTE är att behandla spänningen mellan en traditionell församlingssyn som betonar den lokala församlingens auktoritet och

självständighet (radikal kongregationalism) och ett alltmer tydligt intresse för samfundsbildning. Författaren visar att föreställningen om att återföra församlingen till den första församlingens tro och liv, den så kallade restaurationsteologin plus [!] hos Lewi Pethrus (LP) och andra pionjärer, var hämtad från dispensationalismen. Denna är ett bibeltolkningssystem som delar in frälsningshistorien i olika perioder och inbegriper ett starkt intresse för den yttersta tiden, särskilt Israels särställning och med en tro på två Kristi tillkomster. Ofta är denna ett inslag i fundamentalistisk kristendomstolkning. Avståndstagandet från samfundstanken var därmed inte enbart pragmatisk.

BROTTE MOT församlingarnas suveränitet kom att ligga i tillkomsten av de gemensamma företagen med början på 1940-talet. Nilsson ser tydligt inkonsekvensen hos LP genom att därmed skapa en »samfundsliknande rörelse«. Skälen till ett starkare ifrågasättande av församlingssynen förlägger han dock till protesten på 1970-talet från vissa akademiker samt till kontakten med den karismatiska rörelsens betoning av den universella församlingen. Under 1980-talet förs sedan öppna diskussioner om förekomsten av en evig »Guds mönsterbild« för församlingens form, vilket leder till förslag om samfundsbildning under 1990-talet.

TEOLOGISKT SETT undergrävs den statiska församlingssynen också av en ny syn på ledarskap samt av införandet av kvinnliga pastorer, varigenom alltmer hänsyn tas till en kontextuell tolkning. Liksom i sin tidigare doktorsavhandling om just kvinnliga pastorer i svensk och norsk pingströrelse lägger Nilsson även här sin teologiska analys kring bibeltolkningsfrågan. Lärandet om Guds mönstermodell förutsätter en bokstavlig tolkning, medan hävdandet av en samfundstanke bygger på hänsyn till olika kontexter. Nilsson visar här en god insikt i den pågående hermeneutiska debatten inom pingsteologin. (Hermeneutiken är den vetenskapliga prövningen av tolkningsfrågor, inom teologin vad gäller Bibelns ursprungliga läsare, men också vad den betyder för moderna läsare.)

DET ÄR EN DELIKAT uppgift att analysera debatter med aktörer som fortfarande är verksamma. Den avslutande delen uppvisar en kritisk hållning till båda grupperna i samfundsdebatten. Samfundsanhängarna säger sig fortfarande vilja anknyta till den i bokstavstolkning grundade mönstersynen men skapar ett samfund som förutsätter en teologi som anpassar lärans uttryck till en given tid, plats och kultur (kontextualiseringsteologi). Motståndarna till samfundsbildning är inkonsekventa genom att ha släppt församlingssynens förutsättning i en radikal restaurations-teologi. Denna grupp accepterar nämligen gemensamma företag och statsbidrag, vilket är förändringar av den ursprungliga läran om församlingens totala suveränitet. Författaren visar alltså att båda grupperna rört sig bort från den ursprungliga positionen. Det råder en gradskillnad mellan grupperna men inte en sakskillnad.

INOM SVENSK TEOLOGISK tradition beskrivs avhandlingar som »objektiva« och »neutrala«. Med all rätt har Nilsson ett personligt syfte med sitt arbete. Han ser med djupt beklagande på det faktum att svensk pingströrelse inte lyckats återupprätta ett apostoliskt församlingliv.

Ytterligare en problematisk faktor som påtalas är ledarskapstanken.

Enligt honom har både anhängare och motståndare i den nu så aktuella samfundsfrågan att pröva de olika bibeltolkningarnas påverkan på sina egna tolkningar samt inse bristen på andligt liv i rörelsen.

EFTER DENNA historiska genomgång uppstår frågan hos en utomstående läsare om det verkligen var nödvändigt för den andliga väckelsen att PR ställde sig så ensidigt vid den ena polen av samfundskritik och suveränitetssträvan? Jag tänker då på all den sektmentalitet som gjorde att väckelsen med tidens gång stängdes inne. Naturligtvis kom många över från andra samfund men påverkan av kristenheten hade kunnat bli starkare med mindre av exklusivt tänkande. Även många icke-kristna kom till tro men mångas omvändelse hade underlättats om rörelsen varit mindre sektbetonad. Har inte den karismatiska rörelsen, med dess i jämförelse med pingströrelsen större anslutning och dess mer medvetna teologi, visat att det är bättre att finnas någonstans mellan dessa poler? Dock kvarstår Nilssons poäng att denna förändring måste bygga på medvetet teologiskt arbete.

Nilsson missförstår samfundens funktion genom att han ställer en önskvärd allmän debatt inom en rörelse mot beslut av en samfundsstyrelse. Det finns väl ingen kristen rörelse med mer intern debatt än SMF trots dess starka samfundsstruktur? Inget samfund kan fungera om inte medlemmarna känner sig delaktiga. Det är därför som PR:s ledarskapssyn är ett större problem än eventuella förändringar i församlingssynen. Pingstvännen har ett allmänt profetdöme men ett apostoliskt prästadöme, det vill säga Guds folk är fria att vara profeter men prästens ledning av församlingen är gestaltad i äldstes betydelse, som ofta har ett lika starkt innehåll som enligt den apostoliska successionen.

PINGSTTEOLOGI har med nödvändighet ett triumfalistiskt drag, som av andra kristna lätt uppfattas som brist på självkritik. Den här anmälda avhandlingen ger däremot en beundransvärd men smärtsam analys av det egna sammanhanget. Framtidsvisionen är inte segerviss men utmanande genom att peka på nödvändigheten av teologisk medvetenhet och andlig förnyelse. Det kan rentav finnas uppståndelsekraft i denna avhandling. Åtminstone har Nils-Olov Nilsson lagt ner ett sädeskorn av eget arbete – och av egen teologi – för att låta det dö.

Debatt hösten 2001 inför bildandet av Riksföreningen Pingst – fria församlingar i samverkan

När Nils-Olov Nilsson i maj 2001 presenterade sin avhandling var organisationsfrågorna högaktuella i den svenska Pingströrelsen. Ett förslag hade just då sänts ut till pingstförsamlingarna om bildandet av Riksföreningen Pingst – fria församlingar i samverkan. I maj fattades också de första besluten för bildandet av Svensk Pingstmission som en paraplyorganisation för rörelsens missionsaktiviteter. I kapitel 14 i sin avhandling ger Nilsson en beskrivning av de händelser och den debatt som lett fram till detta. En lång och tidvis intensiv debatt hade förts kring frågan om organisation för Pingströrelsen och vid denna tid låg alltså ett konkret förslag ute för bearbetning och beslut skulle fattas på ett rådslag den 8 december 2001.

En genomgång av tidningen *Dagen* år 2001 visar att under större delen av året debatterades frågan ganska lite. Det var först i november, när dagen för rådslaget närmade sig, som debatten blossade upp igen. Eftersom denna på ett direkt sätt knyter an till ämnet för Nilssons avhandling och eftersom han hade en framträdande roll i debatten återges nedan en serie inlägg.

Sex dagar efter att Nilssons avhandling recenserats i *Dagen* publicerade tidningen en debattartikel som han skrivit om organisationsfrågan (*Dagen* 10/8 2001).

Dagen den 10 augusti 2001 – Nils-Olov Nilsson

Brist på teologisk analys en fara för pingströrelsen

Jag blir mer och mer förvånad över hur lite man talar om teologins betydelse i samband med samfundsprocessen inom pingströrelsen. (Jag är fullt medveten om att frågan nu inte gäller att skapa ett samfund, men eftersom medlemmar i ledningsgruppen nämnt om att bildandet av ett samfund kan bli nästa steg väljer jag att betrakta det som nu sker som en del i samfundsprocessen.) Det märktes ju inte minst på Nyhemsveckan för något år sedan då det inte fanns något som helst intresse för strukturfrågorna, trots att man vände sig direkt till mötesbesökarna. Jag vill därför lyfta ett varningens finger inför den avteologisering av samfundsprocessen

som nu pågår, eftersom den kan komma att landsätta en tolkningsmodell som skapar svårigheter i framtida, mycket tuffare lärodiskussioner. Postmodernismen lurar nämligen runt hörnet, och den använder sig av subjektivismen som tolkande axiom. Här får vi verkligen passa oss.

När man nu börjar avvika från det församlingsmönster som präglat den svenska pingströrelsen under mer än 80 år, borde en eventuell förändring vara resultat av en teologisk analys i hela sin vidd. För att ge stöd till den föreslagna struktureringen räcker det nämligen inte med att föra fram argument som att »det är bra för rörelsen«, »vi måste skapa ordning i leden«, »vi bör tala med en röst«, eller »det är bra för gemenskapen församlingarna emellan.« Konceptet till en strukturell förnyelse i en rörelse som byggt delar av sin teologiska identitet på eklesiologin bör hämtas från en fördjupad textförståelse och inte från, som jag menar, pragmatiska utspel. Enligt det framlagda förslaget om skapandet av den ideella riksföreningen »Fria Församlingar i Samverkan« talas det ju om att en hårdare styrning av gemenskapen ska skapa flera nyttoeffekter, vilket enligt referensgruppen ska vara bra för inte minst de mindre församlingarna.

Men om bränslet till samfundsprocessen hämtas övervägande från nyttoeffekterna och nya styrfunktioner förs fram på bekostnad av en rejäl teologisk genomlysning, ja, då kan en av bieffekterna bli en tilltagande sekularisering och teologisk förvirring inom pingströrelsen. Distansen mellan teologi och handling kommer därmed att öka. Lösningen på framtida teologiska problem tenderar därmed att sökas mer och mer i funktionen av den maximerade nyttan och inte som ett resultat av en brottningskamp med Ordet. Det är ju ofta vad som hänt med de gemensamma företagen. Utvidgningen har skett på ytterst pragmatiska grunder, med ärliga motiv, men utan en samlad teologisk analys. Vi saknar alltså i många fall teologisk vana och tradition i lösningen av våra gemensamma problem. Det får vi skörda i dag.

Genom att de andliga gåvorna och tjänsterna inte längre fungerar som sammanhållande kitt (det var ju pionjärernas idé) inom pingströrelsen, ja, då söker man också av naturliga skäl hjälp av strukturmekanismer med en ytterligare institutionalisering som följd. Omsorgen om rörelsen blir ett sorts hermeneutiskt centrum från vilket den framtida bibeltolkningen emanerar. Ansträngningen att försöka överleva som rörelse kan fresta många att tolka bibeltexter mer utifrån ideologiska motiv än utifrån en sund pentekostal hermeneutik.

En sak är säker: Framtiden kommer att tvinga pingströrelsen in i lärodiskussioner som kan skaka rörelsen på djupet. Var ska man då söka lösningen till dessa svärbemästrade teologiska frågor? Kan det vara så att en tilltagande betoning av nyttoeffekter och funktionalitet får oss att glida över i en tolkningsmodell som kan ändra vår teologikurs i framtiden? Den här rörelseriktningen förstärks av den identitetskris och teologiska osäkerhet vi nu märker inom pingströrelsen.

Vid en närmare granskning av vår egen rörelse märker vi hur man har avvecklat flera av de möten och sammankomster där man förr träffades för att studera Guds ord. Dessutom har läslusten avtagit. Sällan läser en pingstvän en bok som behandlar en viktig lärofråga. Förr fylldes bokhyllorna i pingsthemmen med böcker om Andens dop, församlingen, Jesu återkomst och missionsberättelser. Men det råder nu en annan tingens ordning. Den teologiska utarmningen i vår rörelse är ett faktum i många hem och församlingar. Till och med Nyhemsveckan och Lapplandsveckan har berövats det offentliga teologiska samtalet, dialogen. Visst kan man ha rätt när man påstår att alla inlägg var inte lika »häftiga« under de här veckorna, och visst sades det en hel del oväsentligt från plattformen, men de fria församlingarna växte i takt med det fria teologiska samtalet.

Om vi i detta läge väljer att tysta den teologiska analysen och dialogen, då sänder vi därmed en signal till våra medlemmar om att den församlingssyn som pingströrelsen skapat inget har med teologin att göra, något som till min förvåning förts fram av kända pingströrelseprofiler. Denna tveksamma och på vissa håll nästan skrämmande inställning till teologins betydelse kan visa sig få avgörande betydelse i framtida lärodiskussioner, då troendedopet, andedopet, styrelsefrågor, sambo- och den överhettade homosexfrågan ska analyseras. När de frågorna ska behandlas då räcker det inte med pragmatiska utspel eller prat om nyttoeffekter. För i mötet med de svåra frågorna måste den teologiska insikten och kunskapen fram. Saknas den då är jag rädd för att vi lever farligt.

Det blev ingen reaktion på artikeln, och ingen mer reaktion på avhandlingen publicerades i *Dagen*, trots att den i vissa delar var ganska kritisk till utvecklingen inom Pingströrelsen och att den behandlade en vid den tiden aktuell fråga. Möjligen var det få som i detta skede läst den, dels för att den presenterats på ett universitet i USA och var på engelska, dels för att den inte gick att köpa som pappersbok i Sverige.¹ Sensommaren och hösten 2001 var det också mycket annat som fångade människors engagemang. Terrorattackerna den 11 september i New York chockade, skapade oro och aktualiserade nya frågor även för svenskar. Både i Pingströrelsen och tidningen *Dagen* fick utgivningen av Per-Olov Enquists bok *Lewis resa* stor uppmärksamhet från slutet av augusti och en bra bit in på hösten. På debattsidorna under oktober månad dominerades pingstvänners engagemang av Pingströrelsens medverkan i Evangeliska alliansen som bildades den 26 oktober. Först

---

¹ Inte heller i Pingströrelsens medlemstidning Pingst.nu framkom någon reaktion. En del av den interna debatten i Pingströrelsen vid denna tid fördes genom ett internetforum för pingstpastorer, »pingstintranet« på Crossnet. Forumet upphörde senare och har inte kunnat utnyttjas här.

den 2 november publicerades något nytt i samfundsfrågan. Då var det *Dagen* själv som tog till orda. På ett uppslag under rubriken »Hur ska pingströrelsen se ut i framtiden?» och med underrubriken »Den 8 december avgörs om församlingarna ska bilda en riksförening« redogjordes för processen, företrädarnas syn på det hela och vilka argument som anförts för och emot riksorganisation.

Den 9 november hade företrädare för Smyrnaförsamlingen i Göteborg ett inlägg. De argumenterade för att skjuta upp bildandet av riksföreningen till mars 2002 för att hinna bearbeta stadgarna, bland annat så att lekmän fick större inflytande över organisationen. Sedan följde en serie inlägg som relaterar till varandra där även Nilsson medverkade. Dessa presenteras nedan. Det första är från den 21 november 2001. Under de kommande två veckorna användes tisdagens extra debattsida för samtalet. Den 27 november presenterades fyra inlägg kring ämnet. Den 4 december började predikantveckan i Filadelfiakyrkan i Stockholm och samma dag infördes ytterligare fem inlägg i frågan.

Dagen den 21 november 2001

– Jean-Erik Mårtensson

Sänker pingstväckelsen sin målsättning?

Den 8 december 2001 klockan 10.00 kommer pingstväckelsen med sannolikhet att sänka sin höga målsättning. Vid en session ska den då pågående predikantveckan besluta om det förslag som nu föreligger till föreningsbildning av pingstgemenskapen (FFS).

Inför det företag som nu är på gång erinrar man sig osökt Lewi Pethrus rader i memoarboken »Hänryckningens tid« (Fritzes 1954) sid. 139: »Vi kämpade emot samfundsväsendet och menade, att vi aldrig själva skulle vilja befatta oss med något, som bidrog till att göra pingstväckelsen till ett samfund... Men de, som vilja hålla sig till Guds ord, befatta sig icke med sådana ting. De nöja sig med den organisation, som Bibeln talar om, nämligen den lokala församlingen. Vi känna, sedan vi kommit loss från dessa mänskliga förtöjningar, att vi aldrig, aldrig mera vilja låta oss fångas av desamma.«

En del av ovanstående skrev Lewi Pethrus i Evangelii Härold redan den 21 juni 1917.

Vid en analys av pingst pionjäreernas ståndpunkt, att avstå från samfundsbildning, kan man finna flera skäl. Men ett motiv reser sig högt över alla andra, det sant ekumeniska. Man trodde inte att pingstväckelsen var ett mål i sig. Nej, pingstväckelsen hade ett gudomligt uppdrag: Att i Andens kraft och tjänst medverka till att förena allt Guds folk, enligt Ef 4.

Ville man lyckas i denna höga uppgift skulle en egen samfundsbildning vara ett hinder för och ett förnekande av uppdraget.

Vi i pingstväckelsen får ödmjukt erkänna att vi ofta har missat våra höga målsättningar, inte minst den ekumeniska. Nu kan synder förlåtas och så kan man börja om på nytt. Men om pingstväckelsen i stället efter moget övervägande och i endräkt fattar beslut om att bilda ett »halvvägs-samfund« (FFS), då har vi oåterkalleligt tagit avstånd från pingstväckelsens ursprungligen höga målsättning.

Så har jag fattat våra pionjärens vision och övertygelse. Men om predikantveckan 2001 enhälligt fattar beslut om att sänka flaggan kommer också jag att solidarisera mig med detta. Men jag skäms och sörjer över att vi inte nådde fram till den vision pingstväckelsens fäder kämpade för.

Andra grupper av Guds folk kanske kommer att lyckas bättre än vi.

Dagen den 27 november 2001

– Nils-Olov Nilsson

Visionen om den samfundsfria församlingen är ingen utopi

Nu när de mesta av samfundsdiskussionerna är över och församlingarna har tagit sina beslut, kan det vara på tiden göra en utvärdering av det som skett. Var hela processen värd besväret? Svaren varierar naturligtvis beroende på vem man frågar.

Vissa är helt övertygade om att endast en organisation, ett samfund, är lösningen på många av våra framtida aktivitets-, organisations-, och relationsproblem inom rörelsen. De mindre församlingarna ska genom det nyskapade FFS (Fria Församlingar i Samverkan) få större stöd, ensamma predikanter ska uppmärksammas och relationer förbättras, gemensamma satsningar av olika slag ska bidra till att ge Pingströrelsen en tydligare plats i samhället.

Men vi är många som är totalt övertygade om att endast den samfundsfria församlingen har kraft och spänst att i det längre perspektivet förvandla den nedåtgående trenden. Vi har också försökt påvisa att skapandet av FFS innebär en teologisk kullerbytta och ett bestämt avståndstagande från Pethrus och pionjärernas församlingssyn. Referensgruppens medlemmar har tydligen kommit till en annan slutsats.

Vi har också envist hävdad att Pingströrelsens grundidé var att verka som en ekumenisk rörelse fri från samfundsbindningar, för att på det sättet kunna betjäna hela kyrkan. Den ursprungliga pingstvisionen var att försöka ena kristenheten genom den kraft och övertygelse som endast Andens gåvor och tjänster kan ge. Pingstväckelsen fick inte bli en målsättning i sig själv, som Jean-Erik Mårtensson så tydligt förklarat (21/11). Genom att bilda FFS bryter man mot Pingströrelsens grundidé och skapar ytterligare

en splittring i Kristi kropp. Samtidigt markerar man att man inte längre tror på den radikala kongregationalismen (Pingströrelsens traditionella församlingssyn). Var våra protester värda besväret? Skulle vi ha varit tysta? Teologisk och historisk forskning får en dag bedöma värdet av vårt engagemang.

Innebär detta att pionjäreernas vision om den samfundsfria församlingen är en utopi? Absolut inte! Visionen lever vidare vid sidan av den svenska pingstväckelsen. För trenden inom de karismatiska pingstförsamlingarna världen över är klar och tydlig. Endast i USA finns det mer än 40 000 fria karismatiska pingstförsamlingar med ett samlat medlemsantal av mer än 8 miljoner, mer än alla pingstförsamlingar i USA tillsammans.

Vad som är särskilt intressant med dessa karismatiska pingstförsamlingar är att deras församlingssyn påminner i hög grad om den som Lewi Pethrus förespråkade. Man är naturligtvis samfundsfri, den teologiska skolningen sker i församlingarna, man är visions- och framtidsorienterade och inte arvsfixerade. Gudstjänsterna präglas av allmän fri bön, sång i Anden och så vidare. Peter Wagner, världsberömd församlingstillväxtledare, instämmer med Lewi Pethrus och pionjäreernas vision när han kallar den tid vi lever i »the postdenominational period.« Han menar helt enkelt att tiden för samfundsbildningar är över. Tydligt ser man annorlunda i den svenska referensgruppen.

Debatter och diskussioner i lokalförsamlingar har lämnat efter sig besvikelser och sår. I vissa större och medelstora församlingar har tydliga beslut fattats med relativt liten marginal. Dessa församlingars ja-röster den 8 december gömmer alltså en ofta svår konflikt och djupt missnöje. Många av våra äldre ledande pastorer, i dag pensionerade, har dessutom protesterat energiskt mot skapandet av ett samfund. Men utan resultat. Är FFS i dag värt besväret? Knappast.

När det gäller samfundsdebatten i våra tidningar och våra interna debattplatser, har den tyvärr inte lyckats engagera pastorer och äldste i någon större omfattning. De allra flesta av de större och medelstora församlingarnas pastorer har varit tysta som muren. Även majoriteten av referensgruppens delegater har valt att inte träda upp till försvar för den organisationsförändring man jobbat fram. Detta har, enligt min uppfattning, lett till den felaktiga uppfattningen att alla medlemmar i referensgruppen skulle vara eniga i förslaget alla delar.

Det kan knappast vara sant. I en så genomgripande förändring måste det finnas stora avvikelser i en kommitté med närmare 20 deltagare. Man hade bara önskat att flera av dess medlemmar hade höjt sina röster och delgivit oss deras personliga inställning. Att referensgruppens alla deltagare inte lyckats med att övertyga sina egna församlingar om riktigheten av det slutliga förslaget är Smyrnaförsamlingen i Göteborg ett exempel på. Församlingen föreslår förändringar på mycket vitala punkter.

Den totala brist på intresse för samfundsfrågan märktes också tydligt vid Nyhemsveckan 2000. Svaren från deltagarna utgjorde ytterligare ett besvärande exempel på att behovet av att skapa ett samfund kom »uppifrån« och inte »nedifrån.«

Går man tillbaka till diskussionerna, omkring Svenska Fria Missionen i slutet på 1920-talet, så utgjorde den en likartad debatt i strukturfrågor. Men Evangelii Härolds veckonummer fylldes då av uttalanden från pastorer som uttryckte sitt missnöje mot utvecklingen inom SFM. Man var inte rädd att höja sin röst. Men i dag har de flesta lagt ner sina röster och valt att vara tysta. Det känns därmed som om arbetet runt FFS avslöjat ett ännu större problem än det strukturella, nämligen ledarskapskrisen inom Pingströrelsen. Rune Eldebo får tydligen rätt i sina påståenden om den akuta ledarskapskrisen inom kyrkan och församlingar som tappat självförtroendet.

Skulle predikantveckan bifalla det liggande förslaget om bildandet av FFS, kommer många med mig att tvivellöst instämma i Jean-Erik Mårtenssons uttalande »jag skäms och sörjer över att vi inte nådde fram till den vision pingstväckelsen kämpade för«. Vi har då svikit det ursprungliga uppdraget som skrevs 1919 och som blev något av Pingströrelsens manifest i samfundsfrågor.

Dagen den 27 november 2001

– Olle Sandstedt

FFS behövs för väckelsens skull

För en del är det besvärligt med bildandet av Fria Församlingar i Samverkan, FFS, som bland andra Nils-Olov Nilsson. Varför fastna i besvärligheter? Bättre är att fokusera sitt intresse till *Frihet i Samverkan*. Då finner man ett värde i förändringen.

Hela livet är fyllt av förändringar. Vi lever inte i samma förhållande i samhället i dag som på Lewi Pethrus tid. Och vi som var med på Lewis tid kan ju intyga att också han förändrades i sina ställningstaganden under åren. Det går alltså inte att i dag hänvisa till gångna tiders beslut och handlande. Vi lever och verkar i en annan tid.

Församlingen i tiden är den fria församlingen i samverkan med andra fria församlingar. Vi har under dagar som ligger bakom haft styrande organ där aktieägare utsett styrelsen. Nog är det mera gudomligt och andligt om de fria församlingarna i samverkan utser dessa ledare.

Skriften säger att »Gud är inte oordningens Gud, utan fridens« (1 Kor 14:33). Observera orden »oordningens Gud«. I både GT och NT kan vi se Guds organisationsplan med sitt folk.

Läs gärna om hur Gud föreskrev organisationen av sitt folk då de var på vandring från träldomslandet Egypten till löfteslandet (4 Mos 1–4). Det var verkligen fria stammar i samverkan!

I NT kan vi se hur de övergripande faktorerna verkade vid apostlamötet i Jerusalem och vid insamlingen till de fattiga (2 Kor 8:16–24, 16:1–4). Fler ställen i NT kunde anföras vilka talar för en Guds ordning genom organisation.

För väckelsens skull i både hem- och fjärran land behöver vi FFS! Det är min fasta övertygelse. Det är inte oväsentligt vem som fattar de avgörande besluten om evangeliets spridning.

En gammal predikanthistoria dyker upp i minnet. Den unge löjtnanten kände sig förbigången i befordring till kapten och klagade bittert för sin gamla mor, som då sade: »Vad du är dum pojke. Köp dig en kanon och starta eget!«

De tendenserna har vi mött också i pingstväckelsen. Och vi har även sett resultaten av de privata intressena.

Jag ser det inte som en besvärighet att FFS bildas och kommer inte att skämmas för detta steg i vår rörelse. Fastmer är jag glad och tacksam att Pingströrelsen inte har stagnerat utan är på väg mot nya mål och vidgade visioner om frälsning för både vårt eget folk såväl som för de många av världens nödställda människor.

Vi blickar inte bakåt, vi ser framåt mot nya segrar för Guds rike.

Dagen den 27 november 2001

– Sten-Gunnar Hedin

Församlingens suveränitet betonas i Pingstföreläggelsen

Det är en något försåtlig definition som Nils-Olov Nilsson använder i artikeln här intill när han talar om fria, karismatiska pingstförsamlingar i USA – som om just dessa skulle skilja sig så mycket från andra pingstförsamlingar. Karismatisk församling är, som jag ser det, den som förkunnar Guds Ord i Andens överbevisning och där det finns förståelse och utrymme för personlig erfarenhet av Andens gåvor hos enskilda och i församlingslivet. Den blir knappast karismatisk bara för att den står ensam, eller mindre karismatisk för att den samverkar med andra församlingar.

Vad jag förstär har Nils-Olov Nilsson, som bor i Florida, främst följt processen i Sverige genom media. Hela engagemanget har inte varit synligt där. Under mina 32 år i församlingstjänst i svenska pingstförsamlingar kan jag inte påminna mig om någon annan fråga som väckt ett liknande engagemang.

Vi har kanske varit vana vid att debatten förts av några få i Evangelii Härold och Dagen. För första gången har en samarbetsfråga behandlats också av församlingsledning och medlemmarna hemma i församlingarna. Livliga samtal fördes i de regionala rådslagen, där äldste, diakoner och församlingstjänare möttes. Dessutom har referensgruppens 20 deltagare besökt lokala församlingar för samtal och debatt.

Jag har kallats till 26 församlingar och jag kan försäkra Nils-Olov att samtalen varit livliga och engagerande. Om det finns enskilda pastorer som protesterat och upplever att de inte har blivit hörda, kan det bero på att de inte fått gehör i den lokala församling de tillhör. Frågan avgörs ju av den lokala församlingen.

Jag hyser, likt Nilsson, stor respekt för pionjärgenerationens arbete och hållning i olika frågor. Dock måste varje generation hitta Guds vilja för sin tid. Jag tror att Herren har sin väg för oss, så som han hade för dem som i mitten av 1800-talet fann den demokratiska »förenings-samfundsmodellen« och för pingstväckelsens ledare i början av förra seklet. Vi tror att Herren visat oss den samarbetsmodell vi nu föreslår.

Märkligt nog så stämmer den väl med vad Lewi Pethrus skriver, i samband med den smärtsamma utslutningen ur Baptistsamfundet, i sin memoarbok »Medan du stjärnorna räknar«: »Jag fick genom dessa erfarenheter en levande övertygelse om att det nytestamentliga idealet är fria församlingar i en fri gemenskap med ett fritt samarbete« (s. 261). Den som läser vårt förslag med ett öppet sinne upptäcker nämligen att vi starkt betonar den fria lokala församlingens suveränitet. Den lokala församlingen och dess ledarskap kan inte lämna bort sitt ansvar. Men det finns en hel del som vi behöver hjälpas åt med.

Nilsson pekar på något angeläget, när det gäller vår gemenskap med andra kristna. Visst kan olika kyrkosammanslutningar och samfundsrörelser ses som ett tecken på ofullkomlighet. Vi lever i ofullkomlighetens värld. En dag ska alla dessa »skrank« vara borta! Men vi ser också, och här kan det vara en begränsning att Nilsson inte bor i Sverige, hur Andens verk går rakt genom alla slags kyrko- och samfundssystem. Det talas och skrivs om liberalisering och förvärldsligande, men verkligheten är att det samtidigt finns en mycket stor öppenhet för den helige Andes verk. Det sker i sammanhang där vi pingstvännen inte tidigare verkat, men numera deltar aktivt – därför att vi tror att vi behövs och behöver få del av andras erfarenhet.

Var det värt besväret? frågar Nils-Olov Nilsson. Som jag ser det, är det en glädje att få medverka till bättre samordning inom pingströrelsen. Genom Fria Församlingar i Samverkan (FFS) kan pingstförsamlingarna bättre driva de gemensamma verksamheterna och gemensamt söka efter hur resurserna kan användas på bästa sätt. Varje församling som önskar gå med i FFS, är också i fortsättningen en självständig, lokal församling som förkunnar Guds ord och bejakar den helige Andes verk.

Dagen den 27 november 2001

– Sten-Erik Johansson

Med FFS höjer vi målsättningen

Många har framfört negativa tankar och synpunkter på förslaget om FFS (Fria Församlingar i Samverkan). Stötestenen verkar vara ordet samfund.

Man hänvisar till Lewi Pethrus tankar 1917, men sådana jämförelser går ej att göra. Då skulle vi vara konsekventa och ställa krav på hatt och långt hår, förbud för all idrott och så vidare.

Jag tror att om Lewi Pethrus varit med nu skulle han vara den förste som sagt ja till detta förslag. Han var visionär och skulle ha sett möjligheterna till profilering i FFS.

Som det är i dag är vi ingen remissinstans, och vi syns och hörs väldigt lite i den allmänna debatten. Om någon ibland får möjlighet ändå kan han eller hon endast tala för sig själv, eventuellt för sin församling, men det räknas ändå som Pingströrelsens ståndpunkter.

Ska Pingströrelsen ha en framtid måste vi ha en plattform, där vi mycket tydligt profilerar oss, vad vi tror på, vad vi står för, vad vi vill och inte minst vad vi gör. Det är inte bara Frälsningsarmén som gör gott i dagens samhälle!

Varför är vi så rädda att tillsätta en gemensam styrelse som samordnar vår verksamhet? Att denna inte får för mycket att besluta om styr vi ju själva i rådslaget.

Vi får inte tappa bort målsättningen med detta förslag, nämligen att på ett effektivare sätt utföra vårt uppdrag att vinna människor för Gud! Och tror vi att Pingströrelsen har en plats och en uppgift i detta ärende, då måste vi våga satsa och gå vidare.

FFS skapar i sig ingen väckelse, men ger en möjlighet att lyckas bättre än vi gör i dag.

Detta ser jag som en höjning och inte en sänkning av vår målsättning.

Dagen den 4 december 2001

– Arne Pergert

Låt lärogrupp utreda frågan om pingstorganisation!

Att skapa en bättre demokratisk struktur i Pingströrelsens omfattande verksamhet är vällovligt. Vi tackar Gud för de 20-tal gemensamma verksamheter, som idag är församlingens verktyg i det gudomliga uppdraget att göra alla folk till lärjungar. Men är omsorgen om och vården av verktygen det primära i vår kallelse? Är de så viktiga skäl att referensgruppen,

20 pastorer, vågar ta ansvaret att föreslå nästan 500 pingstförsamlingar med cirka 90 000 medlemmar att överge synen på den fria bibliska församlingen?

Mitt förslag till rådslaget den 8 december i Filadelfiakyrkan, Stockholm är följande:

– Rådslagets presidium föreslår att målet för dagens rådslag är att bordlägga hela frågan om bildandet av den tänkta riksföreningen, Pingst – Fria Församlingar i Samverkan.

– Dagens rådslag, som därigenom får en annan karaktär, föreslås fatta ett principbeslut om att frågan ska ytterligare bearbetas av en lärogrupp, förslagsvis bestående av 13 personer, helst hälften kvinnor och hälften män, yngre och medelålders. Den bör bestå av fyra teologer och bibellärare, fyra pastorer, fyra lekmän, en ordförande (helst oberoende), en sekreterare med tillgång till kansli.

Lärogruppens uppdrag ska vara att djupgående analysera och belysa frågan om fria pingstförsamlingar kontra riksföreningens- eller samfundstilhörighet;

– att tolka vad pionjärerna hade för grund att välja den fria församlingen i stället för samfundstillhörighet;

– att analysera om vi ska göra avsteg från våra fundamentala grundsanningar, för att anpassa oss till andra kristna rörelser;

– att se efter vilka bibelavsnitt som talar för den fria församlingen;

– att i klart och koncentrerat slutdokument ge församlingarna rådet att följa ettdera av alternativen vi i dag kan tänka oss:

• Pingströrelsen bör fortsätta leva och verka i sitt uppdrag som fria församlingar utan formell anslutning till någon form av regions- eller rikstäckande organisation;

• Pingströrelsen bör i en förändrad samhälls- och världsbild bilda en riksförening som FFS och därmed överge det som rörelsen under nästan hela 1900-talet varit övertygad om att vara den bibliska sanningen.

Lärogruppen bör få tillräcklig tid att genomföra sin analys och belysning samt kommunicera med församlingarna. Skulle lärogruppen under sitt arbete finna ytterligare alternativ bör även de redovisas och motiveras.

Min största önskan och min bön till Jesus Kristus är att vi alla församlingar i pingströrelsen ska få vara helt ledda av Den Helige Ande i denna viktiga fråga, i som vi tror, avslutningen av denna tidsålder.

Dagen den 4 december 2001
– Sten-Gunnar Hedin

Pingst – FFS lekmannarörelse med ett kollektivt ledarskap

I flera av de senaste debattartiklarna i Nya Dagen om Pingst – Fria församlingar i samverkan, FFS, används en formulering som jag vill kommentera. Ett större lekmannainflytande efterlyses i ledningen för ett kommande Pingst – FFS och i den lärogrupp som Arne Pergert föreslår.

Uttrycket lekman förutsätter att det finns en grupp professionella. Vi har fått en märklig och besvärande förskjutning i hur vi ser på en viktig biblisk princip. Jag uppfattar att vi i vår rörelse alltid sett oss som en lekmannarörelse och därtill betonat ett kollektivt ledarskap.

Det har bestått i de andliga tjänster som Nya Testamentet talar om (1 Tim 3, Ef 4) och är en biblisk modell för alla tider. Några i ledarskapet har fått möjlighet att ägna »sina krafter åt ordet och undervisningen«, 1 Tim 5:17.

Jag sörjer de tendenser jag ser hör till en annan ämbetssyn än i vår rörelses historia och i Nya Testamentets undervisning. Att värna om att förbli en lekmannarörelse och ha ett kollektivt ledarskap är en djupt andlig fråga. Även i Nils-Olov Nilssons inlägg anar jag denna hållning men från ett annat perspektiv, nämligen den teologiska fackkunskapen.

Nilsson frågar efter vem som har tolkningsrätt i lärofrågor och hänvisar till äldsteskåren. Här vill jag påminna om det som varit »hävstången« i alla väckelserörelser genom tiderna, kraften i Anden och Ordet. Ingen har tolkningsföreträde framför den bibelläsare som med den helige Andes hjälp och ledning studerar Ordet. Än i dag kan den läsare som står på knä och i bön studerar sin bibel ibland se längre än höglärda teologer som står på tå.

Nilsson ger referensgruppen underkänt i hur vi hanterat teologiska frågor. Samtliga av oss har av en lokal församling anförtrots uppdraget att predika Guds Ord och leda de församlingar vi tjänar. Till vår hjälp har vi haft ungdomsreferensgruppen, en grupp erfarna ungdomsledare, som lyssnat in ungas visioner och kommit med värdefulla synpunkter.

Hur har vi då hanterat frågan? Är det så som Nilsson säger att vi ägnat oss åt »skendemokrati«? Låt mig kort berätta hur denna process gått till: Uppdraget gavs av de församlingsledare i pingstförsamlingar som möttes till predikantvecka för några år sedan. I detta uppdrag har vi sökt Herrens ledning i bön och bibelstudium, och jag upprepar det jag tidigare skrivit: Jag tror att vi fått från Herren det vi presenterat.

Vi lade därefter vårt förslag i händerna på de lokala församlingarnas ledning som under bön och samtal bearbetade och prövade förslaget under några månader. Därefter inbjöds alla i ledarskapet till regionala samtals-

dagar där både frågor kunde ställas till referensgruppens deltagare och synpunkter avlämnas. När alla regionala samtal var avslutade, möttes vi till en ny predikantvecka som gav rekommendation att gå vidare. Synpunkter från församlingarnas andliga ledarskap vägdes in och därefter involverades enskilda församlingsmedlemmar. Medlemmar i pingstförsamlingarna har informerats av sina ledare i församlingen och genom tidningen Pingst.nu.

Jag har stor respekt för att det lokala ledarskapet i våra församlingar har hanterat denna fråga i bön. Men, liksom i frågan om tolkningsföreträdet är min uppfattning att varje enskild kristen har tillgång till att pröva vad som är Guds vilja (Rom 12:1–2). Det »allmänna prästadömet« är ett annat uttryck för »Guds folk« (2 Petr 2:4–10), och exemplet i Apg 15 har i vår tradition setts som ett uttryck för församlingens deltagande i viktiga beslut.

Min tilltro till enskilda medlemmars förmåga är större än Nilssons, jag tror inte att »de hade minimal kunskap« som Nilsson skriver. Tvärtom har jag sällan mött en gemensam fråga som väckt ett sådant engagemang bland medlemmarna som just denna. Jag vill påstå, i motsats till Nilsson, att Bibeln ger oss stor frihet i att låta församlingen vara med och avgöra viktiga lärofrågor.

Arne Pergert framställer Pingst – FFS som det endast skulle vara till för att utöva »... omsorgen och vården av verktygen...« (det vill säga de gemensamma företagen och organisationerna). Här förstår jag att vi inte tillräckligt tydligt lyckats presentera det som för oss i arbetsgruppen varit det mest angelägna, nämligen att tillskapa resurser som kan komma församlingarna till hjälp i att uppfylla uppdraget att göra alla folk till Jesu lärjungar.

Vår uppfattning är att detta samarbete kommer att hjälpa oss att tillsammans ta nya djärva steg för evangelisation och mission.

Jag har full respekt för församlingar som ännu inte är färdiga i samarbetsfrågan, att de bearbetar frågan i sin församling. Varje pingstförsamling är fri att påverka hur Pingst – FFS kommer att utformas och ansluta sig när de vill.

Å andra sidan har varje församling bättre möjligheter att påverka inifrån. Vi förutsätter nämligen att de som är med kommer att medverka i hur man vill att detta samarbetsorgan i framtiden kommer att arbeta.

Man kan inte rösta i lärofrågor, påstår Nilsson. Kanske inte, men Apg 1:23–26 ger ett exempel som är ännu mera »s sofistikerat« – man kastade lott!

Till sist; det vi föreslår är egentligen inget nytt. De fria pingstförsamlingarna i vårt land har alltid samarbetat på olika sätt och det kommer också i fortsättningen att vara fria församlingar som samverkar.

Dagen den 4 december 2001

– Jean-Erik Mårtensson

Samfundsfrihet uttryck för kristen enhetsstanke

En god vän till mig, en yngre, gudfruktig och lärd broder, uttryckte häromdagen sin förvåning över min uppfattning om de första pingstpredikanternas ställning till »ekumeniken«. Jag har ju menat att ekumeniken var ett ofrånkomligt fundament i den skandinaviska pingstteologin. Med ordet ekumenik menar jag kristen enhet. Ganska få yngre pingstväänner har en ingående kännedom om den skandinaviska pingstvääckelsens teologiska bassanningar. Det finns en uppsjö av experter på pingstvääckelsens »sekundära fenomen« men väldigt få har brytt sig om att gräva ordentligt kring pingstteologins stabila, bibliska fundament.

Jag tror att det gudomliga uppdraget för de kristnas enande var det starkaste teologiska skälet till att pingstpionjärerna resolut vägrade att skapa ett samfund. Samfundsbildningen var enligt dem boven i dramat om den kristna splittringen. Men ekumeniken var inte oproblematiske för våra pionjärer. Lewi Pethrus skriver (»Hänryckningens tid«, Fritzes 1954, sidan 139): »Vårt ställningstagande i fråga om de kristnas enhet blev aldrig någonsin erkänt av andra kristna. De såg oss i stället såsom härförare för en splittringsrörelse.« Pionjärerna missuppfattades och så kanske även idag.

Dessutom förmådde inte ens pionjärerna själva formulera sitt ekumeniska uppdrag. Så skriver Pethrus (»Hos Herren är makten«, Fritzes 1955, sidan 156) om en tilltänkt enhet i första hand mellan döparrörelserna i Sverige: »Vad som sedan framtiden kunde bära i sitt sköte för parternas vidkommande i form av yttre och inre gemenskap, hade jag inte ens tankevässigt kunna formulera.« Pethrus erkänner att han ofta brottats med enhetsfrågan men att han saknat kraft att driva saken (samma bok sidan 155): »En av de frågor som jag gång på gång sysslat med under min verksamhet, har just varit enhetsfrågan. Men mina synpunkter i detta fall har varit så djupt ingripande och deras omsättande i praktiken så vittgående i sina följder, att jag aldrig kunnat förmå mig att driva dem med samma kraft och konsekvens som en del andra uppfattningar.« Den första generationen räckte inte till.

Nästan allt i pionjärernas budskap berörde enheten, oberoende av vilken fråga som behandlades, inte minst samfundsfrågan. Det är kanske på sin plats att ännu en gång citera pingstpredikanternas »Manifest i enhetsfrågan« från Kölingared sommaren 1919. Efter att man bestämt avsagt sig allt samfundsväsende skriver man följande: »Detta innebär dock icke att vi taga avstånd från de enskilda personer, vilka tillhöra samfunden ty så många av dessa, som är verkligt andliga är vi förenade med genom den samhörighet, som Guds Ande verkar. Vårt uttalande är heller ingen dom,

ty vi vilja vara ett med alla Guds sanna barn var de än må finnas.« Avståndstagandet från samfundsväsendet var inte sekterism! Man ville verklig gemenskap och verklig enhet.

I min mening måste det vara nya pingstgenerationers kallelse och utmaning att bygga vidare på det arv som gavs oss, att fördjupa och förtydliga visionen om samfundsfrihet och inte slänga bort den såsom gammalt skräp. Såsom nu, enligt mitt förmenande, håller på att ske genom bildandet av Fria Församlingar i Samverkan, FFS. Så har argumenten talat.

För att ytterligare belysa ovanstående citerar jag till sist T. B. Barratt (»Pingstväckelsen och urkristendomen«, Förlaget Filadelfia 1935, sidan 212–213): »Vi tro fullt och fast, att om pingstvännerna förbliva trogna sin kallelse och uppgift, så skall det visa sig, att denna väckelse är Kristi sista rop till världen och till kyrkan, innan Han kommer för att hämta sin brud. Må vi därför bedja att urkristendomen måtte tränga igenom alla kyrkomurar, in i alla samfund, in i alla kapell och missionshus och att Kristus därigenom måtte bli förhärlikad som aldrig förr... Och till pingstvännernas skaror i de olika länderna skulle jag vilja säga: Må vi akta oss för att komma bort från urkristendomens ande, tänkesätt och praxis.«

Dagen den 4 december 2001

Nils-Olov Nilsson

Skendemokrati bakom Pingst–FFS

Tack både Olle Sandstedt och Sten-Gunnar Hedin för era synpunkter (27/11). Mycket delar jag med er men jag avviker också på flera punkter.

Olle Sandstedt, det låter så bra med fria församlingar i samverkan. Men i brist på en rejäl teologisk och biblisk analys av frågan kommer vi fel från början. Låt mig ta något exempel:

För det första, vem har av tradition tolkningsrätt när det gäller lärofrågor inom Pingströrelsen? Personligen menar jag att det är äldstekåren som måste ha tolkningsrätt i en så här viktig fråga. Ledarskapets uppgift är att söka Herren i bön och fasta och meddela församlingen sitt beslut. Nu har man i stället låtit den viktigaste frågan någonsin inom Pingströrelsen avgöras av 10 procent av våra medlemmar. I vissa fall har äldstekåren lämnat över frågan helt till församlingen. Ren skendemokrati, alltså. Många hade dessutom minimal kunskap om det de röstade för.

För det andra kan man inte rösta i lärofrågor. I det här specifika fallet har man blandat ihop teologi och föreningsdemokrati. Föreningsregler måste anses begränsade till administrativa och juridiska ärenden, medan lärofrågor enbart är en fråga för ledarskapet. Därför är hela förfaringssättet en hermeneutisk och teologisk kullerbytta av första klass.

Till dem som ivrar att Pingst-FFS ska bli en plattform för Pingströrelsen i samhället, låt mig bara säga att plattformen blir aldrig bredare än vår teologi och vårt budskap. För är vi inte tydliga i vårt liv och leverne kan vi skrika oss hessa. Man lyssnar inte på oss.

Till Sten-Gunnar Hedin vill jag säga följande:

När jag använder ordet karismatiska pingstförsamlingar så syftar det på de pingstorienterade församlingar som uppstått vid sidan av de klassiska pingströrelserna. Dessa har i många fall en expansionskraft som vi inte sett någonsin i historien. Sten-Gunnar, det är sant att varje generation måste hitta Guds vilja för sin tid, men det sker inte via en föreningsdemokratisk majoritetsröstning i teologiska frågor! Här får referensgruppen klart underkänt.

Den 8 december 2001 bildades *Riksföreningen Pingst – fria församlingar i samverkan*. Det skedde vid ett rådslag som hölls i anslutning till Pingströrelsens predikantvecka. Stadgar antogs, vilka reviderades vid ett extra rådslag den 23 mars 2002. Vid utgången av år 2010 var 360 av landets 467 församlingar med i föreningen. De representerade 77 610 av totalt 82 733 medlemmar i landets pingstförsamlingar.

När riksföreningen den 7 maj 2004 höll rådslag, beslutades att aktivera ett trossamfund: *Trossamfundet Pingst – fria församlingar i samverkan*. De pingstförsamlingar som ville kunde då få den juridiska status och service som ett trossamfund erbjöd. All verksamhet skulle dock vara förlagd till riksföreningen. Trossamfundet hade 212 församlingar med 57 850 medlemmar vid utgången av år 2010. För att möjliggöra en ökad samordning av de till föreningen anslutna församlingars verksamhet nationellt och internationellt blev år 2005 *Svensk Pingstmission* en del av riksföreningen.

Kommentar

Avhandlingen publicerades print-on-demand i samband med disputationen. Därefter har författaren erbjudit avhandlingen i elektroniskt format på en CD, av vilken mer än 200 exemplar sålts. År 1996 presenterade Nilsson även avhandlingen *Contextualization and Literalism in the female debate in the Swedish and the Norwegian Pentecostal Movements 1978–1995* (Alabama).

Ulrik Josefssons doktorsavhandling

Liv och över nog. Den tidiga pingströrelsens spiritualitet (2005)

Dagen uppmärksammade år 2002 Ulrik Josefssons forskning kring Pingströrelsen med en intervju som får inleda detta avsnitt.

Dagen den 8 mars 2002
– Daniel Wärn

»Vad är vitsen med pingströrelsen?«

Pastor Ulrik Josefsson har studerat den tidiga rörelsens syn på Anden

Dagens pingstvännen genomgår en identitetskris. Vet vi vilka vi egentligen är? Känner vi vårt arv och är vi medvetna om de faktorer som format oss som enskilda och rörelser? Det var något av utgångspunkten och de frågor som Ulrik Josefsson, doktorand vid Lunds universitet, sökte belysa i ett av seminarierna under den pågående Jönköpingsveckan.

Ulrik Josefsson har i sina akademiska studier sysslat med frågor kring hur den tidiga pingströrelsen såg på den helige Ande. I sitt anförande i Jönköping gav han några glimtar av det han sett i pionjärgenerationen från det tidiga 1900-talet.

– Vad är det speciella med oss, vad är vitsen med pingströrelsen? frågade han. Något entydigt svar hade han inte, utan på akademikers vis utmanade han sina lyssnare att tänka vidare själva.

– Det är viktigt att reflektera över sin egen rörelsens historia. Vi behöver det för att veta vilka vi är, för att få en sund självdistans, och för möjligheten att utvecklas.

Präglad av väckelse

Ulrik Josefsson betonade att ingen rörelse uppstår ur ett vakuum. Det finns alltid ett sammanhang. Pingstväckelsen föddes fram ur den intensiva period i slutet av 1800-talet, som präglades av många olika väckelser med stark betoning på helgelse och Jesu tillkommelse. Så gav han några exempel

på viktiga personer i det dåtida andliga skeendet, som till exempel Charles Parham i Topeka, Kansas, William Seymour i Los Angeles, och William Durham i Chicago. Enligt Ulrik Josefsson ansåg Parham att poängen med tungotalet var att det var ett redskap för mission, som gjorde vanlig språkinläring överflödig. Hos Seymour var poängen med andedopet att det bröt ner barriärer som inget annat kunde bryta ner. Då Anden föll upphörde både klasskillnader och rasbarriärer.

– Men ingen har påverkat vårt tänkande i Skandinavien som Durham. Han bröt med den gamla helgelsestraditionen, som jag kallar trestegspentecostalismen, det vill säga först frälsning, sedan helgelse och sedan andedop. Durham införde en tvåstegspentecostalism, där omvändelse och andedop var skilda erfarenheter, men där helgelsen mer sågs som en livslång process, sade Ulrik Josefsson.

Kristiania – nordiskt centrum

En fjärde viktig person i den tidiga pingstväckelsen var den norske metodistpastorn T B Barratt. Han blev andedöpt under en insamlingsresa i Amerika, och genom hans verksamhet blev sedan Kristiania centrum för den nordiska pingstväckelsen.

– Barratts vision var att pingstväckelsen skulle infiltrera hela kyrkan, och att de andedöpta skulle stanna kvar i sina sammanhang. Historiska skäl gjorde att det inte blev så, men en som höll fast vid den visionen var Örebromissionens grundare John Ongman.

Ändens tid

I den tidiga pingströrelsen sågs Anden som ett tecken på att man nu verkligen levde i den sista tiden, och som en kraft till tjänst. Många ansåg också att det vanligaste tecknet för att man fått Anden var just tungotalet. På den punkten var, menade han, den svenske pingstledaren Lewi Pethrus en aning otydlig. Det framgår av att han gav två delvis olika berättelser av sin upplevelse av sitt andedop, en 1902 och en 1907.

Tungotalet blev identitet

I pressen beskrevs den tidiga pingstväckelsen som en tungotalarrörelse, och Ulrik Josefsson menade att det är olyckligt när bilden av vilka vi är skapas av människor som står utanför själva rörelsen.

– Tungotalet blev vår identitet, vilket är ett problem. Tungotalet är viktigt, men det är inte det centrala i andedopsupplevelsen. Det är viktigt som det inledande tecknet på Andens närvaro, men utgör på intet sätt själva kärnan i andedopet, som är att Guds kärlek utgöts i våra hjärtan.

Dagen den 28 oktober 2005

– Carl-Henric Jaktlund

Vem är du, vem är jag...

Pingströrelsens identitetskris ämne för Ulrik Josefssons doktorsavhandling

Den svenska pingströrelsen brottas med sin identitet, likaså gör många av dess medlemmar. Ulrik Josefsson hoppas att hans doktorsavhandling om den tidiga svenska pingströrelsen ska kunna ge vägledning. För det finns att lära av historien.

– Nervös är kanske inte rätt ord, men en anspänning finns det självfallet. Sedan 1998 har han – med avbrott för föräldraledighet, sjukskrivning och tjänstledighet – fördjupat sig i skrifter och sångmaterial från förra seklets början. Huvudmaterialet i studien är hämtat från pingströrelsens tidning Evangelii Härold, årgångarna 1915–1921.

– Där finns såväl tryckta predikningar från de ledande pastorerna som fotfolkets rapporter om de lokala församlingarnas arbete.

Arbetet har lett till en översiktsbild av den tidiga pingströrelsens spiritualitet (det levda religiösa livet inom rörelsen). Vilka var de viktigaste läroarna, handlingsmönstren och grundhållningarna?

– Ofta har man valt att beskriva pingströrelsen enbart genom det särskiljande, typ »det är de samfundsfria tungomålstalarna«. Men om jag skulle beskriva dig genom att säga »ni vet han som har små glasögon och inte så mycket hår...

... så skulle det inte kännas så rättvist och heltäckande«.

– Nej, precis. Det specifika är identitetsbärande just genom att utgöra gräns, men man kan inte bara tala om gränser. Det centrala kan vara väl så identitetsbärande trots att det delas med alla kristna. Den tidiga pingströrelsen har annars, enligt Josefsson, präglats av bilden av sig själv som unik: mer biblisk, mer överlåten och något av kristendomens yttersta konsekvens. En självupplevd unicitet.

– Men så har det ju inte varit, det är inte några nya läror som har upptäckts, de har tagits över från andra och möjligtvis radikaliserats något. Ändå har väldigt mycket av vår identitet som pingströrelse formats i avgränsningen från alla andra. Inte för att vi har varit annorlunda utan för att vi talat om oss som det. Vi har blivit de vi blivit genom att ta spjörn mot andra. Helt naturligt, men om för mycket av identiteten ligger i det blir det problem.

Nu för tiden är det dock inte på samma sätt, pingströrelsen är förankrad i det ekumeniska arbetet. Därför kan inte identiteten längre formars genom

att ta spjärn mot andra vilket leder till osäkerhet. Risken är då uppenbar, menar Josefsson, att det i stället tas spjärn internt.

– Det är så vi är vana att göra, så vi använder samma strategi inom vår egen gemenskap. Jag säger inte att det är så, men det är en möjlighet. Och det är alldeles uppenbart att avståndstagandet har format oss historiskt.

Finns det något tydligt du tycker att vi bör ta lärdom av från förr?

– Det finns mycket, både sådant som är negativt, som vi kanske bör passa oss för, och sådant som är positivt. Bland det senare vill jag lyfta fram helöverlåtelsen. Nu ska det vara lite blasé, man ska ha kritisk distans och inte ryckas med för mycket. De trodde fullt ut och det fick konsekvenser i livet.

Avhandlingen är på cirka 450 sidor, vem kommer att läsa den?

– Jag hoppas att den blir till glädje för den akademiska världen och i undervisning. Men även för pastorer och den vanlige pingstvännen som är ovanlig nog att läsa doktorsavhandlingar.

Jönköpings-Posten den 10 november 2005 – Göran Åberg

Studie om pingströrelsens spiritualitet

ANTALET akademiska avhandlingar i Sverige om pingströrelsen är fåtaligt och skrivs fortfarande ensiffrigt, de flesta framlagda i Lund, av vilka anmälaren haft det ibland tvivelaktiga nöjet att vara fakultetsopponent på tre av dessa. Ett tungt vägande bidrag till pingstforskningen, såväl vikt- som innehållsmässigt, framlades vid Lunds universitet sista fredagen i oktober, då **Ulrik Josefsson**, pingstpastor, bosatt och verksam i Jönköping, försvarade sin avhandling om den tidiga pingströrelsens spiritualitet med titeln **Liv och över nog**.

Med tidsbestämningen tidig avser författaren pingströrelsens första och grundläggande period, 1913–21, och främst då hur det religiösa livet inom »den nya rörelsen« kom till uttryck i tidningen Evangelii Härold men också i andra tryckalster, bland annat sångboken *Segertoner*. Begreppet spiritualitet definierar författaren som »det levda religiösa livet«, det vill säga »läror, handlingsmönster och grundhållningar«.

DESSA TRE aspekter sammanfattar författaren i begreppen ortodoxi, ortopraxi samt ortopati. Även om dessa begrepp inte är helt fel, kan de ge fel associationer och borde i varje fall ha förklarats tydligare. Ordet ortopraxi brukar i religionernas värld närmast förknippas med islams fem pelare, det vill säga regler och livsmönster som är permanenta under århundraden.

De handlingsmönster som Ulrik Josefsson betecknar som ortopraxi har däremot förändrats från decennium till decennium inom pingströrelsen, exempelvis vad gäller alkohol, kvinnlig klädkod och synen på politik; pingstvännen i dag är i praktiken inte hundraprocentigt absolutister, kvinnor använder i dag såväl smink som örhängen och låter klippa håret, det apolitiska synsättet har helt omvärderats till helhjärtat politiskt engagemang och så vidare.

När författaren talar om handlingsmönster avser han alltså det sociala beteende som var byggt på och motiverat utifrån tron eller med andra ord hur det religiösa livet tar sig uttryck, levs och praktiseras. Det gäller bön, gudstjänst, helgelse, mission och diakoni.

BÖN INOM pingstkreter karaktiserade Sven Lidman en gång som djupt personlig, spontant formulerad samt ackompanjerad av olika grad av hänryckning, där bönespråket ofta utgjordes av tungotal. Dominerande var tacksägelse- och lovsångsmotivet.

Gudstjänsten hölls fria från liturgi menar författaren, präglade av stor enkelhet. Men även om speciell gudstjänstordning med fasta formuleringar saknas förekom viss uniformitet vid de olika slagen av möten, väckelse-, böne- och församlingsmöten med flera. Kan inte också denna uniformitet ses som ett slags liturgi, även om man ville skilja sig från statskyrkans ordning!

I samband med avsnittet om gudstjänster och möten kunde författaren ha anknytning till gudstjänstlokalens utformning och interiör. Den var under pionjärtiden oerhört enkelt utformad för att inte säga påver, oftast helt i saknad av utsmyckning fränsett det tomma korset och ordet JESUS i stora bokstäver på talarstolen. Pingstpionjären Georg Gustafssons enkla pingstkapell i Karlsfors utanför Hörle, numera placerat i Apladalen i Värnamo, kan här utgöra ett exempel – gärna jämfört med dagens enorma pingstkomplex några hundra meter därifrån med en elva meter hög klättervägg inom samma byggnad som kyrksal, kafé och andra utrymmen!

JESUS BETECKNAS med rätta som »hela teologins centrum«, som frälsare, helbrägdagörare, andedöpare och kommande kung. »Att bli frälst« var den viktigaste frågan. Detta begrepp betecknar Ulrik Josefsson som en »språklig identitetsmarkör«.

Författaren betonar starkt den personliga erfarenheten av frälsningen som ett utmärkande drag för pingströrelsen och troendedopet som konsekvens, bekännelse och bekräftelse på trostilläggen. Liksom Per- Olov Enqvist i *Lewis resa* accentuerar författaren inte bara korsets utan även blodets betydelse för den tidiga pingströrelsen.

Som ett alldeles speciellt särmärke för rörelsen anger Ulrik Josefsson också den radikala kongregationalismen, det vill säga den samfundsfria församlingen. Pingströrelsen betecknades som »de fria vännerna« i motsats till övriga frikyrkliga församlingar. Trots detta blev Lewi Pethrus mer eller mindre betraktad som en samfundsledare som föreståndare för Filadelfia-

församlingen i Stockholm, kanske ännu mer än hans efterträdare som nu formellt blivit vald ledare för rörelsen/samfundet!

YTTERLIGARE ett särmärke specifikt för pingstvännen utgjorde tungotalet, mer i början än senare, då detta trosfenomen praktiseras också inom andra väckelser. Ulrik Josefsson talar om detta bruk som en mystik erfarenhet, som förening med Gud. Tungotalet ansågs bekräfta och vara ett tecken på andedopet.

Avhandlingens sista stora avsnitt behandlar grundhållningar, varvid Josefsson pekar på tacksamhet, glädje och jubel som speciella uttryck för en pingstvän. Författaren ser dessutom »enheten« som en grundhållning. Enhetsidealet måste dock ställas mot den splittring inom svensk frikyrklighet som pingstväckelsen åstadkom, inte minst under pionjärtiden. Inom denna tidnings spridningsområde blev denna söndring mest markant i Mullsjö-bygden, dock under en senare epok.

Ulrik Josefssons avhandling är naturligt nog nästan helt skriven i imperfekt, det vill säga förfluten tid. Få akademiska undersökningar är dock så nutidsinriktade som denna, då den tar upp de frågeställningar som just nu är aktuella inom dagens något turbulenta pingströrelse. Måtte den bli läst och noggrant studerad och diskuterad bland pingstvännen i dag och inte i likhet med flera andra pingstavhandlingar helt förbigången!

AVSLUTNINGSVIS pekar författaren på behovet av fortsatta studier av pingströrelsen, dess läror, handlingsmönster och grundhållningar, och ger ett antal förslag till forskningsuppgifter. Han aviserar också ett större samlingsverk om svensk pingsthistoria; en sådan framställning emotes med förväntan.

Till dess får de av pingst- och frikyrkohistoria i allmänhet intresserade glädjas åt Ulrik Josefssons just framlagda gedigna, intressanta och omfattande studie om pingströrelsens spiritualitet. Den presenteras för övrigt av författaren vid en föreläsning i regi av Teologiskt Forum i Jönköping den 24 november.

Dagen den 30 november 2005

– Thomas Manfredh

Pingstforskaren Ulrik Josefsson prisad av sina egna

Ulrik Josefsson blev i går prisad för sin doktorsavhandling om pingströrelsen. På predikantveckan fick han motta ett stipendium på 5 000 kronor. Det är insamlingsstiftelsen för pingstforskning som för första gången delar ut ett stipendium.

Stipendiet ska gå till en person som under året bidragit med viktig kunskap om den svenska pingströrelsens historia och identitet. Ulrik Josefsson disputerade för en månad sedan med sin avhandling »Liv och över nog: Den tidiga pingströrelsens spiritualitet«, som fokuserar på perioden 1913–1921. – Vi ser det som en mycket värdefull avhandling vid sidan av de andra standardverken om den svenska pingströrelsen, säger Magnus Wahlström som sitter i den stipendienämnd som utsett pristagaren. I motiveringen sägs att »den metod och det övergripande perspektiv Josefsson valt ger en god överblick av det som rörde sig i debatter, samtal och gudstjänster i den tidiga rörelsen; vad pingstvänner tänkte, trodde och praktiserade.« Målsättningen är att stiftelsen i framtiden ska kunna finansiera för rörelsen viktiga forskningsprojekt. Tills vidare ska den fungera som en uppmantran för den forskning som redan görs. Stiftelsens upphovsman är pastor Bertil Carlsson, som sedan länge brinner för en fördjupning av pingströrelsens historia och teologi. Den förvaltas av PSK, Pingstförsamlingarnas skol- och kursverksamhet.

Tro & Liv 3–4/2006 – Runar Eldebo

I Tro & Liv nr 3–4 år 2006 skriver Runar Eldebo utförligt om Ulrik Josefssons avhandling. Det som här följer är ett utdrag från denna artikel.¹

Den tidiga pingströrelsens spiritualitet

Att forska på det levda kristna livet

Ulrik Josefsson har skrivit en magistral avhandling med titeln *Liv och över nog. Den tidiga pingströrelsens spiritualitet*.² Framsidan pryds av ett kollage av en förstasida av tidningen *Evangelii Härold* och av en bild på deltagarna vid pingströrelsens första bibelstudievecka 1916 i Korsberga. Tidningen *Evangelii Härold* och årgångarna 1915–1921 är avhandlingens stora primärkälla (s 432). Uppgifterna i avhandlingen är två enligt författaren, dels att fylla luckor i kunskapen om pingströrelsen i Sverige, dels att bidra till den teologiska reflektionen inom den förhållandevis unga spiritualitetsforskningen (s 14). Syftet med arbetet är mer precist »att undersöka den svenska pingströrelsens spiritualitet under dess första och grundläggande period, 1913–1921« (s 14). Spiritualitet »kan sammanfattas som det levda religiösa

---

¹ Här används löpande numrering av fotnoterna, vilket gör att numreringen avviker från originalets.

² Josefsson, Ulrik, 2005: *Liv och övernog. Den tidiga pingströrelsens spiritualitet*. Bibliotheca Theologiae Practicae 77.

livet« (s 15). Det gäller därför för författaren att studera den tidiga pingströrelsen holistiskt, integrativt och kontextuellt (s 15). Det gäller att försöka teckna en helhetsbild av den tidiga pingströrelsen. Författaren menar att detta perspektiv inte leder till en detaljstudie i första hand utan studiet måste inriktas mot »de utmärkande dragen och därmed de identitetsbärande elementen i pingströrelsens spiritualitet (s 15).

Författaren skiljer i sin redogörelse för avhandlingens uppgift mellan tre olika analyser (s 15). För det första en innehållsanalys som ska besvara frågor som: Hur kan man beskriva pingströrelsens spiritualitet som helhet? Vilka beståndsdelar har pingströrelsens framställning av spiritualitet? Vad bär identiteten? På vilket sätt bärs identiteten? Hur förhöll sig pingströrelsens spiritualitet till samtida frikyrkorörelser? För det andra en interaktionsanalys som ska besvara frågor som: Hur samspelar de nu identifierade identitetsbärande beståndsdelarna? Vilka är mer drivande av de nu identifierade kategorierna eller elementen? Finns ett mönster att skåda, en slags övergripande karaktär av spiritualitet? För det tredje en kontextanalys som ska besvara frågor som: Vad i det samtida samhället skapade förutsättningar eller drivkrafter för den framväxande pingströrelsens spiritualitet? Vad betydde det att det fanns andra kyrkor omkring denna pingströrelse? Vad betydde den internationella arenan och särskilt den explosiva utvecklingen av pingstväckelse i USA från decenniet innan? Vilka utgjorde pingströrelsen den allra första tiden?

Innan författaren går vidare gör han några begreppsmässiga klargöranden. »Pingstväckelse« och »pentekostalism« är i denna studie synonyma begrepp för en kristendomstolkning och -rörelse där karismatiska yttringar betonas och »pingströrelse« är en organisatorisk term för den svenska församlingsrörelse som vi i matrikelsammanhang på senare tid har kallat »Pingst – fria församlingar i samverkan«.³

Till sist diskuterar författaren i uppgiftskapitlet ingående sitt materialval. I en spiritualitetsstudie gäller breda materialgrupper. Det handlar ju om ett holistiskt perspektiv. Samtidigt konstateras att pentekostalism och pingströrelse i första hand är en muntlig tradition och att därför sådana källor vore de allra bästa. Med tanke på studiens historiska karaktär och tidsavståndet mellan då och nu stannar författaren ändå för skriftliga källor därför att de är de enda tillgängliga.

Resonemanget ser ut så här (s 17). Det är ett problem att det inte finns tillgängliga muntliga källor då pingströrelsen i första hand är en muntlig tradition. De enda tillgängliga källorna är skriftliga. Författaren söker sig därför fram till de källor som står i närmast kontakt med muntligheten och det levda religiösa livet, alltså spiritualiteten. Han finner att referaten, vittnesbörden och artiklarna i veckotidningen *Evangelii Härold* innehåller detta material. Där finns stenograferade referat av pågående muntlighet.

---

³ Svenska Missionskyrkan & SMU 2005–2006, 2005, s 18.

Där finns reflekterande och poetiskt berättande texter nära det levda religiösa livet. Författaren argumenterar för att detta trots allt Stockholmsbaserade material representerar den nationellt växande pingströrelsen. Tidningen *Evangelii Härold* var samtidigt en röst för den nya rörelsen och ett viktigt redskap för denna rörelses formande (s 19). Som komplement till detta anför författaren julkalendern *Julens Härold*, den samlade produktionen från Förlaget Filadelfia med särskild tonvikt på pingströrelsens sångbok *Segertoner* med utgåvor 1914, 1916 och 1921. Författaren brukar den utökade utgåvan 1916 med 189 sånger och betraktar denna källa som, och jag citerar, »illustration av olika sidor av spiritualiteten, eftersom det är rimligt att sångerna varit ett viktigt inslag i pingströrelsens gudstjänstliv« (s 20–21).

Avgränsningen i avhandlingen är tydlig och klagörande. Den tid som studeras är 1913–1921, dvs åren mellan det att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm uteslöts ur Baptistsamfundet och det sista år som Lewi Pethrus ensam utgjorde den dominerande kraften i redigerandet av tidningen *Evangelii Härold*, avhandlingens primärkälla.

Efter denna inledning ger Eldebo en utförlig presentation av Josefs-sons avhandling. I denna presentation, som av utrymmesskäl inte tas med i denna sammanställning, behandlas innehållet under rubrikerna: Metod- och forskningsöversikten, Ortodoxi, Ortopraxi, Ortopati, Den samtida kontexten, Metoddiskussionen och Materialet. Sedan följer en diskussion kring Josefs-sons resultat och perspektiv.

Resultaten och bärkraften

Vad är då avhandlingens mest intressanta resultat? Jag skulle vilja pröva tanken att det är de två för pingströrelsen konstitutiva spänningar som författaren presenterar i sitt slutord (s 410). Dessa återfinns inte i *Abstract* och inte heller i *Summary*. Författaren plockar ur sin gedigna inventering två spänningar som gör att pingströrelsen befinner sig på bristningsgränsen av vad som sociologiskt är möjligt att inkarnera. Författaren talar dels om spänningen mellan eskatologisk förväntan och restorationism, dels om spänningen mellan utanförskap och uttryck för kristendomens yttersta konsekvens. Jag skulle vilja hävda att detta inmutande av pingströrelsens existensuttryck, för att inte säga existensberättigande, är mer intressant, mindre statistiskt än övriga redovisade resultat, mer görande denna delvis otuktade och spontana livsrörelse rättvisa.

Jag menar att detta resultat mer visar på ett spiritualitetsstudium i forskaren Grant Wackers anda, där han kommer fram till dragen primitivism och pragmatism som kännetecknande för pingstväckelsen (s 361–

362),⁴ och skapar integrativitet också i redovisandet av resultatet. Mindre systematisk teologi alltså, och mer nyvunnen spiritualitetsforskning. Man skulle kunna säga att resultat motsvarar avhandlingens disposition, där det systematiska vinner över det spänningsfyllda, och där jag dristar mig att mena att de två spänningsfält som Ulrik Josefsson frilägger är avhandlingens stora behållning.

Jag kan också undra över avhandlingens uppställning mot slutet där resultatet presenteras som slutord i ett större sammanhang som kallas avslutning och där också en engelsk *Summary*, källor och litteratur och personregister ingår (s 409–411). Är slutordet att betrakta som avhandlingens sammanfattning, där inga nya tankar och slutsatser egentligen ska dras som inte redan tidigare är presenterade? Skulle avhandlingens stringens vunnit på en sammanfattning i ett tidigare kapitel som sedan kunde följas av detta slutord?

Jag konstaterar nämligen också att författaren i detta slutord värderar sin egen insats i termer av »avhandlingens förtjänster« (s 409), »enligt min uppfattning ... studiens viktigaste resultat« (s 410), Jag finner det viktigare att författaren återvänder till syfte och ambition med avhandlingen och nöjer sig med att visa på så stor överensstämmelse mellan syfte och resultat som möjligt. Syftet som presenterades mer precist på sidan 14,⁵ överensstämmer inte riktigt med syftesformuleringen på sidan 409,⁶ vilket är en skönhetsfläck, om än kanske liten, i sammanhanget.

I slutordet konstaterar författaren själv att studien kunde ha varit mer integrativ (s 409). En slutsats jag själv redan dragit. Författaren för också ett sammanfattande resonemang kring ytterligare forskningsuppgifter som han ser står kvar efter sitt eget arbete: en fördjupad studie av pingströrelsens syn på försoningen, en analys av pingströrelsens metaforanvändning, fördjupade studier om pingströrelsens sociala sammanhang, ett studium om förhållandet mellan den tidiga och den nutida pingströrelsen, en analys av pingströrelsens gudstjänst utifrån samspelet mellan liturgisk ram och personlig erfarenhet och en studie av Keswickrörelsens påverkan på det svenska religiösa livet i allmänhet och på pingströrelsen i synnerhet (s 411). De flesta av dessa har tidigare nämnts men därtill har också nämnts uppgiften att forska på pingströrelsens bibeltolkning (s 180), pingströrelsens bön (s 207, 212), pingströrelsens missionsutveckling (s 268–269), och övergången från andra trossamfund (s 399). Detta gör avhandlingens sista ord mer nyckfulla än sammanfattande.

---

⁴ Grant Wacker, 2001: *Heaven below. Early Pentecostals and American Culture*. London: Harvard University Press, s 13f.

⁵ Josefsson 2005, s 14: »Syftet med detta arbete är alltså, mer precist, att undersöka den svenska pingströrelsens spiritualitet under dess första och grundläggande period, 1913–1931.«

⁶ Josefsson 2005, s 409: »Syftet med avhandlingen har varit att undersöka pingströrelsens spiritualitet.«

Forskarens närvaro

Det finns bland författarens metodiska överväganden ett perspektiv som är värt att ställa in i ett större och kanske annorlunda sammanhang. Författaren skriver att just spiritualitetsforskningen mår väl av »en viss grad av inifrånperspektiv eller åtminstone ett inslag av identifikation med det studerades inre liv« (s 37). Författaren använder sedan den psykoanalytisk! orienterade forskaren Ulla Holm för att skilja mellan sympati och empati, där den senare kvaliteten både hos Holm och Josefsson skulle vara att föredra (s 38, 41–42, not 62). I den tidigare nämnda artikeln av författaren skriver han kring spiritualitetsforskningen att forskaren bör »ha erfarenheter som korresponderar med det undersökta för att kunna föreställa sig vad som sker i det som synes ske« (s 49). Men vad är vitsen med en erfarenhetsbas mellan forskaren och studieobjektet? Och vad skulle göra detta särskilt viktigt för spiritualitetsforskaren, och hur kan den då psykoanalytiskt orienterade forskaren Holm föra ett liknande resonemang?

Kan det vara så att det som författaren är ute efter är vikten av att göra det studerade maximalt rättvisa? Kan detta uppnås på andra sätt än att författaren nödvändigtvis äger en erfarenhetsbas med det studerade, eller är empatiskt inställd till det? Gregory Bateson skriver i sin bok *Steps to an Ecology of Mind* att ett fenomen, vara vad det vara må, egentligen bara kan förstås utifrån sina egna förutsättningar. Är det inte studieobjektet som måste integreras med sitt eget sammanhang, för att faktiskt komma till sin rätt, som Bateson menar, snarare än att forskaren måste integreras med studieobjektet? Jag tror att det är detta som författaren egentligen är ute efter och inte efter en specifik metodisk förutsättning som skulle gälla spiritualitetsforskningen.

Risken med en empatisk hållning, eller ett inifrånperspektiv, är ju att man inte ser det man borde se som forskare. Jag menar att Ulrik Josefsson förhåller sig distanserad till den pingströrelse han själv är en del av. Det är bara i två frågeställningar som jag undrar. Det finns antydningar, men ingenting egentligen utsagt, om att det i pingströrelsens spiritualitet finns en risk för förstållning eller dubbelmoral. Det antyds i den ständiga strävan framåt och uppåt (s 338). Det finns ett drag av triumfalism skriver författaren (s 341). I en not antyds att pingströrelsens företrädare i jämförelse med missionsförbundare kunde verka sturska och uppåtsträvande (s 350, not 24). Det närmaste forskaren Josefsson kommer en värdering av detta är när han skriver att pingströrelsen höll fast vid idealet om den kristna fullkomligheten, men verklighet och praktik talade i en annan riktning (s 359). Han antyder också i en not att stora grupper av pingströrelsen aldrig uppfattade sig ha gjort den andedopserfarenhet som anbefalldes (s 369, not 4).

Jag kan undra varför inte detta utvecklas mer.

Jag kan också undra över utelämnandet av termen sekt i denna avhandling. Josefsson skriver om pingströrelsen som »en isolationistisk intern

samhörighet« (s 302), och termen sekt eller sekterisk förekommer vid ett enda tillfälle då den i en not används för att beskriva att vissa forskare uppfattat den tidiga pingströrelsen som »sekteriskt apolitisk« (s 290, not 99).

Jag kan undra över varför denna term inte används och problematiseras för att förstå en så intressant sociologisk storhet som pingströrelsen.

Efter två avsnitt under rubrikerna »Detaljkritik« och »Errata« avslutar Runar Eldebo med en sammanfattning:

Ulrik Josefsson har skrivit en synnerligen intressant avhandling inom ämnet kyrkovetenskap med fokus på pingströrelsens spiritualitet sett ur ett historiskt perspektiv och med utveckling av forskningsmetoderna inom spiritualitetsstudiet i stort. Avhandlingen uppvisar ett gott handlag med de historiska källorna och en bred beläsenhet både inom ämnesområdet pingströrelse och pentekostalism och inom ämnesområdet spiritualitet.

Dagen den 4 november 2008

– Carl-Henric Jaktlund

Pingstpastor fick årets Wallquistpris

»För en bred, engagerad och engagerande skildring av den svenska pingströrelsens begynnelse.« Så lyder en del av motiveringen till varför Ulrik Josefsson tilldelas årets Wallquistpris av Smålands akademi.

Wallquistpriset delas årligen ut av Smålands akademi »för författarskap och forskning med kyrklig anknytning«. Medutdelare är Växjö stift, och vanligast är att pristagarna har tydlig koppling till Svenska kyrkan. Men inte i år. På måndagseftermiddagen offentliggjorde Birgit Friggebo, medlem i Smålands akademi, att Wallquistpriset 2008 tilldelas Ulrik Josefsson, pingstpastor som nu delvis har Svenska alliansmissionen som arbetsgivare.

– En stor ära och en bekräftelse på min doktorsavhandling, och det känns extra roligt när uppmärksamheten kommer från ett sammanhang utanför mitt eget, kommenterar Ulrik Josefsson.

Mynnade ut i en bok

Han får priset på 25 000 kronor för sin forskning som mynnade ut i avhandlingen och boken »Liv och över nog«, om den tidiga pingströrelsens spiritualitet.

– Jag försökte att titta på en av Sveriges viktigaste folkrörelser i ett helhetsperspektiv och den inre logikens drivkrafter som format den starka kyrkan. Det kan vara betydelsefullt att studera enskilda frågor också, men

jag tycker det är extra intressant att se hur saker hänger ihop och relaterar till varandra.

Sveriges Jerusalem

Wallquistpriset, liksom övriga utmärkelser som Smålands akademi delar ut, ges till verk och författare med tydlig koppling till landskapet. Ulrik Josefsson är Jönköpingsbo sedan tolv år, men Birgit Friggebo underströk vid tillkännagivandet att det även fanns andra kopplingar.

– Väckelserörelsen, och pingströrelsen, har ju tydlig lokal och regional förankring.

Ulrik Josefsson håller med, staden han bor i brukar ju trots allt omnämnas som Sveriges Jerusalem.

– I ett småländskt perspektiv är forskning kring pingströrelsen viktig eftersom den har varit, och är, stark här. I ett svenskt perspektiv är det viktigt eftersom pingströrelsen förändrade frikyrkligheten. Och i ett globalt perspektiv, så här i efterhand, är det intressant eftersom det blivit en av världens viktigaste och mest växande rörelser, säger Josefsson.

Vad prissumman kommer att användas till har han inte riktigt bestämt, men det troligaste är att den används som grundplåt till en översättning av avhandlingen till engelska.

– Jag skulle vilja göra en ny version där det redan skrivna kompletteras med några reflekterande kapitel: vad kan vi lära av historien, vad tar vi med oss och vad lämnar vi bakom oss? Det skulle jag vilja ta tid med framöver och därefter trycka en ny svensk upplaga samt översätta till engelska.

Miniföreläsning

Prisutdelning sker i Växjö den 15 november, och vid en högtidssammankomst i Växjö domkyrka den dagen kommer Ulrik Josefsson att hålla en miniföreläsning, delvis utifrån sin forskning.

– Men jag vill bredda det något och inte enbart fokusera på pingströrelsen. Rubriken är »Väckelserörelsen som kritik och konstruktion«. Väckelserörelsen har en spännande dubbelhet i sig. Den tittade in i kyrkan och tyckte att den gått vilse, kritiserade, men formulerade även något själva. Man förde inte bara fram sina åsikter, man kritiserade men konstruerade även ett annat sätt att vara. Och jag tror att det är en viktig dubbelhet: det är först när man är intresserad av att bygga något själv som ens kritik kan tas på riktigt allvar.

Fakta: Ulrik Josefsson

Rektor vid Korteboskolan (Svenska alliansmissionen) och utbildningsledare på Pingstförsamlingarnas teologiska seminarium. Tidigare pastor i pingstförsamlingarna i Lund och Jönköping, lärare på folkhögskolan Vieback. Teologie doktor i Lund 2005, avhandling »Liv och över nog«.

Kommentar

Josefssons avhandling gavs ut på Artos och trycktes i en upplaga av cirka 1 200 exemplar. En stor del av upplagan är såld men exemplar finns fortfarande kvar på förlaget. Med avhandlingen följde också en CD-skiva där avhandlingen är publicerad i pdf-format samt skannade bilder av *Evangelii Härold* årgångarna 1915–1921, vilka är avhandlingens viktigaste källmaterial.

Nils-Eije Stävares doktorsavhandling

---

*Georg Gustafsson – församlingsledare, predikant och förebedjare
(2008)*

Dagen den 25 september 2003
– Daniel Wärn

Han bad – och folk blev friska

**Georg Gustafsson använde aldrig helandemöten för att få
folk till kyrkan, visar doktorsavhandling**

Forskningen om den svenska pingströrelsen har i hög grad fokuserats på Lewi Pethrus och vad han betytt för rörelsen. Men nu är också en doktorsavhandling om Georg Gustafsson på gång.

– Jag vill gärna visa att det finns andra personer som betytt mycket för pingströrelsens framväxt, säger Nils-Eije Stävare, bibellärare på Kaggeholms folkhögskola och doktorand i kyrkohistoria vid Uppsala universitet.

Hela sitt kristna liv bad Georg Gustafsson för sjuka. Enkelt och odramatiskt och ofta med resultat att människor helades. Men han var starkt kritiskt till personfixeringen kring enskilda helbrägdagörare och använde aldrig helandemöten som ett sätt att få folk till kyrkan, avslöjas i den kommande doktorsavhandlingen. Georg Gustafssons liv har tidigare tecknats i en biografi av journalisten Ivar Lundgren. Men dokumentationen om Georg Gustafsson är omfattande. Bland det ovärderliga material som Nils-Eije Stävare har tillgång till finns cirka 50 000 brev som Georg Gustafsson lämnade efter sig. De ingår i den omfattande korrespondens som han hade med människor runt om i Sverige och i andra länder som sökte hans hjälp i förbön för olika sjukdomar. Breven finns bevarade på Kaggeholm, och Nils-Eije Stävare har läst dem alla, systematiserat och klassificerat dem.

– Breven rör en tidsperiod från början av 1930-talet till 1980-talets början. Det är oerhört spännande och uppbyggligt att få forska om Georgs kontakter med alla dessa sjuka. Ofta har jag känt mig gripen, och ibland sitter jag helt enkelt och gråter, säger han.

Inspelat intervjumaterial

Förutom alla dessa brev har Nils-Eije Stävare lyssnat igenom det inspelade intervjumaterial på cirka 20 timmar som legat till grund för Ivar Lundgrens böcker. Till det kommer alla de artiklar som finns om och av Georg Gustafsson i Evangelii Härold och Dagen, som han just nu håller på att gå igenom.

– Om allt går planenligt är det meningen att jag ska disputerar någon gång i början av 2006. Det är en verklig förmån att få ägna sig åt detta.

Nils-Eije Stävare berättar att Georg Gustafsson under hela sitt kristna liv bad för sjuka. Det började mycket enkelt och odramatiskt. Som nyomvänd brukade han tillsammans med sin fru besöka sjuka. De sjöng sånger och läste bibelord och innan man skildes bad man helt naturligt tillsammans.

Bön och olja

Allt som oftast hände det att folk började bli friska efter ett sådant besök. Och när Georg i slutet av 1920-talet gick in i en heltidstjänst som predikant så var detta att be för sjuka och att enligt Bibelns ord smörja dem med olja en självklar del av hans tjänst.

– Trots att bön för sjuka var en central del av Georgs tjänst, så gjorde han det aldrig till en huvudsak i de offentliga mötena. Han sköt också all uppmärksamhet från sin egen person, och framhöll alltid att församlingens förbön var avgörande. Som liten pojke hade Georg Gustafsson blivit helad från en livshotande sjukdom efter förbön av helbrägdagöraren F A Boltzius. Själv såg han sig enligt Nils-Eije Stävare som en arvtagare till honom.

Bönedukar

Precis som Boltzius praktiserade han också förbön för sjuka med hjälp av så kallade bönedukar. Då någon sjuk önskade förbön, men inte kunde komma till den församling där Georg var pastor, så bad han tillsammans med församlingen och de äldste för den sjuke medan man la sina händer på ett tygstycke, som sedan sändes till den sjuke. Med böneduken skickade Georg också ett meddelande där han lovade att be för den sjuke då han eller hon under bön skulle lägga tygstycket på sin sjuka kropp. Den tanken bygger på Apostlagärningarna, som berättar att man i Efesos tog »dukar och plagg som hade varit i beröring med hans (Paulus) kropp och lade dem på de sjuka, och då blev de kvitt sina sjukdomar, och de onda andarna lämnade dem« (Apg 19:12).

– Georg Gustafsson ägnade minst tio timmar i veckan åt att under tidiga morgnar och sena kvällar be för sjuka som sökte hans förbön. Det höll han på med i femtio år. Då Lewi Pethrus 1950 inbjöd amerikanska helandevangelister att besöka Sverige, så tackade Georg Gustafsson nej till att ta emot dem i den församling han tjänade.

Ogillade sensationer

Han var kritisk till fokuseringen på enskilda helbrägdagörare och ansåg att Gud knutit sina helande gåvor till församlingens och de äldstes förbön. Han ogillade sensationsmakeriet, och det var främmande för honom att använda helbrägdagörelsemöten som en metod för att få folk till kyrkan.

– Georg hade en avslappnad och jordnära syn på helande. Det var lika underbart om Gud botade människor genom läkarnas insatser som när han grep in direkt. Han uppmanade aldrig folk att sluta med sin medicinering, snarare tvärtom, säger Nils-Eije Stävare. Till Georg Gustafssons sätt att arbeta hörde att han ofta besökte sjuka, i deras hem eller på sjukhus och vårdinrättningar. Han såg på sjukvårdspersonalen som Guds medhjälpare, och många gånger betraktades han också av dem som en i personalen. Det finns flera exempel på läkare som kallat på Georg när de inte kunde göra mer för att hjälpa den sjuke. För Georg Gustafsson var onskans makter en reell verklighet. Han ägnade mycket tid åt att i bön bryta igenom i den andevärld som han menade stod emot att Gud skulle uppenbara sin härlighet genom att bota de sjuka. Men enligt Nils-Eije Stävare ansåg Georg att det var ytterst sällsynt att sjukdom på något sätt varit kopplat till andebesättelse.

Alla blir inte friska

I början av sitt liv lastade Georg sig själv för att alla inte blev botade, och anklagade sig själv för att ha ägnat för lite tid åt bön och fasta. Senare accepterade han mera att det inte finns något svar på frågan varför inte alla blev helade, säger Nils-Eije Stävare.

– Däremot var han helt klar på att alla inte ska bli friska, och att sjukdom är en av de vägar som Gud använder för att ta oss hem till sig. Georg var starkt övertygad om att Gud har utmätt vår tid här på jorden.

Pingst.se den 22 april 2004

– Cecile Frödén

Han skulle mörda prästerna

Pingstpastor Georg Gustafsson – nu blir hans dramatiska liv doktorsavhandling

Han var en smäländsk revolutionär, med en lista på människor han själv skulle mörda vid svenska revolutionens början. Högst upp på listan stod stadens präster. Men han blev i stället en av Sveriges mest legendariska pingstpastorer. Georg Gustafsson – nu blir han doktorsavhandling.

Nils-Eije Stävare, lärare på Kaggeholms folkhögskola, skriver nu en doktorsavhandling om pingstprofilen.

År 1914 bryter första världskriget ut. Och Ryssland är på väg mot revolution. Georg Gustafsson är 15 år och lärjunge hos de svenska revolutionärerna Kata Dalström och Hinke Bergegren. Han utför terroraktioner i Småland och har en lista med namn på Värnamos präster, som han själv ska mörda den dag revolutionen bryter ut i Sverige. Men det blir ingen revolution, utan Georg Gustafsson blir i stället frälst hos Frälsningsarmén. Och senare pingstvän efter att ha läst om andedopet i Evangelii Härold. Några år därefter är han med och bildar Betelförsamlingen i Värnamo och blir dess förste föreståndare och pastor. Oavlönad. Han arbetar på dagarna som verkmästare på en snickerifabrik. En månad senare slår det ned som en bomb – Georg Gustafssons fästmö är med barn utan att de är gifta. Han är beredd att lämna allt. Men hela församlingen förlåter honom på stående fot. Han bestämmer sig då för att viga sitt liv åt att be för sjuka.

13 år senare drabbas Georg Gustafsson av en personlig tragedi då hans hustru dör, och han blir ensam med två barn. Direkt efter begravningen bryter väckelsen loss. Han sa senare: »Djävulen tog min första fru ifrån mig. Det var priset jag fick betala för väckelsen.«

18–20 lådor med brev »Georg Gustafsson«.

Så stod det på 18–20 flyttkartonger i källaren till Lewi Pethrus villa på Kaggeholms folkhögskola. Efter Georg Gustafssons död donerades all hans korrespondens till pingströrelsens arkivverksamhet, nuvarande Pingst arkiv. När Nils-Eije Stävare började arbeta på folkhögskolan för några år sedan fick han syn på kartongerna.

– Jag hade själv Georg Gustafsson som bibellärare då jag som 17-åring skulle bli evangelist 1966. Han gjorde ett outplånligt intryck på mig, säger han. Vid den teologiska institutionen på Uppsala universitet har man välkomnat hans forskning.

– De flesta avhandlingar om pingströrelsen handlar om Lewi Pethrus, säger han.

3 000 helanden

Det tog nästan fem månader för Nils-Eije Stävare att läsa igenom och sortera de drygt 50 000 brev som Georg Gustafsson lämnat efter sig. Där fann han den korrespondens som följde med Georg Gustafssons tjänst att be för sjuka människor. I Georg Gustafssons stora brevsörd finns det brev som berättar om hur det har gått. Vissa skriver att det inte har hänt någonting, andra kan se en viss förändring. I många fall berättas det också om ett mirakulöst helande.

– Jag har funnit 3 000 vittnesmål om helande. Det måste vara helt unikt i pingströrelsens historia, säger Nils-Eije Stävare.

– Han ägnade minst tio timmar i veckan i 50 års tid till att be för en människa i taget, 45 minuter på varje människa, vid sidan av sin pastors-tjänst. Det är häpnadsväckande att han gör det under så lång tid, fortsätter han.

Sanningen om Knutby

Den överlåtenhet som Georg Gustafsson visade prov på finns det inte mycket av i dag, menar Nils-Eije Stävare. Det kan vara en förklaring till varför pingströrelsen inte ter sig lika »feberhet« som den gjorde då Georg Gustafsson var verksam.

– Då talade man ofta om Jesu tillkommelse, säger Nils-Eije Stävare. En pingströrelse utan den hänförelse och hängivenhet som fanns i början blir urlakad och tom, menar han.

– Hade Georg Gustafsson levt i dag, skulle jag kunna slå vad om en månadslön på att han hade talat om sanningen om Knutby.

– Nu är vi beroende av en polisutredning för att få reda på vad som har hänt, säger Nils-Eije Stävare.

Värnamo Nyheter den 25 september 2004

– Gunvor Karlsson

Socialist som blev predikant

Georg Gustafssons liv i doktorsavhandling

Han gick i spetsen för facket. Han upprättade dödslistor på präster och predikanter. Han höll den socialistiska fanan högt när Kata Dalström talade.

Han blev frälst, bad för sjuka till helande, han blev en av pingströrelsens stora ledare.

Hans namn var Georg Gustafsson och han kom från Hörle.

I år firar Pingstförsamlingen i Värnamo 80-årsjubileum. I dag, lördag, hålls en seminariedag i Pingstkyrkan Arken, just med anledning av jubileet. Och det kan man göra tack vare ynglingen från Karlsfors utanför Hörle, Georg Gustafsson. För det var han som grundade den församling som sedermera kom att bli dagens pingstförsamling.

En som vet mycket om Georg Gustafsson är Nils-Eije Stävare, teologie kandidat och lärare vid Kaggeholms folkhögskola i Stockholm. Han arbetar med en doktorsavhandling om Gustafsson och han har gått igenom minst 50 000 brev som Gustafsson lämnat efter sig.

– Då saknas ändå breven från tolv år, säger Nils-Eije Stävare som för tillfället är i Värnamo för att gå igenom pingstförsamlingens arkiv.

Starkt intryck

Första gången Nils-Eije Stävare mötte Georg Gustafsson var när han som 17-åring gick en bibelskola i Malmö. Året var 1966 och Georg var lärare på bibelskolan under en vecka.

– Han gjorde ett starkt intryck på mig. Han levde med oss bibelskolelever. Han var en bönemänniska och läste alltid bibeln, säger Nils-Eije Stävare.

Han berättar att det var många människor som sökte upp Georg Gustafsson under den veckan, de ville att han skulle be för dem.

– Georg hade alltid oljeflaskan i fickan och han bad på ett mycket speciellt sätt. Han bad kort och gav kommando att Gud skulle gripa in.

Kartonger i arkivet

För sex år sedan kom Nils- Eije Stävare till Kaggeholms Folkhögskola som lärare. I källarvåningen på en av byggnaderna på skolområdet, i den så kallade LP-villan, fanns pingstarkivet. Där fanns ett 20-tal stora flyttkartonger märkta med Georg Gustafsson. Kartongerna var fyllda med brev som skickats till Gustafsson.

– Ingen hade rört breven, ingen hade sorterat dem, säger Nils-Eije Stävare.

Med tanke på den forskarutbildning han inledde i början av 1980-talet hittade han här ett uppslag till en doktorsavhandling. Och där är han nu, mitt uppe i insamlandet av material om Georg Gustafsson.

– Georg är en av de absolut största personerna inom pingströrelsen, i Småland är han den absolut största.

Blev revolutionär

Georg Gustafsson växte upp i en lutherskt troende familj. Under samma tid, de första årtiondena på 1900-talet, som väckelsen spred sig både inom frikyrkan och inom Svenska kyrkan, så växte också den socialistiska fackföreningsrörelsen till.

Medan fabriker förbjöd all facklig verksamhet fungerade förbuden som ved på brasan. Engagemanget i facket blev större.

Som 14-åring kastade sig Georg Gustafsson in i fackföreningsarbetet. Han blev en stark socialistisk revolutionär som upprättade dödslistor över predikanter och pastorer som skulle avrättas när revolutionen kom.

Vändpunkt

Men när han 1917 som stolt fanbärare på ett 1:a maj-möte med Kata Dalström som huvudtalare, slås av att det han hör inte kan vara sant, då blir det till en vändpunkt.

– Han kan inte tro på det helhjärtat och det gör motsättningen väldigt tydlig. Den kris han genomgår leder till en vändpunkt i hans liv. Han blir frälst i Svenska frälsningsarmén i Värnamo 1918, säger Nils-Eije Stävare.

Strax efter omvändelsen vill han bli döpt på baptistiskt vis och det blir han på Torpkonferensen utanför Kumla 1920.

– Han är den förste i Värnamo som blir offentligt baptistiskt döpt.

När han sedan börjar tala om Andens dop, blir han ombedd att lämna den ungdomsförening i Karlsfors som han varit med i.

– Några av ungdomarna i föreningen följer med honom och 1921 håller han den första dopförrättningen i Karlsfors. Bland dem som döps finns hans föräldrar och hans yngre bror Simon.

Några år därefter, 1924, bildar han Betelförsamlingen i Karlsfors, vilken året därpå flyttar till Värnamo. Så småningom blir detta Pingstförsamlingen i Värnamo. I Betelförsamlingen får han sin första predikanttjänst. Som predikant hade han en böne- och helandetjänst som var omfattande.

Nils-Eije Stävare talar om minst 50 000 brev från människor som var i behov av hjälp på ett eller annat sätt. Alla brev besvarades.

Bönedukar

– Med svaren skickade Georg Gustafsson bönedukar som han smort med olja och bett för, och så kom han överens med anhöriga till den sjuka om ett datum och ett visst klockslag när böneduken skulle läggas på den sjuke, de skulle samlas runt omkring och bedja. Samtidigt bad Georg där han befann sig.

Nils-Eije Stävare säger att Georg Gustafsson ägnade varje sjuk 45 minuter i bön.

– Han avsatte minst tio timmar varje vecka i bön för sjuka under 50 års tid, och då överdriver jag inte. Han kunde börja klockan åtta på morgonen och hålla på till nio-tio på kvällen. Men det här basunerade han inte ut.

Att Georg Gustafssons efterlämnade brevsörd är så stor tror Nils-Eije Stävare beror på att Georg åtnjöt ett stort förtroende bland vanligt folk och bland predikanter både i Sverige, i Skandinavien och ute i Europa.

Erövrade kunskap

– Georg läste bibeln som en tok. Han var autodidakt, han hade ingen utbildning. Men han hade själv erövat en gigantisk bibelkunskap. Han var trovärdig det budskap han förkunnade och det övernaturliga var påtagligt under hela livet, säger Nils- Eije Stävare.

Förtroendet kom sig av att han, som Stävare uttrycker det, »lovade och levererade«. Det skedde under när Gustafsson bad för sjuka.

Ur den här synvinkeln menar Nils-Eije Stävare att pingströrelsen i dag är i riktig kris.

– Pingströrelsens förkunnelse är densamma som då, man lovar lika mycket men man levererar lite. Det är mycket ord och lite verkstad.

Profetisk klarsyn

Han säger att om Georg Gustafsson hade levtt, hade Knutby aldrig hänt. För Georg Gustafsson var bärare av en andlig profetisk skärpa som hade avslöjat vad som höll på att hända.

– Jag påstår att händelserna i Knutby inte hade varit möjliga om det funnits en stark profetisk klarsyn. Då hade man inte behövt vänta in polisutredningen för att veta vad som hänt.

Att pingströrelsen i dag lovar men inte levererar säger Nils-Eije Stävare är en ödesfråga, en fråga om överlevnad.

– Kan man inte återuppliva förtroendet så blir det mycket skrammel men ingen verkstad. Jag tror att det finns en önskan och en längtan inom pingströrelsen att återerövra och få uppleva under och tecken igen.

Villig att betala?

– Men vad jag sett utifrån materialet om Georg Gustafsson så finns det ett pris att betala. Det handlar om att gå in i en överlåtelse där man satsar sig själv och det är inte gratis. Den uthållighet som Georg Gustafsson hade är beundransvärd, men den är inte gratis.

– Pingströrelsen vill gärna se och ha resultat men man vill inte betala priset, säger Nils-Eije Stävare.

Dagen den 6 december 2007

– Carl-Henric Jaktlund

Redan innan Nils-Eije Stävares avhandling var framlagd fick han ett stipendium för sin forskningsinsats.

Prisades för insatser

Två stipendier har utdelats på pingströrelsens predikantvecka, ett för forskning och ett för betydande insatser inom barn- och ungdomsarbete.

På tisdagskvällen premierades två av pingströrelsens medarbetare. Kyrkohistorikern Nils-Eije Stävare fick årets stipendium från Insamlingsstiftelsen för pingstforskning, för sin avhandling om Georg Gustafsson, en av rörelsens starka profiler.

»Vi gläds över Stävares forskarinsats och ser fram mot att lägga avhandlingen till det fåtal som till dags dato producerats om den svenska Pingströrelsen«, står det i motiveringen. [...]

Dagen den 11 april 2008

– Daniel Wärn

Därför bad pastor Georg med glöd – och glädje

Doktorsavhandling visar tre avgörande händelser som påverkade den färgstarke pionjären

Nu är den självlärde pastorn Georg Gustafsson vetenskapligt dokumenterad. I onsdags disputerade Nils-Eije Stävare vid Uppsala universitet med en avhandling om Gustafssons liv.

Vördnad och respekt är ord som sammanfattar Stävares egen känsla inför pingstpionjärens 60-åriga livsgärning som förebedjare, församlingsledare och predikant.

Nils-Eije Stävare är lärare på Kaggeholms folkhögskola och vid Pingströrelsens teologiska seminarium, och hans doktorsavhandling är en biografi över en av pingströrelsens mera betydande och färgstarka personligheter, Georg Gustafsson. Avhandlingen innehåller tio kapitel och omfattar totalt 372 sidor.

Som opponent vid disputationen fungerade docent Runar Eldebo, som med elegans och engagemang nagelför Stävares avhandling.

Oppositionen upptogs till stor del av olika metodfrågor, som för en lekman är svåra att bedöma, men Stävare lyckades väl i sitt försvar.

Några av de frågor som opponenter sedan tog upp kommer säkert att leva vidare i den fortsatta diskussionen och forskningen kring svensk pingströrelse.

Det gäller till exempel Stävares tes att Georg Gustafsson var Pingströrelsens främste, eller i varje fall mest inflytelserike »lutheran« och/eller »Rosenius-lärjunge«, och den oenighet som finns mellan Stävare och en annan pingstforskare, Ulrik Josefsson, angående om helbrägdagörelse genom tron var en grundläggande lära i den tidiga pingströrelsen.

Till skillnad mot Josefssons uppfattning var den inte det, även om det var vanligt att man praktiserade helande. Enligt Stävares uppfattning hörde helbrägdagörelse till vad Josefsson i sin avhandling kallar »pingströrelsens ortopraxi«, det vill säga dess handlingsmönster.

Blev frisk efter förbön

När jag som lekman läser Nils-Eije Stävares avhandling är det framför allt några skeden i Georg Gustafssons liv som berör, och som jag uppfattar spelade en avgörande roll för forrådet av hans person och unika livsgärning.

Sex år gammal blev han helbrägdagjord (frisk) som svar på bön. Den tidiga upplevelsen blev avgörande för att Gustafsson sedan kom att ägna sextio år åt uthållig förbönstjänst för sjuka och svaga.

Som liten pojke opererades Georg Gustafsson i Lund för en svår sjukdom, utan att bli hjälpt. När sjukdomen åter gjorde sig påmind vägrade den lille sjuklingen att åter skickas till Lund, och ville hellre dö hemma.

Hans gudfruktiga föräldrar fick då veta om Fredrik August Boltzius, då verksam i Stockholm, som bad för sjuka och vände sig till honom. Boltzius ansåg inte att det var nödvändigt att besöka hemmet, utan hänvisade till att »Herren är också i Småland«, men som hjälp för familjens tro och böner sände han med hänvisning till Apostlagärningarna (19:11-12) en böneduk, som skulle läggas på pojkens sjuka kropp vid förbönen.

Och undret inträffade, Georg blev frisk och besvärades sedan aldrig av sin sjukdom.

Själv vigde han sitt liv åt att i Boltzius anda be för sjuka var han fanns, och att sända oräkneliga bönedukar till människor som begärde hans förbön. Han hade en unik och folklig kontakt med människor långt utanför den egna församlingsverksamheten.

Nils-Eije Stävare berättar själv att det var mötet med »det dryga tjugotalet proppfyllda flyttkartongerna med förbönsbrev« som Georg Gustafsson lämnat efter sig och som nu finns i pingströrelsens arkiv på Kaggeholm som fick honom att bestämma sig för att skriva sin avhandling om honom.

Breven till Gustafsson utgör en tyngdpunkt i avhandlingen och behandlas i två av avhandlingens tio kapitel, ett från en period under 1930-talet och en från 1960-talet.

Bad om förlåtelse

En annan avgörande händelse i Georg Gustafssons liv ägde rum alldeles i början av pingströrelsens pionjärtid i Värnamobygden. Som ung, nyomvänd och brinnande föreståndare för den lilla gruppen pingstvännen i Karlsfors, 8 km norr om Värnamo, hamnade han i en svår kris.

Georg och hans fästmo Gärda »föll i synd« och tvingades gifta sig. Kutymen bjöd att den som misslyckades leva efter den norm som gällde – att sex före äktenskapet är fel – måste be om förlåtelse inför församlingen. Det gjorde Georg och Gärda och fick församlingens helhjärtade förlåtelse och upprättelse.

När Georg ville avgå som församlingsäldste och församlingsföreståndare och sluta predika vägrade församlingen att gå med på det utan uttalade sitt enhälliga och fulla förtroende för det förkrossade paret.

Man kan bara undra: Vad hade skett om församlingen inte beslutat att förlåta och upprätta och ge sitt unga pastorspar mod att gå vidare på trons väg?

Själv drog Georg Gustafsson två slutsatser av det inträffade, som sedan dess präglade hans liv. Den hårdhet och lagiskhet som tidigare präglat hans förkunnelse ersattes av barmhärtighet och glädje. Livet igenom började han varje dag med att tacka för syndernas förlåtelse.

Dessutom lovade han både Gud och sig själv att i fortsättningen medvetet ägna sig åt svaga och lidande människor.

Kris när hustrun dog

En tredje gripande och unik berättelse ur Georg Gustafssons liv – som under disputationen inte ägnades någon större uppmärksamhet – var den kris som han upplevde när hans hustru Gärda, bara 36 år gammal, dog strax efter att familjen flyttat till Norrköping.

För Georg Gustafsson stod det klart att det handlade om ett angrepp från onda andemakter.

Han har många gånger berättat hur han rent konkret och fysiskt konfronterades med en mäktig andefurste, som höll staden i sitt grepp.

Hans fru Gärda begravdes två dagar före julafton, men dagen efter annandagen då Georg annonserade att han skulle tala på mötet var kyrkan full av folk – den hade tidigare haft klent med besökare – och väckelsen bröt igenom på allvar.

Sekularisering i rörelsen

Tidigare har den akademiska forskningen om pingströrelsen till stor del fokuserats på rörelsens centralgestalt Lewi Pethrus, och det är på sin plats att ge Stävare en eloge för att han nu vidgat forskningens perspektiv och breddat inblicken och kunskapen om svensk pingströrelse.

Avhandlingen bygger på ett mycket omfattande källmaterial. Förutom de ovan nämnda 50 000 breven har Stävare haft tillgång till 20 timmars bandade intervjuer med Georg Gustafsson som gjorts av författaren Ivar Lundgren, protokoll från församlingarna samt otaliga artiklar i tidningarna Evangelii Härold och Dagen.

Avhandlingen speglar på ett förtjänstfullt sätt Gustafssons och pingströrelsens inbördes relation och ställer också deras gemensamma utveckling i relation till den ständigt pågående samhällsförändring som skett under de senaste hundra åren.

Bland de förändringar som Stävare påvisat, och som också lyftes fram av Runar Eldebo under disputationen är den inre sekularisering som skett i pingstförsamlingarna när det gäller synen på helbrägdagörelse.

På 1930-talet var det en första prioritet bland pingstvännerna att söka förbön för sjukdom, och ofta sågs det som ett utslag av otro eller bristande tro att vända sig till läkare.

På 1960-talet rådde det omvända förhållandet, och detta att söka helande var snarast en sista utväg då sjukvården inte kunde hjälpa.

Avhandlingen visar att Georg Gustafsson var emot den amerikanska kulturpåverkan som närmast gjort helbrägdagörelse till en religiös show som använts i marknadsföringssyfte, men på disputationen nämndes ingenting om att Gustafsson protesterade mot detta genom att vägra ta emot den omskrivne helandeevangelisten William Freeman då han på 1950-talet besökte Sverige.

Bönesvaren halverades

Däremot uppmärksammades den påtagliga skillnad som avhandlingen också avslöjar om den »inre sekulariseringen« när det gäller inställning till helande.

Genom att granska de tusentals brev som Gustafsson fick har Stävare kunnat visa att andelen omvittnade bönesvar halverades mellan 1930- och 1960-talet, från 16 till 8,5 procent.

På samma tid sjönk också andelen män som skrev och bad om förbön markant, från 38,5 till 24,6 procent.

jnytt.se den 14 april 2008

– Marianne Lundvall

Doktorsavhandling om Jönköpingsbo

Nu har jönköpingsbon och pastorn Georg Gustafssons liv blivit en doktorsavhandling.

Under förra veckan disputerade Nils-Eije Stävare vid Uppsala Universitet med en avhandling om pingstpionjären Georg Gustafssons liv. Gustafsson som föddes utanför Värnamo och bland annat verkade i Jönköping gick ur tiden 1983. Men under sitt liv som predikant betydde han mycket för uppbyggandet av Pingstförsamlingen i Jönköping.

Tro & Liv 3–4/2008

– Runar Eldebo

Pingstledare genomlyst

Nils-Eije Stävare: *Georg Gustafsson – församlingsledare, predikant och förebedjare inom den svenska pingströrelsen*. Studia Historico-Ecclesiastica Upsaliensia 43. Uppsala: Uppsala universitet 2008, 372 sidor.

Det borde vara varje pastor och församlingsledare förunnat att genomlysas av en forskares goda och genomborrande ögon. Denna förmån har skänkts

pingstledaren Georg Gustafsson vars pastorala liv innefattade tjänster i Värnamo, Jönköping, Norrköping och Eskilstuna. Georg Gustafsson tillhörde det nationellt ledande skiktet av svensk pingströrelse och talade vid predikant-, evangelist- och Nyhemsveckor. Han balanserade mellan rörelsens giganter Lewi Pethrus och Sven Lidman, han fanns med i den växande företagsamheten och han lyste frid över de schismer som hotade att bryta sammanhanget i stycken. Han var öppen och frispråkig, i jämförelse med andra profiler, i den rörelse han tjänade och trodde så mycket på.

Nils-Eije Stävare känner väl det sammanhang han doktorerar på. Han har predikat och tjänat samma herrar som Gustafsson. Detta noteras tydligt i avhandlingens inledning och Stävare gör allt för att göra detta inifrånsperspektiv till en avhandlingens fördel. Jag delar det principiella resonemanget, det innebär ingen nackdel i *princip* att vara väl förtrogen i det sammanhang man sedan ska distansera sig till, men i denna avhandling är detta framför allt en fråga i *praktiken*. Det finns en del att säga. Stävares största problematik är genremässig. Han överdriver i formuleringar på ett sätt som inte tillstår en vetenskaplig diskurs. Ordsammanställningar som »en närmast epokgörande insats«, »en närmast banbrytande insats« och »oskattbart« är vanligt förekommande. Ibland undrar man också som läsare vad som är Stävares egen distanserade tolkning och författarens refererande framställning. Det beskrivs till exempel att Georg Gustafssons hustru vid unga år avlider och att predikanten själv tolkar detta som ett personligt och ofrånkomligt offer för sitt fortsatta och sedan framgångsrika arbete. Här hade man önskat ett analysperspektiv och en problematisering av en sådan tolknings möjlighet och rimlighet men läsaren lämnas med Gustafssons egen horisont som att denna överensstämmer med författarens.

Författarens metod beskrivs som livsverksbiografisk. Den tillåter både ett kronologiskt och tematiskt perspektiv, och författaren använder sig väl av det tematiska, dels i ett fördjupningskapitel kring predikandet, församlingsledarskapet och bibelläraryfunktionen, dels i ett kapitel kring den helandetsjänst som Gustafsson utövade under alla år. Man kan ändå ställa frågan hur författaren arbetar metodiskt. Jag är oklar över författarens definitioner. På vilket sätt skiljer sig livsverksbiografen från en vanlig, hederlig explorativ metod? Författaren adderar därtill tre hypoteser till sin arbetsmetod vilket gör metodavsnittet övertungt och oklart och hypotesprövningen osäker. Är avhandlingen att betrakta som undersökande i allmänhet eller som ett prövande av tre hypoteser?

Kanske hade avhandlingen vunnit på ett ledarskapsperspektiv? Vad slags ledarskapserefenheter eller -färdigheter gjorde att Gustafsson under de olika strider avhandlingen presenterar intog sina positioner? Varför blev han försonare i så många skarpa lägen fast han ägde den personlighet som var så stark, utåtriktad och ibland häftig? Vi lämnas i sticket av författaren – kanske på grund av hans metodval. I studiet av Gustafssons

plats i striden kring Maranatarörelsen är det tydligt att Gustafssons position inte handlar om likheten mellan hans egen helandetjänst och Maranatarörelsens helandetjänst, utan det som gör att Gustafsson blir så kritisk är att rörelsen utmanar hans egen herdeposition i församlingen. Ett tydligare ledarskapsperspektiv hade kunnat ge sådana insikter vid fler tillfällen.

Författaren skriver reflexivt. Det betyder att författaren vill spegla mannen mot rörelsen och förstå rörelsen utifrån mannen. Författaren skriver också reflexivt så att samhället och den växande pingströrelsen ska speglas och förstås i utveckling och epoker. Därför interfolieras ett antal exposéer över svenskt samhälles utveckling vars substans det är möjligt att ställa frågor kring. Är dessa att betrakta som analyser i något slags vetenskaplig mening eller journalistiska inslag utifrån vilka rörelsen möjligen äger en relief?

Med alla dessa kritiska frågor i bagaget är det ändå möjligt att välkomna och premiera denna avhandling. Nils-Eije Stävare lyfter fram ett stycke person- och predikanthistoria som skapar ny viktig kunskap kring en av svensk kyrkorörelsers identitets- och utvecklingslinjer. Stävare gör vad professor Oloph Bexell gör i sina studier och herdeminnen kring svenskt, lutherskt prästerskap. Det handlar om forskning på kyrkans lokalnivå. Stävare kompletterar tidigare avhandlingar kring pingströrelsens två giganter med dels en personhistoria utifrån det som inte är att betrakta som svenskt storstadsliv, dels med en undersökning kring predikokosten över tid och helandetjänsten som härmed för första gången studeras utifrån en lokal pastors funktion.

Min största kritiska fråga gäller en av avhandlingens hypoteser där författaren menar att Gustafsson är lutheran och utifrån sin religiösa mylla i Småland under hela sin levnad härbärgerar en luthersk icke-triumfatorisk kristendom i skarp kontrast till Lewi Pethrus och annan karismatisk härlighetsteologi. Jag anser att avhandlingen inte för detta resonemang i hamn. Jag kan utifrån annan forskning se andra skäl till att Gustafsson intar en annan hållning än rörelsens giganter. Författaren prövar inte parallella predikanter som Frank Mangs, som också de avviker från den triumfatoriska ande-teologin, då med hänvisning till A B Simpson och en ande-teologi som mer är att betrakta som en nedåtgående rörelse än som en triumfatorisk sådan. Jag anser att författaren alltför snabbt och oprövat gör Gustafsson till lutheran. Med detta sagt finns det mer att göra på det område författaren antyder. Inte heller Lewi Pethrus är väl att betrakta som en traditionell pingstvän? Vad är det i hans fatatur som gör att också han förblir rationell, samlad och icke-triumfatorisk i jämförelse med många andra? Finns det ett forskaröga som skulle kunna undersöka Svenska kyrkans betydelse för pingströrelsen inte bara utifrån att många pingstvännar är anslutna till de båda trossamfundet, utan utifrån en underliggande teologisk samstämmighet, och friktion, som gör att svensk pingströrelse låter annorlunda än annan?

Kyrkohistorisk årsskrift 2008

– Runar Eldebo²³

GEORG GUSTAFSSON – FÖRSAMLINGSLEDARE, PREDIKANT OCH FÖREBJEDJARE INOM DEN SVENSKA PINGSTRÖRELSEN. Diss. Uppsala universitet. *Studia Historico-Ecclesiastica Upsaliensia* 43. Uppsala: Uppsala universitet 2008, 372 sid.

Denna avhandling om pingstpredikanten Georg Gustafsson sätter in denne, av åtminstone landets pingstfolk redan under sin levnad betraktad som legendarisk, i det svenska samhällets och den svenska Pingströrelsens utvecklingsprocess. Undersökningen är tvåledad. Dels är ambitionen att skriva Gustafssons biografi, genom att ställa hans livsverk i relation till svensk pingströrelse. Dels handlar uppgiften om att söka förstå och tolka den svenska Pingströrelsen genom att spegla den genom Georg Gustafssons liv och verksamhet. Författaren ser denna undersökningssuppgift som ett uttryck för reflexivitet, mellan rörelsen och mannen, och mellan mannen och rörelsen. Det gäller att pröva Gustafssons representativitet för svensk pingströrelse under den period han var aktiv inom rörelsen. Tidsavgränsningen är 1920- och 1930-talen och 1950- och 1960-talen. Skälen för dessa tidsavgränsningar är att de första decennierna sammanfaller med Gustafssons instigande i församlingsledaruppgifter i sammanhang som skiljer sig från hans tidigare formativa kontexter och att de senare decennierna ger författaren en möjlighet att studera Gustafsson i en tidsperiod som utgör en radikal förändringsprocess för den svenska Pingströrelsen. Den kronologiska framställningen kompletteras med tre tematiskt uppbyggda fördjupningskapitel, kapitel V, som ägnas hans insats som predikant, församlingsledare och bibellärare, och kapitel IV och VII som är studier av hans helandetjänst.

Författaren har valt livsverksbiografien som arbetsmodell och framställningsform. Den tillåter, enligt författaren, både det kronologiska och det tematiska perspektivet. Den preciseras av författaren som en modell som oscillerar mellan omvärld och jag, mellan allmänt och individuellt. På detta sätt sägs denna framställningsform fylla sin mångfasetterade uppgift: att både karaktärisera och förklara en personlighet, en hel kulturmiljö och den till personen ifråga knutna vetenskapens plats i denna miljö.

De frågor författaren presenterar som undersökningens väsentliga sökfrågor är fem, eller sex, till antalet: Hur uppfattade Georg Gustafsson sin kallelse och sin livsuppgift, från början och senare? Hur såg man på

---

²³ Stävares avhandling publicerades i en ny utgåva år 2011 av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning. Sidhänvisningar i Eldebos text har anpassats till den nya utgåvan. Två korta stycken som behandlar detaljer i den första utgåvan har tagits bort och ersatts med [...].

individens kallelse och den kristna människans livsuppgift inom Pingströrelsen, tidigt och senare under 1900-talet? Vad och hur predikade Gustafsson, från början och senare och vad och hur predikades det inom Pingströrelsen, från början och senare? Varför ägnade sig Gustafsson under hela sitt liv åt förböns- och helandetjänst och i vilken utsträckning gjorde man detta också inom den svenska Pingströrelsen från 1920 till 1980? Hur såg Gustafsson på Pingströrelsens uppgift i det svenska samhället, på 1920-talet och senare och hur var Pingströrelsens egen bild av dess uppgift i samhället under motsvarande tid? Hur reagerade Gustafsson på Pingströrelsens utveckling och hur sig man inom rörelsen på den egna utvecklingen och vilka reaktioner förekom inom pingstleden?

Författaren redovisar också, på sidan 17, något han kallar tre antaganden eller hypoteser. Den första är att Georg Gustafsson var representativ för svensk pingströrelse i det att han under sin aktiva tid var en av allra mest uttalat pingstpräglade pingstpredikanterna. Den andra hypotesen är att Gustafsson var och förblev lojal mot, och på samma gång självständig, i sin relation till Pingströrelsen och dess ledare Lewi Pethrus. Den tredje hypotesen är att Georg Gustafsson var Pingströrelsens främste, eller i varje fall mest inflytelserike, »lutheran» och/eller »Rosenius-lärjunge».

Primärmaterialet för denna avhandling utgörs av brev, protokoll, artiklar, 12 längre bandade intervjuer med huvudpersonen, ytterligare bandade intervjuer med huvudpersonen närstående, 25 fullskrivna anteckningsböcker och publicerade predikningar och bibelstudier.

En typtext för författarens betraktelsesätt är sidan 32:

Då Georg Gustafsson såg dagens ljus den 4 september 1899 var det »ljus» han såg, och med vars hjälp han så småningom kunde orientera sig framåt i livet, bestämt av den samtida närvaron av översinnliga, religiöst präglade förhållanden och djupt sinnliga eller robust jordnära verklighetsdanande faktorer.

Författaren beskriver denna bestämning som den »religiösa myllan» i den aktuella del av Småland där Georg Gustafsson växte upp, nämligen Östbo härad, och den sociala och politiska situationen i Värnamobygden vid 1900-talets början. Undersökningsproblematiken hos författaren redovisas då materialet från barndomstiden nästan uteslutande är Gustafssons egen berättelse, dessutom återgiven vid ett sent skede i hans liv. Författaren manar sig själv till stor försiktighet vid bruket av detta material då risken för tillrättaläggning kan anses stor. Hoofianismen och roparrörelsen ses som del av den »religiösa mylla» som var Gustafssons.

Åren 1920–1921 var genombrottsår för Georg Gustafsson. Han döptes i samband med Torpkonferensen. Han tog emot sitt andedop. Han verkade senare som fritidspredikant och föreståndare för Betelförsamlingen i Värnamo 1924–1929. 1924 var också året då Georg Gustafsson och hans fästmo Gärda blev med barn. Denna ovanliga händelse för en församlingsmedlem, och inte minst predikant och föreståndare, bekändes inför den lilla församlingen som gav de båda sin omedelbara förlåtelse och fortsatt

förtroende. Två slutsatser ser författaren att Gustafsson drog av denna livets händelse: han blev barmhärtig i sin förkunnelse, koncentrerade den på nåd och förlåtelse, och han ägnade sig fortsättningsvis i sin praktiska verksamhet åt de svaga och lidande människorna, till vilka han, och Gärda, alldeles uppenbart också hörde.

Tillsammans med Georg Gustafsson fanns också brodern Simon. De samarbetade inledningsvis i Värnamo, de kom också att tillsammans kallas och flytta till Jönköping åtta år, Norrköping ytterligare åtta år, där för övrigt Gärda avled, och Eskilstuna under tolv vår. Dessa två bröder samarbetade alltså i församlingsledande ställning under 33 års tid, i en följd, från 1924 till 1957.

Efter Värnamo kom Jönköping. Där etablerades Georg Gustafsson som predikant inom Pingströrelsen. Under Gustafssons tids fanns där två kvinnor i församlingens styrelse, något unikt inom svensk pingströrelse vid denna tid. Evangelistveckan kom till genom ett initiativ som Gustafsson tog, denna vecka för evangelister och predikanter inom Pingströrelsen som alltjämt inbjuds till från denna församling under senvintern. Under Jönköpingstiden fick Gustafsson kontakt med T. B. Barratt som enligt författaren gav honom den predikoutbildning han innan detta möte med Barratt aldrig hade fått.

Den första tematiska fördjupningen gäller gudomlig helbrägdagörelse. Fokus ligger på Gustafssons förbönstjänst åren 1931–1937. Författaren ser Fredrik August Boltzjus som initiatör, föredöme och inspirationskälla till Gustafsson. Denne hade, enligt uppgift, sänt en böneduk, enligt Apg 19:11–12, som Gustafssons föräldrar vid ett visst klockslag hade lagt på hans kropp när han var sjuk som sexåring. Sjukdomen gav vika. Vad sjukdomen bestod i förblir oklart men enligt Gustafsson själv förblev denna händelse ur det egna livet ett uttryck för att helbrägdagörelse genom trons bön var möjlig. Det var också på denna händelse han tolkade Guds kallelse i sitt liv. Också inom tidig Pingströrelse fanns bön för sjuka. Man såg helbrägdagörelsen som en del av den försoning Jesus bringat för alla människor, man såg den som en erfarenhet att ta emot genom personlig tro på detta Guds verk, och man ansåg sig leva restorationistiskt, det vill säga i den nytestamentliga församlingens fortgående upprepande av Apostlagärningarnas kristendom. Enligt författaren är inte helbrägdagörelsen inom 1930-talets pingströrelse en central lära eller något man undervisar och predikar om. Man vittnar om helande, man försanthåller tron på »Herren som läkare», och helbrägdagörelsen är mer att förstå som ett identitetsbärande handlingsmönster och en identitetsskapande grundhållning än en läropunkt.

Författaren utgår från sociologiprofessor Göran Gustafssons resonemang om plausibilitetsstruktur för att analysera helandets plats i den unga rörelsen och förstår det så att under perioden 1931–1937 skapade vittnesbörden om helanden ett referenssystem hos människor, som först gav förväntningar på helanden från Gud, och sedan, när människor upplevde förändringar i hälsoläget, ansågs bekräfta sagda referenssystem. Författa-

ren går igenom en stor brevkorrespondens mellan Gustafsson och människor som sökte honom i sjukdom och analyserar Gustafssons roll som helbrägdagörare. Böneduken, den som också Boltzius använde tidigare, var ett av huvudmedlen i Gustafssons helandetjänst. Bibeltexter, som Apg 19:11–12 och 1 Kor 12:9, brukades flitigt. Gustafsson hade som ett tredje medel överenskomna tider för gemensam bön där han i Jönköping, och de, där och var människorna som skrev till honom om förbönshjälp bodde, samtidigt var i bön. Referenssystemet var starkt och ofta intakt, enligt författarens analys, också vid uppenbart uteblivet helande. Gustafsson exemplifierade Pingströrelsen i sin tro på och praktik av helande men var en säriling, enligt författaren, dels i det att han gav denna verksamhet stor plats i sin tjänst, dels i sitt bruk av oljeinsmorda dukar.

Den andra tematiska fördjupningen gäller Gustafsson som församlingsledare, predikant och bibellärare. Gustafsson var en överdrifternas mästare. Det finns många vittnesbörd om hur han »färgade» sina berättelser i predikstolen. Författaren menar att detta kan ha skett i en slags överenskommelse med lyssnarna, en interaktion där alla tog del och ansvar för det som skedde. De församlingar Gustafsson ledde fungerade teokratiskt, det vill säga predikantens ledarskap sågs som ett av Gud själv delegerat ledarskap. Samtidigt visar författaren hur Gustafsson genom sin praktik av församlingmöten vädjar till en demokratisk förankring av processerna och besluten i den lokala församling han är betrodd ledare i. I dessa församlingmöten leder Gustafsson och argumenterar och undervisar utifrån sin uppgift som församlingsledare men samtidigt, mer än många andra, syftar han till delaktighet och demokratiskt förankrade processer och beslut. Gustafssons predikningar hämtade sitt bibelmateriäl från Gamla testamentet såväl som från Nya. Detta gällde Pingströrelsen i stort. Det anmärkningsvärda hos Gustafsson är hans antropologi som författaren uttrycker i termer av andens fattigdom, syndamedvetande, och det mänskliga och kristliga livets problematik till skillnad från i rörelsen mer triumfatoriska utläggningar om den kristna människans beskaffenhet och möjligheter. Samtidigt kan Gustafsson predika om och praktisera församlingstukt och vikten av att hålla världen på avstånd och säkra de rena församlingarna. Men det finns en mildhet och barmhärtighet i hans tonfall som författaren härleder till de tidigare nämnda personliga erfarenheterna. Gustafsson var också mycket anlitad som bibellärare.

I kapitel VI får vi följa Georg Gustafssons roll i några av Pingströrelsens strider på nationell och lokal nivå under åren 1948 till 1967. Under denna tid genomgår rörelsen en stor förändring med öppenhet och samhällsengagemang i kontrast till det som författaren kallar slutenhet och intern fokusering. Hedeniusdebatten om tro och vetande präglar samhällsklimatet dessa år, och inte minst medias bevakning av kristenheten, Religionsfrihetslagen träder i kraft 1952 med frikyrkornas myndigförklarande och möjligheter till vigselrätt. Försöket att skapa en frikyrklig federation presenteras vid det åttonde allmänna frikyrkomötet 1953. Prästämbetet i

Svenska kyrkan öppnas för kvinnor med beslutet 1958. I Pingströrelsen urskiljer författaren dels frågan om professionalisering, tidigare ideella insatser blir till avlönade tjänster, och amerikanisering, en ny våg av amerikanskt inflytande präglar den svenska Pingströrelse som har detta från väst stammande inflytande att tacka för sin existens.

De strider och schismer avhandlingen analyserar är i första hand samfundshistoria och inte centrerade kring undersökningens huvudperson. Samtidigt motiverar författaren sin skrivning utifrån den vidare kontextens vikt för att kunna förstå den avgörande betydelse Georg Gustafsson kom att spela för resultaten av alla de olika konflikterna. Det handlar om Lidmanstriden, kontroverserna kring Östermalms fria församling och »latter-rainväckelsen», turbulensen som omgav William Freemans Sverige-besök samt förnyelseväckelsen med Algot Niklasson i fokus. En lokal konflikt i Eskilstuna, den så kallade Relingaffären beskrivs också innan Maranatarörelsens uppkomst avslutar detta kapitel.

Mot varandra står under denna tidsperiod upplysningsparadigmets rationella företrädare i tidningspress, radio och TV och den enkla folkreligiositetens bibeltrogna predikanter.

I studiet av Maranatarörelsens uppkomst använder författaren utifrån N.J. Smelser och Curt Dahlgren de två determinanterna strukturell spänning och strukturellt befrämjande för att klargöra att spänningar i en rörelse uppkommer då accepterade normer inte överensstämmer med ett systems värden, och att otillfredsställelse med rådande förhållanden kan uttryckas inom en rörelse utan att rörelsen nödvändigtvis kan erbjuda en reell lösning på otillfredsställelsen.

Det tredje fördjupningskapitlet återvänder till förbönstjänsten, nu under 1960-talet. Författaren konstaterar att Gustafsson vägrar Pingströrelsens nya amerikanisering med offentliga helandemöten med syfte att väcka uppmärksamhet och fylla halvtomma kyrkor. Gustafssons helandemöten skulle vara till för de sjuka, och han vidareför, enligt författaren, också under detta decennium den tradition från svensk folkväckelse som inte minst Boltzius inspirerade honom till. Frivilligt och ideellt fungerar Gustafsson som sjukhuspastor. Han är under decennier rörelsens talesman i ämnet andlig sjukhusvård. Den externa besöksverksamheten bland människor utanför den egna församlingskontexten är av stor omfattning vid jämförelse med hans predikantkollegor inom rörelsen. Författarens slutsats, eller väl grundade spekulation, är att Gustafsson ägnar en hel dag i veckan åt att besöka sjuka på vårdinrättningar och i privathem. Detta decenniums jämförelse med den tidigare undersökningen av helandetjänsten visar på några skillnader. En svag intern sekularisering kan iaktas som gör att Gud som förstaval, det författaren tidigare kallade »Herren som min läkare» detta decennium blir ett sista val till förmån för den hjälp sjukhusprofessionen kan ge. Här speglar, enligt författaren, både en tilltagande tilltro till samhällets institutioner bland pingstvännen i stort, och en tilltagande vetenskapstro, kanske i kölvattnet av tro- och vetande-

debatten. Också männens större frånvaro bland brevskrivarna under detta decennium analyserar författaren som beroende av att männens kontakter med det sekulära samhället förmodligen var större och bredare än kvinnornas kontakter. Gustafsson själv, enligt författaren, står för ett kombinationsval i frågorna om helandets praktik, precis som i den tidigare undersökningen, där Gud som momentan läkare och hjälp, och sjukhusprofessionens begåvade företrädare, samtidigt äger Gustafssons uppmärksamhet, möjligheter och tacksamhet som förebedjare.

Det sista kapitlet handlar om ett livsverks fullbordan och avslutning. Här jämförs Georg Gustafsson och Lewi Pethrus med avseende på synen på församlingen. Medan Pethrus, enligt författaren, delvis modifierar den för svensk pingströrelse genom åren så utmärkande uppfattningen att det är genom den lokala församlingen som Gud i första hand verkar, så vidmakthåller Georg Gustafsson denna uppfattning intill sina sista dagar. I detta kapitel ges en interiör av Gustafssons förbönstjänst för religions-sociologen Bernt Gustafsson i hans cancersjukdom och -död.

Det Georg Gustafsson under de avslutande åren har svårt med i sin rörelse är när fokus i förkunnelsen inte är Jesus och försoningen genom honom. Han reagerar också när synd och bekännelse bara ses som den enskildes ensak inför Gud och vill fortsatt att församlingens ledning och församlingens gemenskap ska finnas med i vägledandet, disciplinerandet och upprättandet av människor. Här menade han att långtgående eftergifter gjorts inom rörelsen.

Gustafsson förblev predikant och praktikant på de olika områden där han verkade. Med Pethrus delade han en pragmatisk hållning när det till exempel gällde de för rörelsen gemensamma åtagandena.

I sammanfattningen och resultatet konstaterar författaren att de första decenniernas utmaningar formade predikanten och praktikern inför resten av hans liv. Det handlade om Värnamoförsamlingens fortsatta förtroende för honom och Gärda i den första tjänsten. Det handlade om kallelsen från Jönköping och mötet med T. B. Barratt. Det handlade om hans livskamrats död 1937 och att han lämnades ensam med två minderåriga barn.

Ett antal frågor formulerades i inledningskapitlet och författaren anser sig nu ha besvarat dessa. Georg Gustafsson ansåg sig äga en kallelse från Gud, enligt honom själv inrymd i den erfarenhet av helande han mottog sex år gammal i samband med Boltzius förbön. Denna hans kallelsesyn samspelade mycket väl med Pingströrelsens under undersökningens period. I frågan om förkunnelse var Gustafsson en god representant för Pingströrelsens predikoprofil med muntlig tradition, interaktion mellan predikant och lyssnare, utgångspunkt från både Gamla och Nya testamentet, historiskt-narrativ bibel användning och med rörelsens centrala temata. Det är bara i antropologin som undersökningen visar att Gustafsson var mer lutheran än pingstvän, med större barmhärtighet som resultat av hans insikt om den fördärvade naturens förblivande karaktär. När det gäller helandetjänsten betonar författaren arvet och inspirationen från Boltzius

om en förbönstjänst genom nära personliga relationer inte minst via brev med de berörda människorna. Ett skifte har konstaterats mellan 1930-talets undersökning och 1960-talets där i den senare de sjuka först anlitate läkare och sjukvård och såg förbönen som en sista utväg och hjälp, medan man under den första perioden utifrån inställningen »Herren min läkare» också kunde innefatta inställningen att sjukvården inte alls skulle anlitas.

Författaren menar sig kunna påvisa att helbrägdagörelsen inte varit en grundläggande lära och förkunnelse inom Pingströrelsen utan tillhört det narrativa och berättande och omvitnande som ett handlingsmönster och en identitetsgivande grundhållning. Lärarna och profeterna inom Pingströrelsen var många, helbrägdagörarna få.

Rörelsens uppgift i samhället, menar författaren, var att vara »ett salt i förruttnelsen» och där samverkade Gustafsson med Pethrus och Lidman på ett pragmatiskt tillvägagångssätt. Den sista frågan gällde rörelsens utveckling av professionalisering och amerikanisering. Gustafsson framstår som principfast i det att han förenar troheten mot rörelsens ursprungliga identitet med rollen som en försoningens talesman och praktiker i strider och schismer. Undersökningen har uppmärksammat Gustafssons regelbundna församlingsmötesvanor i en demokratiserande beslutsprocess.

Författarens avslutningsord är att han funnit Georg Gustafsson öppen och frispråkig vid jämförelse med den rörelse han tjänade och trodde så mycket på.

Metodfrågor

Undersökningssuppgiften i denna avhandling är att skriva Georg Gustafssons biografi genom att ställa detta livsverk i en belysande relation till svensk pingströrelse. Det är reflexiviteten mellan rörelsen och mannen, respektive mannen och rörelsen, som författaren vill komma åt. Författaren alluderar till Ruth Franzéns begrepp intersektionalitet och säger i not 20, sidan 26 att begreppen åtminstone delvis är ekvivalenta. Jag skulle vilja veta hur delvis?

Livsverksbiografen

Den metod författaren väljer för sitt arbete är livsverksbiografen, sidorna 28–29. Jag skulle gärna se en tydligare argumentation för denna genre. Författaren antyder i not 21, sidan 28, genren och med ett citat på sidan 28 låter han Gunnar Eriksson skriva om genrens egenart och möjligheter. Detta citat kommer dock från en annan bok och handlar kanske inte exakt om livsverksbiografen som den definieras i verket från 2007 på sidan 25. Detta citat kommer från boken *Att skriva människan* från 1997, *Essäer om biografen som livshistoria och vetenskaplig genre*. Här i denna bok presenteras biografen som genre på sidan 9 med förtjänster som »att presentera en individ som rymmer en eminent förmåga att organisera en tidsepoks idéer».

Finns det andra, kanske tydligare arbetsmetoder, för att göra detta forskningsobjekt rättvisa? Jag tänker på ledarskapsforskning, identitetsforskning och representativitetsforskning.

Livsverksbiografen som metod tillåter både de kronologiska och tematiska perspektiven, skriver författaren på sidorna 28–29. Vad betyder tillåter? Jag tänker på ett annat möjligt upplägg där författaren kan göra objektet rättvisa. Jag tänker på Gregory Bateson och hans inifrån-perspektiv, där ett fenomen bara kan förstås utifrån sina egna förutsättningar, som då ses som fundamentala att göra rättvisa åt.

[...]

Författaren säger sig dyka ner under två precisa tidsperioder, som argumenteras för, på sidorna 26–27. Det är 1920- och 1930-talen och det är 1950- och 1960-talen. Samtidigt i fråga tre på sidan 29 gäller perspektivet fram till 1980. Varför denna oprecisitet i denna fundamentala disposition? En annan fråga gäller 1940-talet. Varför utelämna detta decennium? Talar inte också detta decennium i livsverksbiografins arbetsmetod? Författaren gör dessutom iakttagelser, till exempel kring Gustafssons självvårdande förkunnelse under detta decennium som redovisas på sidan 227. Finns en metodfråga i det att kronologin och tematiken enligt denna metod kan göra rättvisa åt undersökningen samtidigt som författaren styr upp metoden med både avgränsningar, frågeställningar och hypoteser? Blir arbetsmetoden övertung och därmed vetenskapligt oklar?

Tre hypoteser formulerar författaren på sidorna 29–30. Min fråga är egentligen varför? Vi har livsverksbiografen, vi har fem [...] frågor – nu får vi tre hypoteser, eller antaganden som författaren också kallar dessa. En hypotes är till för att prövas i vetenskapliga sammanhang. Hela arbetet går egentligen ut på hypotesprövning när man använder denna metod. Här presenteras dessa tre nästan som en pendang till det övriga arbetssättet. Varför? Hypoteserna gäller Gustafssons representativitet i svensk pingströrelse, Gustafssons lojalitet och självständighet samt Gustafsson som lutheran. Jag menar att den första hypotesen är de fem eller sex frågornas underliggande frågeställning, alltså reflexivitetsperspektivets vivre. Den tredje hypotesen menar jag att författaren inte går iland med att pröva och det återkommer jag till. Gustafssons annorlundahet är slående, men är den lutherskt, eller Rosenianskt, bestämd, och visar undersökningen otvetydigt på just detta? Är alla andra identifieringar av denna annorlundahet uttömda av författaren?

Författaren skriver, i sina egna ögon, sin näst bästa avhandling, sidan 9. Hade han varit religionspsykolog hade forskningsämnet varit förbönstjänsten. Nu säger han sig gå runt sin avsaknad av kompetens och istället skriva Georg Gustafssons biografi med fokus på församlingsledaren, predikanten, förebedjaren och bibelläraren.

Ofta kallas Gustafsson legendarisk eller den näst mest inflytelserika personen inom svensk pingströrelse, sidan 13. Vilka andra metoder för iakttagelser hade varit möjliga i detta arbete? Jag tänker på ledarskaps-

forskning. Jag tänker också på identitetsforskning utifrån Anthony Giddens.

Explorativ metod

Jag skulle vilja säga att författaren skriver sitt arbete i en explorativ metod. Han undersöker, vänder på stenarna, söker med sitt vetenskapliga öga en förklaringsgrund till, utöver de som de medverkande, eller andra forskare, hittills har funnit. Det är explorativ metod. Kanske hade en sådan redovisning varit tydligare och mer koncis än alla de angreppssätt som författaren bygger upp. Reflexiviteten hade då funnits i resultatet mer än i metoden. Varje studieobjekt, enligt Gregory Bateson, måste förstås utifrån sammanhangets givna förutsättningar och samspekar alltid med dessa. Exakt hur är resultatet. I denna avhandling är det inte kristallklart vilka skikt som äger prioritet i framställningen. Är det samhällets förutsättningar, Pingströrelsens förutsättningar och/eller Georg Gustafssons representativitet eller originalitet? Här iaktas ibland självklarheter som observationer av vikt, på sidan 96 påtalas att den ekonomiska krisen och arbetslösheten påverkade den kristna församlingens liv och verksamhet, »precis som all annan mänsklig verksamhet i 1930-talets Sverige».

Inifrånperspektivet

Författaren är inifrånbekant med sitt forskningsobjekt, sidan 15, det vill säga enligt egen utsago del av det sammanhang som studeras men noga med att se sitt direkta arbete metod- och teoristyrt, det vill säga vetenskapligt. Samtidigt spökar denna fråga vid flera tillfällen. Till exempel skriver han, sidan 20, att det, enligt Walter J. Hollenweger, år 1965, fanns 1 100 arbeten kring Pingströrelsen skrivna av personer som står utanför den, alltså oberoende forskare och skribenter. Vem bryr sig om denna distinktion om arbetena är metod- och teoristyrd? Det finns faror och minor på detta område, också i detta arbete. Det man står mycket nära gäller det att äga distans till.

Författaren hamnar i metodfrågan vid flera tillfällen. På sidan 86 säger sig författaren kanske välja att frånga graviditetsfrågan i ett arbete med vetenskapliga anspråk. Jag undrar varför? På sidan 355 anser författaren att Gustafssons andliga utrustning är svärfångad i en undersökning av vetenskaplig karaktär. Exakt hurdå och varför? På sidan 371 skriver han om sin bedömning av Gustafsson, efter avslutat vetenskapligt arbete. Han menar att det vetenskapligt acceptabelt inte går att bortom allt rimligt tvivel fastställa Gustafssons position i pingstledet. Är det så?

Det finns en frågeställning kring innanförskapet hos författaren som skulle kunna formuleras så att det man i andra genrer arbetar med gäller det att metod- och teoristyras i en vetenskaplig ansats. Jag tänker på de förstärkningsord författaren har en fallenhet för och som i mina ögon

skämmer framställningen. Sidan 21 »av närmast epokgörande betydelse», sidan 22, »en närmast banbrytande insats» och sidan 71, att Barratt för Gustafsson blev av »oskattbart» värde. Det finns frågor också till den metodiska distansen. Sidan 57 berättas att Gustafsson samlade skolbarnen till bön på knä varje dag, »berättas det». Sidan 59 påtalas ett mirakulöst helande utifrån att Gustafsson »påstod« det. Vad är analysperspektiv? Vad är författarens text och vad är forskningsobjektets egen skrivning och författarens refererande framställning? Hur prövas det biografiska materialet? Finns det andra förklaringar än Gustafssons egna? På sidan 58 beskrivs Georgs roll vid olika tillfällen, och hans förändring, som »ett mysterium». Det är som ord ingen bra vetenskaplig analys. Jag tänker också på detta med Barratts homiletiska lektion som Gustafsson, och avhandlingen, återkommer till som den enda undervisning Gustafsson någonsin fick, till exempel sidan 372 i avhandlingens sammanfattning och resultat. Är detta en skröna? Är detta mytomanen Gustafsson som lindar en berättelse för att identitetsstärka sin egen självförståelse? Många stora kvinnor och män lever av fabulerade identitetsförstärkare? Frank Mangs talade i hela sitt liv om N. P. Wetterlunds stora bokverk *Andens lag* som det bästa han läst, men inget talar för att han någonsin gjorde det. Hur länge varade Barratts lektion? Var finns analysen? Sidan 115 säger författaren att något »troligen» är att betrakta som unikt inom svensk pingströrelse. Jag saknar ibland det tydliga vetenskapliga ögat. Också författarens ord om offentligt »kändisskap» fast det står inom citationstecken menar jag är på gränsen i ett arbete av denna art, sidan 143 not 459. Detta gäller också termerna »stjärna», »stjärnor» och »stjärnornas krig» på sidorna 250 och 280. Beskrivningen av Lidman som »närmast orgiastisk», sidan 255, eller Pethrus ledarskapsbörda som »blytung», sidan 258, platsar inte heller. Ibland glider framställningen språkmässigt. T. B. Barratt omskrivs som apostel på sidan 372, Georg Gustafsson som profeten på sidan 364. På sidan 146 skriver författaren om farbror Boltzius som T. B. Barratt möter. Det epitetet är Barratts, inte framställningens, och borde undvikas eller i varje fall vara inom citationstecken. I författarens sammanfattning av Curt Dahlgrens resonemang på sidan 305, skriver författaren att Dagen, Spar- och Kreditkassan och vigselnämnden inget »heligt» hade över sig. Det finns även förstärkningsord av mer kvalitativ och oklar art som sidan 25, Halldorfs studie bidrar »i viss mån» till belysningen av detta, sidan 20, frikyrkofolket gjorde en »rätt» lång klassresa, sidorna 57–58, folkskola var »faktiskt» den enda formella utbildning Gustafsson hade. Sidan 117 bedrivs en »närmast» hektisk verksamhet. Sidan 101 beskrivs predikantveckan som »viktigare» än evangelistveckan. Sidan 125 säger sig författaren »inte särskilt mycket tro på» en hypotes i en fråga.

Ordval

Det finns även ordval som gör framställningen oklar. I Pingströrelsen, skriver författaren, ordnas församlingar, de bildas inte, det gör Gud, sidan 84, not 229. Samtidigt i not 232 samma sida skriver författaren om församlingsbildandet, som då kanske kan ses som författarens analyspråk. Dock beskrivs Jönköpingsförsamlingen som ordnad, sidan 104 och igen sidan 111. På sidan 364 omtalas Gustafsson som församlingsbyggare, en för avhandlingen ny terminologi. Avhandlingens tema är ju Gustafsson som församlingsledare.

[...]

På sidan 148 beskrivs medialäget kring Boltzsius. Aftonbladet sägs inta »en något mer försiktig, om än reserverad hållning». Lite längre ner samma sida står det att andra tidningar var »reserverade och närmast skeptiska». Jag förstår inte riktigt förstärkningsordens olika funktioner.

Ditt och ditt

När förkunnelsen beskrivs i tre kontexter, sidorna 212–213, är väl detta lite väl partiellt tolkat, nog talar en förkunnare i dessa tre kontexter samtidigt?

Bibeln stavas ofta med litet *b* men inte på sidorna 228, 232, 249 och i den engelska sammanfattningen. Gud ges pronominet *Honom* med stort *H* på sidan 280.

Sekulariseringsprocessen på 1950- och 1960-talen. Yttre och inre sekularisering. Delar författaren Dag Sandahls tolkning i boken *Sann Myt* att väckelsekristendomen sekulariserar ett samhälle som det svenska, och Dietrich Bonhoeffers och Harvey Cox tankar på att inkarnationskristendomen bär sin egen sekulariseringsprocess inom sig, möjligen på ett annat sätt än en religion som islam?

Slutenhet och öppenhet är trubbiga analysinstrument på sidan 241. Är den pingströrelse som Per Olov Enquist beskriver i *Lewis resa* från 1920- och 1930-talet sluten? I så fall i vilken preciserad mening då? Författaren säger att det var först på 1940-talet, det decennium som inte ska studeras i detta arbete, som Pingströrelsen på allvar började intressera sig för det omgivande samhället, sidan 379. Är det möjligt att skriva så? Och vad exakt var det för förändringar som inträffade på 1950- och 1960-talen? Samhällstillvändheten, sidan 242, måste också preciseras.

För att förstå Gustafssons roller i striderna och schismerna hade det varit bra med ett ledarskapsstudium innan. Vad slags ledarskapserfarenheter eller -färdigheter gjorde att han under dessa strider kom att inta de positioner han intog? Varför blev han försonare i så många skarpa lägen fast han ägde den personlighet som var så stark, utåtriktad och ibland häftig? I analysen av Gustafssons plats i Maranatastriden är det väl hotet av herdepositionen som är tydligast i Gustafssons agerande. Det är inte, som det står på sidan 312, om likheten i förbönstjänst mellan Maranataledarna och Gustafsson som är frågan utan just hotet mot lokalförsam-

lingen, och inte minst Gustafssons egen herdeposition, som gör att Gustafsson i just denna strid inte förmår försonarens roll.

Källor

Vad saknar jag i källor? Jag saknar Sebastian Rehnmans *Gud, kunskap och vara*, Rainer Carls *Om tro och vetande* och Peder Thaléns avhandling *Ateismens fall*. Den moderna religionskritikens kris kring tro- och vetandebatten och som komplement till den styrande tolkning som Johan Lundborgs avhandling får i framställningen. Jag saknar Aldwin Ragoonaths *Preach the Word. A Pentecostal Approach* och Ray H. Hughes, *Pentecostal Preaching* som tolkningsnycklar för de hermeneutiska och homiletiska analyserna. Jag saknar Lena Thoms uppsats vid Teologiska högskolan Stockholm om kvinnorna i förkunnelsen i svensk pingströrelse. Lena Thoms bygger sin uppsats om kvinnors unika bidrag till förkunnelsen inom svensk pingströrelse på ett antal frågor som skickats både till män och kvinnor som förkunnar. Jag saknar Alexandra Ringbäcks uppsats om kulturfrågorna i svensk pingströrelse från Göteborgs universitet. Jag saknar pater Francis McNutts *The Power to Heal* för ytterligare verktyg att förstå det fysiska, relationella, själsliga och andliga dimensionerna i helandeprocessen.

Jag saknar också i texten eller noterna nämnda böcker: Franklins bok om *Samuel Hebish*, sidan 109, Boardmans bok *Herren din läkare* som spelar stor roll för författarens analyser, sidan 133, Stockmyers bok *Sjukdom och Evangelium*, sidan 134, Bromander och Kjellins bok *Boltziussläkten och Boltziusminnen*, sidan 138, not 430, Boltzius bok *Tro, frälsning och hälsa*, sidan 126, not 485, Anders Nygrens *Den tyska kyrkostriden*, sidan 186, not 594, Klas Elmgrens *Palmberg minnen*, sidan 199, not 635, böckerna av N. J. Smelser och J. Wilson från sidan 303.

Avhandlingstitel och -upplägg

Jag undrar över bibelläraren som dyker upp på sidan 184 och befins vara viktig i Gustafssons praktik. Varför finns denna funktion inte i titeln? Kanske skulle avhandlingens underrubrik kunnat vara predikant och praktikant, från brevet av Lars-Ivar Nilsson, sidan 365, och därmed fått med fler av de mångfasetterade funktioner denna avhandling avser att beskriva och förklara och sätta samman i ett livsverk?

Man kan undra över de delvis journalistiska exposéerna, till exempel sidorna 185–188. Vilken egentlig ambition och analysfunktion fyller dessa?

Avhandlingens avslutning överraskar. Hela textmassan avslutas med ett längre e-brev av en viss Gert Anserius. Detta e-brev är därför att betrakta som författarens sista ord innan sammanfattning och resultatredovisning. Jag tolkar det så att detta brev fångar innehållet i denna avhandling väl och att denne brevskrivares ord är bättre än de avslutande ord författaren själv hade kunnat åstadkomma.

Två större reflektioner kring avhandlingens resultat

Jag undrar över prövningen av den tredje hypotesen, alltså att Gustafsson är »lutheran» eller »Rosenian». Visar undersökningen detta? Jag menar inte så. För det första beskrivs Rosenius, sidan 180, som Gustafssons »teologiske mentor», men jag ser inte argumentationen fram till detta epitet. Jag tror författaren ser den »religiösa myllan» i Småland som färgande Gustafsson och utgår från att så är fallet då Gustafsson och Pethrus till exempel inte intar samma ståndpunkter kring syndfrihet eller triumfalism. Men varför detta beror på det lutherska eller Rosenianska ser jag inte belagt. Också på sidan 191 för författaren ett resonemang kring likheter mellan Gustafsson och Rosenius men inte härledningar. Jag skulle vilja föra in A. B. Simpson, eller en annan samtida, Frank Mangs som reflekteror av tidens olika tolkningar. Vad läste Gustafsson? Vi vet ingenting om hans bibliotek i en avhandling som vill skriva hans biografi. Vilka psalmer sjöng han mest? Vad var sångskatten i hans gudstjänster och undervisningstillfällen? Vilka samtalspartners hade han under sina dagar? Vilka hade hans öra och vem, förutom T. B. Barratt hade ett större inflytande på honom? Jag menar att Rosenius, eller Luther, inte kan vara det givna svaret på dessa frågor. Det måste i alla fall tydligt härledas inför opponentens och läsarnas ögon. A. B. Simpson skrev 1895–1896 boken *The Holy Spirit; or, Power from on High*. Den kom också på svenska 1924 på Lindblads förlag med titeln *Den helige Ande; eller, Kraft från höjden*. A. E. Thompson skriver i en bok på svenska från 1924 att denne man »gav Kristus-mystiken åter den paulinska klarheten, han rensade helgelsebegreppet från självarbete och egen fullkomlighetssträvan; han insatte helbrägdagörelsen i dess rätta plats i gudsumgänget». Också Frank Mangs verkade på samma breddgrader som Gustafsson, mindre triumfatorisk än Pethrus, mer påverkad av Simpson än Barratt, i en annan antropologi, med mer smärta än seger utan att vägra utrymme för renhetsiver. Också Emil Gustafson och hans tåreteologi borde beaktas som ramverk för Gustafssons identitet och ledarskapsprofil. Det finns en nedåtgående, snarare än uppåtgående och triumfatorisk, tolkningsmodell av karismatisk kristen tro företrädd av Simpson, Gustafson och Mangs som mycket väl kan ha kompletterat Gustafsson med material till att vinna den identitet som blev hans i dessa tider. När författaren skriver på sidorna 226–227 om andens fattigdom och den ökande själavårdande inlevelsen så är detta exakt de kvaliteter som går att härleda ur denna tradition och jag ser inte hur den lutherska väckelsekristendomen i Småland med Rosenius äger tolkningsföreträde utifrån det material som presenteras. Jag ifrågasätter alltså påståendet på sidan 194 att Gustafsson förblev »rosenian» hela livet.

När det gäller plausibilitetsstrukturen på sidorna 160–161 och författarens stora poäng av sin avvikelse från Josefssons forskning om helandet som förkunnande grundelement i rörelsen, sidan 379 återstår två frågor. På sidan 161 sägs att upprepad förkunnelse om helbrägdagörelse skapar ett

nytt referenssystem för öppenhet för och förväntningar om gudomligt helande. Författaren tycks instämma i denna övergripande tolkningsmodell med avseende på den rörelse han studerar. Samtidigt gör författaren en avvägning gentemot Josefsson på sidan 159 och ser »troligen» mindre undervisning och mer vittnesbörd som upprepningens väsen för att ge denna plausibilitetsstruktur. I sammanfattningen har detta blivit till ett »avvisande» av Josefssons påstående på sidan 379. Fråga ett: går det att göra denna distinktion mellan undervisning och vittnesbörd så avgörande? Fråga två: finns det verkligen underlag för den bestämda avvisningen eller handlar det om »troligen»?

Resultat

Ett första antagande i denna undersökning var att 1920- och 1930-talen var helt avgörande för hur Georg Gustafssons framtida inriktning och livsgärning bestämdes, skriver författaren i sammanfattningens inledning. Jag finner inte exakt detta antagande i det första kapitlets skrivningar. Det första antagandet sidan 29 handlar om representativiteten hos Gustafsson. På sidan 32 talas det om barndomstidens formativa betydelse och den »religiösa myllans» vikt. I motiveringen till avgränsningen av undersökningens tidsperioder står på sidan 27 att Gustafsson 1920 stiger ur de för honom formativa kontexterna och samtidigt stiger in i en ny religiöst bestämd, formande miljö som kommer att dana predikanten.

Författaren uppvisar sedan resultatet av undersökningen utifrån de fem frågorna i inledningen.

När det gäller kallelens betydelse hos Gustafsson och den omgivande rörelsen samverkade dessa men författaren gör en poäng av att kallelsen hade Gustafsson redan från mötet med Boltzius och frågan gällde inte om utan hur i Gustafssons fall.

När det gäller predikoprofilen är Gustafsson pingstreparativ förutom i det som författaren kallar hans lutherska och rosenianska uttryck.

Den tredje frågan gällde helande- och förbönstjänsten där Boltzius framstår som modell och där författaren presenterar skillnaderna i undersökningarna från den tidiga och den senare perioden. Författaren betonar igen sin avvikelse från Ulrik Josefssons studium huruvida helandet är att betrakta som didaktiskt grundläggande. Författaren ser helandet som identitetsskapande grundhållning av narrativ och erfarenhets baserad och erfarenhetsprövad art.

Frågeställning fyra berörde Gustafssons och Pingströrelsens uppgifter i det omgivande samhället där Gustafsson kan ses som representativ och samarbetande inte minst med Lewi Pethrus.

Den sista frågan gällde Gustafsson och Pingströrelsens utveckling där författaren betonar Gustafssons principfasthet, representativitet, förnyande och försonande förmåga visavi uttryck som det nya amerikanska inflyt-

andet, upplevelsekristendomen, det demokratiska församlingsmötet och flera av de sista decenniernas strider och schismer.

Författaren har gjort ett omfattande undersökningsarbete för att skriva denna avhandling. Det är få förunnat att få sin gärning som folkledare och folkbildare akademiskt undersökt på detta sätt. Det är en vetenskaplig uppgift att lyfta fram gestalter som denne Georg Gustafsson i den akademiska bildningens ljus och iaktta och förklara bevekelsegrunder varken han eller andra då eller nu förstått. Författaren antyder själv, sidan 242, att ett uppslag till fortsatt väsentlig framtida forskning skulle kunna vara Pingströrelsen i Sveriges framgångs- respektive motgångsmekanismer och orsakssamband.

Kommentar

Stävares avhandling gavs ut av ACTA Universitatis Upsaliensis och har sålt i drygt 1 000 exemplar, varav Stävare själv sålt cirka 750. År 2011 gavs en ny upplaga ut av Insamlingsstiftelsen för pingstforskning och publicerades samtidigt digitalt i pdf-format.

SKRIFTER UTGIVNA AV INSAMLINGSSTIFTELSEN FÖR PINGSTFORSKNING

1. Bertil Carlsson, *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen* (2008); nyutgåva
2. Bertil Carlsson, *Organizations and Decision Procedures within the Swedish Pentecostal Movement* (2008); nyutgåva
3. Bertil Carlsson, *Vårt behov av sanning* (2008)
4. Carl-Erik Sahlberg, *Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle 1907–1963* (2009); nyutgåva
5. Carl-Erik Sahlberg, *Pingströrelsen, kyrkorna och samhället – en studie kring tidningen Dagen 1964–1974* (2009); nyutgåva
6. Rhode Struble, *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907–1947* (2009); nyutgåva
7. *Pingstoäckelsens riktlinjer* (2009); nyutgåva
8. Börje Norlén och Georg Kjellberg, *Latter Rain-väckelsen i Östermalms Fria Församling på 1950-talet* (2010); uppsats framlagd 1985 och reviderad 1995
9. Joel Halldorf, *Regn, regn färdas över oss. Algot Niklasson och förnyelseväckelsen inom svensk pingströrelse 1950–1951* (2010); uppsats framlagd 2004
10. Torsten Bergsten, *Pingströrelsen förr och nu. Valda publikationer 1947–2002 med anknytning till Pingströrelsens historia och tankevärld* (2010)
11. Marianne och Roland Gäreskog, *Lewi Pethrus i konflikt. Om några konflikter år 1929 mellan Lewi Pethrus och kända personer inom Pingströrelsen* (2010)
12. Nils-Eije Stävare, *Georg Gustafsson – församlingsledare, predikant och förebedjare inom den svenska Pingströrelsen* (2011); nyutgåva
13. Marianne och Roland Gäreskog, *Sprängbataljonen. En tidig pingströrelse* (2011)
14. Magnus Wahlström, *Forskning och självreflektion i Pingströrelsen 1973–2008. En sammanställning av reaktioner i tidningar och tidskrifter på flera av de större forskningsarbeten som gjorts inom Pingströrelsen* (2012)